

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

- İÇİNDEKİLER** 5 İngiliz Mahallî İdareler Sistemine Genel Bakış
AYDIN GÜÇLÜ
- 19 İlçelerde Tektipleştirme Sorunu
FİRUZ DEMİR YAŞAMIŞ
- 44 Köylerin İmar Düzeni
SADIK ARTUKMAÇ
- 52 Fransa'da Bir Kaymakam ve Sorunları
GÜNGÖR ERDOĞAN
- 59 Danıştay'ca Hangi Dernekler Kamuya Yararlıdır
FAZIL KERİM ANADOL
- 67 Hayat Pahalılığı Karşısında İdarî Yetkiler ve Öneriler
MEHMET ALDAN
- 101 5917 Sayılı Gayrimenkule Vâki Tecâvüzün Define Dâir Kanunun Diğer Kanunlarla İlişkileri ve Boşlukları
RAMAZAN MANGALOĞLU
- 110 Tabiat ve Çevrenin Korunmasında Mahallî İdârelerin Rolü
Çeviren/FETHİ DERİCİ

İNGİLİZ MAHALLÎ İDÂRELER SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

Aydın GÜÇLÜ

1972 yılında geniş çapta yapılan çalışmalar sonucu çıkartılan mahallî idareler kanunu ile İngiliz Mahallî İdareler sisteminde geniş kapsamlı bir reorganizasyon ve reform gerçekleştirilmiştir. 1972 reformu ile, eski mahallî idare sistemi büyük ölçüde değişikliğe uğramış, Modern refah devleti ilkelerini tatbik edebilmek, Ekonomik ve Sosyal gelişmenin yaratmış olduğu koşullara İdarî sistemi uydurabilmek için Mahallî İdarelerin, kuruluşları, teşkilâtlanmaları, görevleri, vesayet denetimleri, gelirleri gibi ana sorunları tek tek ele alınarak yeni bir sistem oluşturulmuştur.

İncelememize başlamadan önce İngiliz Mahallî İdare sisteminin Türk mahallî idare sisteminden ve bizim İdarî sistemimizden tamamen farklı olduğunu ve aralarında ufak da olsa bir benzerlik bulunmadığını belirtmekte yarar görüyoruz. Türkiyede mevcut, merkezî Hükümetin taşra kuruluşları diyebileceğimiz Vilâyet, Kaza, Nâhiye teşkilâtlanması ve bu İdarî taksimat içerisinde yer alan çeşitli bakanlıklara mensup taşra kuruluşları İngiliz sisteminde tamamiyle mahallî idarelerin bünyesinde yer almakta ayrıca bir teşkilâtlanma mevcut bulunmamaktadır. Genel bir ifade kullanacak olursak; Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, çok büyük çapta devlet yatırımları hâric diğer bütün hizmetler Mahallî İdare kuruluşlarınınca yerine getirilmektedir.

Bu yazımızda genel olarak İngiliz Mahallî İdare sistemini ele alıp ana hatlarıyla, mahallî idare tiplerine, görevlerine ve iç organizasyonlarına değinmekle yetineceğiz.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Mahallî İdâre Kategorileri

1972 Mahallî İdâreler Kanunu (Local Government Act) başlıca 5 tip mahallî idâre birimi oluşturmuştur. Londra için özel bir kuruluş tesbit edilmiş olup, belirtilen mahallî idâre tiplerinden daha değişiktir. Greater London Council (Büyük Londra Meclisi) adını taşıyan bu Mahallî İdârenin bünyesinde kendisine bağlı 32 London Borough (Semt belediyeleri diyebiliriz) yer almaktadır.

Londranın özel durumuna değindikten sonra İngiliz Mahallî İdâre kuruluşlarının incelenmesine geçebiliriz. Yukarıda da belirtmiş oldu ğumuz gibi İngiliz Mahallî İdâreler sisteminde 5 tip mahallî idâre biri mi yer almaktadır. Bunlar :

Metropolitan Counties	6	Adet
Counties		39 »
Metropolitan Districts	36	»
Districts		296 »
Parishes		8.000 »

Böyle bir sınıflandırmaya gidilirken düşünölen amacın kentsel ve kırsal kesim ayırımına son vermek ihtiyacı oldu ğu belirtilmektedir. «Şehir, hinterlandının tabii olarak ticarî, sosyal ve kültürel merkezi olduğundan aynı zamanda idâri merkezi de olmalıdır.» düşüncesi reform esnasında ağırlık kazanmış ve County seviyesinde bu amaç bugün için gerçekleştirilmiştir, fakat District seviyesinde halen bazı Distriet'ler tamamiyle kent, bazıları da kırsal özelliklerini muhafaza etmektedirler. Mahallî idâreler reformu ihtilalci olmaktan ziyade inkilâpçı bir özellik göstermektedir. Mahallî idârenin geleneksel üniteleri olan County'ler, Borough'lar, District ve parish'ler bırakılmış, nüfusun yoğunlaşmış bulunduğu büyük merkezler Metropolitan County, Metropolitan County- lerin sınırları içersinde kalan District'ler de Metropolitan District statüsüne sokulmuşlardır.

Mahallî İdâre ünitelerinin sınıflandırılmasında esas alman kriterler; genel olarak :

İNGİLİZ MAHALLÎ İDÂRELER SİSTEMİ

- Mahalli İdarenin haiz olduğu ölçümü,
- Nüfusu
- Söz konusu yerleşim biriminin hizmet gereksinimleri, olmaktadır.

Genellikle Metropolitan County'lerin nüfusları bir milyon'un üzerinde olmaktadır. Tipik bir Metropolitan District'in nüfusu 250.000 civarında olmaktadır. Ortalama olarak bir County'nin nüfusu 500.000'in üzerinde, bir District'in ise 100.000 civarında olmaktadır. En küçük Parish'lerin nüfusları ise 300 civarında olmaktadır.

Genel bir fikir edinebilmek için kategorilerine göre 1971 yılı nüfus sayımı itibarıyla İngiliz mahallî idârelerinin nüfusları aşağıda zikredilmiştir.

1. Metropolitan Counties :

Great Manchester	2.727.000
Merseyside	1.659.000
South Yorkshire	1.315.000
Tyne and Wear	1.209.000
West Midlands	2.790.000
West Yorkshire	2.053.000

2. Counties :

Adet	Nüfusu
2	300.000 den az,
10	300.000 - 500.000
23	500.000 - 1.000.000
4	1.000.000 dan fazla

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

County'ler içerisinde, nüfusu :

En düşük olanın, 109.000
En yüksek olanın, 1.396.000
olmaktadır.

3. Metropolitan Districts :

Bağlı oldukları County'nin ismi	District Adedi	Nüfus En az	En çok	En Büyük District ismi
Great Manchester	10	174.000	540.000	Manchester
Merseyside	5	192.000	607.000	Liverpool
South Yorkshire	4	226.000	566.000	Sheffield
Tyne and Wear	5	177.000	308.000	Newcastle
West Midlands	7	192.000	1.096.000	Birmingham
West Yorkshire	5	194.000	738.000	Leeds

4. Districts : District'ler içerisinde nüfusu,

En düşük olanın, 24.000
En fazla olanın, 425.000
olmaktadır.

Yine nüfus kategorileri itibariyle District'lerin nüfusları :

Nüfusları	Adetleri
30.000 den az	5 Adet
30.000 - 40.000	9 »
40.000 - 65.000	51 »
65.000 - 75.000	45 »

75.000 - 100.000	104	»
İNGİLİZ MAHALLÎ İDARELER SİSTEMİ		
100.000 - 150.000	65	»
150.000 - 200.000	9	»
200.000 - 250.000	3	»
250.000 - 300.000	4	»
300.000 - 400.000	—	
400.000 den fazla	1	»
Toplam	296	»

Mahallî idârelerin sınırları 10 veya 15 yıllık fasıllarla gözden geçirilmesi esasî benimsenmiş bulunmaktadır.

Metropolitan County, County ve Metropolitan District'lerin sınırlarının değiştirilmesi, yeniden bu kategoriye giren bir mahallî idarenin kurulması veya kaldırılması Mahallî İdâreler Sınır Komisyonu (The Local Government Boundary Commission - LGBC) tarafından Hükûmete tavsiye edilebilir. District'lerin sınır tadilatları Mahallî İdâreler Sınır Komisyonu tarafından yapılabilir. Parislilerin sınır değişiklikleri ise bağlı buldukları District'lerce Mahallî İdâreler Sınır Komisyonuna önerilebilir.

İngiliz Mahallî İdârelerinin Fonksiyonları

Daha önceki bölümde İngiliz Mahallî İdârelerinin Merkezî Hükümetçe üstlenilen belirli konuların dışındaki tüm kamu hizmetlerini ifâ ettiklerini belirtmiştik. İngiliz Mahallî İdârelerinin görev ve fonksiyonları, mahallî idârelerin girmiş oldukları kategorilere göre gerek kapsamları gerekse nitelikleri itibariyle farklılıklar göstermektedir. Detaylarına inmeksizsin sadece bir fikir edinmek üzere kategorileri itibariyle bu mahallî idârelerin görev ve fonksiyonlarını sadece ismen vermekle yetineceğiz.

1.County'lerin Fonksiyonları :

— Sosyal Hizmetler : Kimsesiz çocukların, yaşlıların ve bakıma muhtaç kimselerin bakımları ve topluma kazandırılmaları ile ilgili çeşitli hizmetler,

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

—Eğitim ve eğitimle ilgili hizmetler,

- i.Eğitim hizmetleri,
- ii.Kütüphane hizmetleri,
- iii.Müzeler ve sanat galerileri ile ilgili hizmetler.

—Mesken, şehircilik ve önemli enerji kaynakları ile ilgili hizmetler : Halkın mesken ihtiyacını karşılamak maksadıyla mesken yapımı, mevcutların bakım ve idâmesi faaliyetleri, kiraya verme faaliyetleri ile bunlara ilişkin belirli enerji kaynakları (Elektrik santralleri, Merkezi ısıtma sistemleri vs.) na ilişkin faaliyetleri kapsamaktadır.

—Şehir ve belde plânlaması ve bunlara ilişkin hizmetler,

- . Kuruluş ve yerleşim plânlaması, faaliyetleri,
- . Mahallî plânlama faaliyetleri,
- . Şehir gelişiminin kontrolü faaliyetleri
- . Arazi satın alma ve tasarruf faaliyetleri,
- . Terkedilmiş arazilerin temizlenilmesi ve yararlanılması faaliyetleri,
- . Milli Parklara ilişkin faaliyetler,
- . Şehir parklarına ilişkin faaliyetler,
- . Yaya yolları ve at gezinti yolları yapım ve bakım faaliyetleri,
- . Karavan sahaları tanzimine ilişkin faaliyetler,
- . Umuma açık sahalara ilişkin faaliyetler,
- . Çingenerin yerleştirilmesine mahsus sahalara ilişkin faaliyetler,

—Karayolları ve bunlara ilişkin hizmetler,

.Ulaşım plânlaması,
. Karayolları yapım ve bakım faaliyetleri,
İNGİLİZ MAHALLÎ İDARELER SİSTEMİ

. Trafikle ilgili faaliyetler,
. Otopark faaliyetleri,
. Kamu ulaşımı (Şehirîçi ve şehirlerarası ulaşım faaliyetleri)
.Yol emniyetine ilişkin faaliyetler (Karayolları üzerindeki ışıklandırma
ve ikaz levhaları ile ilgili faaliyetler)
. Caddelerin ışıklandırılması faaliyetleri

—Tüketicilerin korunmasına ilişkin faaliyetler,

. Ölçü ve ayar kontrol faaliyetleri,
. Besin maddeleri ile ilaçların kontrol faaliyetleri,
. Ticarî hayatın kontrolü ve ayarlanması faaliyetleri,
. Fiyat kontrol faaliyetleri,

—Diğer çevre hizmetleri,

. Kanalizasyon yapım faaliyetleri,
. Çöp toplama ve imhası ile ilgili faaliyetler,
. Sağlık eğitimi faaliyetleri.
. Polis teşkilâtına ilişkin faaliyetler,
. Polis teşkilâtına ilişkin faaliyetler,
. İtfaiye hizmetlerine ilişkin faaliyetler.

—Eğlenme, dinlenme ve Turizm'e ilişkin faaliyetler,

. Yüzme havuzları yapım ve bakım faaliyetleri,
. Parklar ve açık sahaların tanzim ve bakımlarına ilişkin faaliyetler,
. Fiziki yetiştirme, eğitim merkezleri ve halkı dinlendirici nitelikteki
faaliyetler,

—Açma ruhsatnameleri verme ve çeşitli kayıtlara ilişkin hizmetler.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

- . Çeşitli işyerlerinin açılış ruhsatnamelerine ilişkin faaliyetler.
- . Doğum, Ölüm ve Evlenme kayıtları ile ilgili faaliyetler.

—Diğer hizmetler,

- . Halkın eğlenmesi maksadıyla gösterilen çeşitli faaliyetler, .
- Havaalanları yapım ve bakım faaliyetleri,
- . Tabii âfetlere ilişkin faaliyetler,

2.Metropolitan County'lerin Fonksiyonları :

—Eğitim ve eğitimle ilgili hizmetler,

- . Üniversiteler hariç her çeşit eğitim faaliyetleri,
- . Müzeler ve sanat galerileri ile ilgili faaliyetler.

—Mesken, şehir gelişimi ve önemli enerji kaynakları ile ilgili faaliyetler.

—Şehir ve belde plânlaması faaliyetleri

. Talî faaliyet bölümleri County'lerde olduğu gibidir.

—Karayolları ile ilgili hizmetler,

. Talî bölümler cadde ışıklandırılması hariç County'lerde olduğu gibidir.

—Tüketicilerin korunmasına ilişkin faaliyetler,

. Talî bölümler Countylerdekilere aynıdır.

—Diğer çevresel hizmetler,

. Talî bölümler County'lerde olduğu gibidir.

—Polis ve İtfaiye hizmetleri.

İNGİLİZ MAHALLÎ İDARELER SİSTEMİ

—Eğlenme, dinlenme ve Turizmle ilgili faaliyetler.

. Talî bölümler County'lerde olduğu gibidir.

—Diğer hizmetler.

. Talî bölümler County'lerde olduğu gibidir.

3. District'lerin Fonksiyonları :

—Eğitim ve Eğitimle ilgili hizmetler,

. Müzeler ve Sanat galerileri ile ilgili faaliyetler,

—Mesken ve Şehir gelişimi ile ilgili hizmetler,

. Mesken yapım ve idâme faaliyetleri,

. Şehir gelişimine ilişkin faaliyetler.

—Şehir ve belde plânlaması ile ilgili hizmetler,

. Mahallî plânlama faaliyetleri,

. Şehir gelişimini kontrol faaliyetleri,

. Arazi satın alma ve tasarruf faaliyetleri,

. Terkedilmiş arazilerin temizlenilmesi ve yararlanılması faaliyetleri,

. Belde parkları yapım ve bakım faaliyetleri,

. Yayayolları ve at gezinti yolları yapım ve bakım faaliyetleri,

. Karavan sahalarına ilişkin lisans ve yönetim faaliyetleri,

. Çingenerin yerleşim sahalarına ilişkin yönetim faaliyetleri,

—Karayolları ve bunlara ilişkin hizmetler,

. Şehir içi karayolu yapım ve bakım faaliyetleri,

. Kamu ulaşımı faaliyetleri (Yönetim ve yürütme faaliyetleri)

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

—Çevre Sağlığı Hizmetleri

- . Besin maddelerinin hijyenik ve bulaşıcı hastalıklar yönlerinden kontrol faaliyetleri,
- . Büroların, dükkanların ve fabrikaların sağlık şartları yönünden kontrol faaliyetleri,

—Diğer Çevresel Hizmetler

- . Mahalli kanalizasyon yapım ve bakım faaliyetleri,
- . Toprak drenaj faaliyetleri,
- . Çöp toplama faaliyetleri,
- . Umumi yerlerde bulunan çöp sepetlerine ilişkin temizlik faaliyetleri,
- . Fiyat kontrol faaliyetleri,
- . Hava temizliğine ilişkin faaliyetler,
- . Bina yapımına ilişkin proje ve inşaat kontrol faaliyetleri, . Caddelerin temizlenmesi faaliyetleri,
- . Gürültü ile mücadele faaliyetleri,
- . Mezarlıklar ve ölü yakıma ilişkin faaliyetler,
- . Alışveriş merkezleri yapım ve bakım faaliyetleri.
- . Ticarî hayatın canlandırılmasına ilişkin faaliyetler.
- . Sağlık eğitim faaliyetleri,

—Eğlence, Dinlenme ve Turizmle ilgili hizmetler,

- . Yüzme havuzları yapım ve bakım hizmetleri,
- . Parklar ve yeşil sahalar yapım ve bakım hizmetleri,
- . Fizikî gelişme ve dinlenme sağlayıcı merkezlere ilişkin faaliyetler,
- . Beldenin Turizm yönünden cazibesini arttırmak maksadıyla bakım ve yayım faaliyetleri,

İNGİLİZ MAHALLÎ İDARELER SİSTEMİ

—Açma ruhsatnamelerinin verilmesine, halkın doğum, ölüm, evlenme gibi kayıtlarının yapılmasına ilişkin hizmetler.

—Diğer Hizmetler,

- . Halkın eğlenmesine yönelik faaliyetler,
- . Havaalanlarına ilişkin faaliyetler.
- . Tabii âfetlerle ilgili faaliyetler.

4.Metropolitan District'lerin fonksiyonları :

District'lerin haiz oldukları fonksiyonlara aynen haizdirler.

5.Parish'lerin fonksiyonları :

- . Park tanzimi ve beldenin güzelleştirilmesine ilişkin faaliyetler,
- . Yaya yolları yapım ve bakım hizmetleri,
- . Mezarlıklara ilişkin hizmetler
- . Toplumsal faaliyetler için bina teminine ilişkin hizmetler,
- . Otopark yapımı için yer temini hizmetleri.

Bir mahallî otorite, kanunen belli bir komite veya memur tarafından yapılması sarahaten öngörülmüş fonksiyonlarının dışındaki (Mahallî idare tarafından toplanması gereken vergi, resim ve harçların toplanması, Mahallî idâre nizamına ilişkin kaidelerin çıkartılması, borçlanma kararı alınması gibi hususlar) fonksiyonlarının bir değer mahallî otorite tarafından yapılmasını kararlaştırabilir. Mahallî İdareler, yukarıda belirtilen fonksiyonlarından herhangi birinin ifâsı için bir komite, alt komite kurabilir veya mahallî otoritenin bir memurundan bu görevlerin yapılmasını isteyebilir.

İngiliz Mahallî İdarelerinin İç Organizasyonları

İngiliz mahallî idârelerinin tümünde kategorisi ne olursa olsun genel bir kuruluş çatısı bulunmaktadır. Bu çatının en üstünde Mahallî İdâre Meclisi, onun altında yürütme komiteleri diyebile-

TÜRK İDARE DERGİSİ

ceğimiz meclis üyelerinden teşekkül eden mahallî idarelerin hizmet niteliklerinin gerektirdiği sayıda komite yer almaktadır. Bu komitelerin isim ve sayıları kanunen kurulması mecburi komitelerin dışında mahallî otoriteden otoriteye değişmektedir. Komitelerin teşekkülleri mahallî otoritenin üstlendiği görevlerin sayısına ve niteliklerine göre olmakta kanunen kurulması mecburi olan komitelere ilâveten mahallî otorite görevlerinin gerektirdiği sayıda ve nitelikte komite ve alt komite kurabilmektedir. Bu komitelerin altında dairelerarası koordinasyonu sağlayan mahallî idarenin politikası hususunda komitelere ve genel meclise önerilerde bulunma yetkisini haiz olan, Mahallî idarede mevcut tüm dâirelerin âmir ve memurlarının üstü pozisyonunu hâiz bulunan İcranın başı diyebileceğimiz (Chief Executive Offiçer) yer almaktadır. C.E.O. m altında genel çatı içerisinde diğer daire kuruluşları yer almaktadır. C.E.O. den itibaren yer alan tüm personel siyasî bir niteliği haiz olmayıp mahallî otoritenin yevmiyeli, maaşlı, daimi veya geçici personeli olmaktadır.

Bir fikir edinebilme bakımından NOTTINGHAM mahallî otoritesinin iç organizasyon şemasını aşağıya almış bulunmaktayız. Nottmgham şehri Nottinghamshire County'e bağlı, 1974 yılı itibariyle tahmini nüfusu 287.600 olan District statüsünde bir mahallî idâre ünitesidir.

Mahallî İdâre Meclisi

(City Council)

KOMİTELER

Halkın	Malf	Mesken	Arazi	Politika
Boş	Komite	Komitesi	Komitesi	ve
Zamanlarını				
Kaynaklar				
Değerlendirme				
ve Şehrî				Komitesi

İNGİLİZ MAHALLÎ İDARELER SİSTEMİ

Güzelleştirme Hizmetleri Komitesi	Plânlama Komitesi	Kamu Hizmetleri Komitesi	Ulaşım Komitesi	Müracaat Komitesi
---	----------------------	--------------------------------	--------------------	----------------------

Yürütmenin Başı
(Chief Executive Officer)
İdâre Heyeti
(Management Team)

DÂİRELER

Şehir	Malî	Teknik	MesKen
Sekreteri ve Avukatı nın Dâiresi	İşlemlerle İlgili Kuruluş	Hizmetler Kuruluşları	Faaliyetleri ile ilgili Kuruluşlar
Şehir Plânlama Dâiresi		Halkın boş Zamanlarını değerlendirmeb ve şehir Güzelleştirme faaliyetleri ile ilgili kuruluşlar	Çevre Sağlığı Kuruluşu

Yukarıdaki şemanın incelenmesinden Mahallî otoritenin iç yapısı hakkında bir fikir edinilebileceği kanısındayız. Şemada yer alan İdâre Heyeti

olarak tercüme etmiş olduğumuz (Management Team) tüm dâire âmirlerinden oluşan C.E.O.'in başkanlığında toplanan bizim İl idâre heyetine kuruluş tarzı bakımından benzeyen bir memurlar komitesidir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Mahallî idârenin genel politikası ve genel konulara ilişkin kararlar Meclisçe, yapılan görev taksimine göre kendi sahaları ile ilgili icraya ilişkin kararlar da dahil tüm kararlar ilgili komitelerce alınmakta olup tatbiki ilgili dâirelerde sağlanmaktadır.

Komiteler içerisinde en güçlüsü ve en etkilisi Politika ve Kaynaklar Komitesi olup iktidar partisine mensup meclis üyelerinden teşekkül etmektedir. Diğer tüm komitelerin başkanları da iktidar partisine mensup üyelerden seçilmektedirler.

IV — S O N U Ç

Buraya kadar olan açıklamalarımızda İngiliz Mahallî İdare sisteminin genel yapısı hakkında çok sathî olarak mâlûmât arzetmeye çalıştık, fırsat buldukça İngiliz mahallî idarelerinin Malî durumları, Vesayet durumları, hizmetlerini ifâ şekilleri üzerinde de malûmat arzetmeye çalışacağız.

Sonuç olarak, 1972 yılında Mahallî İdareler Kanunu ile geniş çapta bir reorganizasyona tabi tutulan İngiliz mahallî idareler sisteminin iyi veya kötü olduğu hususunda şimdilik bir şey söylemek için vakit çok erkendir. Sistem henüz yerleşme safhasında olup, mevcut mahallî idârelerin tümü henüz tamamiyle yeni sisteme intibak ettirilememişlerdir. Yeni sistemin faydalı olan yönleri görüldüğü gibi mahzurlu olan yönleri de göze çarpmaktadır. Yalnız gerçek olan bir durum vardır 1972 mahallî idareler reorganizasyo nu İngiliz İdarî sistemini Ekonomik ve Sosyal gelişmenin gerisinde kalmaktan kurtarmıştır.

ITürk İdâre Dergisi
1977/Yil 48/Sayı 358/SS. 19 — 43

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

Firuz Demir YAŞAMIŞ

GİRİŞ

Tektiipleştirme gereği

Türk yönetim yaşantısının kuşkusuz en eski ve köklü kuruluşlarından biri Cumhuriyetin ilânından bu güne kadar görev yapmakta olan ve genel yönetimin taşra sorunlarını görev olarak üstlenmiş bulunan kaymakamlıklardır. Aradan geçen elli yılı aşkın zaman süresine karşın hizmet ve çalışma konuları aynı olan bu birimlerin çalışmalarında kullanacakları araç, gereç ve daha önemlisi yöntemleri düzenlemek amacını taşıyan herhangi bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır. Yöresel alan farklılaşmasının yarattığı uzaklık kavramı, yöneticiler arasındaki haberleşme kopukluğu, eşgüdüm kavramının yeterli önemi kazanamaması konunun yöneticiler tarafından bir sorun olarak algılanmaması uygulamada düzensizliklere, kopukluklara ve çoğu zaman da anlamsızlıklara yol açmıştır.

Çalışma konuları ve görev alanları aynı olmasına karşın bugün herbir kaymakamlıkta değişik bir dosyalama dizgesi kullanılmaktadır. Memurların yargılanması sırasında kullanılan fezleke formları genellikle soruşturmacının kendi girişim gücüne bırakılmıştır. Birçok il ve ilçede yönetim için önemli bir sorun olan taşınmaz mal zilyetliğinin korunması ile ilgili işlemler yönetimin alışıl gelmiş yöntemleri içerisinde sonuçlandırılmaktadır. Yönetim kurullarının görevlerini kapsayan alanda verilen kararların yazımı her bir birimde çalışan görevlilerin bilgi ve yeteneklerine terkedilmiştir. Bu yoldaki örnekleri dahada çoğaltmak olanaklıdır.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Bu ortamın doğuracağı olumsuz sonuçları ise şöylece sıralamak gerekir. Birincisi, böylesine bir durum hizmetin verimli ve etkin bir biçimde yürütmesi gerektiği ilkesi ile çelişme durumundadır. İkincisi, aralarında sıkı bir ilişki bulunan taşra birimleri arasında haberleşme sorunlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Üçüncüsü, hizmetin görülmesi sırasında değişik yaklaşımlarda değişik uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Dördüncüsü, işlemler tam bir olgunluğa kavuşturulamadığından yasal denetim sırasında işlemlerin iptali büyük bir olasılık kazanmaktadır. Beşincisi, hizmet pahalı, aksak, zor, zaman alıcı ve yavaş şekilde yürümektedir.

Yukarıda sıralamaya çalıştığımız tüm bu olumsuz sonuçların giderilmesi ve giderek yönetimin saygınlığının göreceli olarak artırılması hizmet konularını kapsayan işlemler yöntem, araç, gereç ve ilkelerin tektipleştirilmesiyle sağlanabilecektir.

Bu yazının amacı bazı temel çalışma konularında tektipleştirme çalışmaları yapılmasının mümkün olduğunu gösteren bazı örnekler geliştirebilmektedir. Kapsam ve çizim tekniği yönünden iyileştirmelere gereksinme duyan söz konusu örneklerin bu alanda önemli bir boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı varsayılmıştır.

Tektipleştirmeye konu olan çizelgelerin dördü 5917 sayılı «Taşınmaz Mal Zilyetliğinin Korunması Hakkındaki» yasanın soruşturma ve Karar aşamaları ile ilgilidir. Memurların yargılanması yöntemiyle ilgili olarak bir soruşturma çizelgesi ile yönetim kurullarının Askerlik ve Nüfus işleri ile ilgili olarak aldıkları kararlar öteki örnekleri meydana getirmektedir. Son tektipleştirme çalışması ise ilçelerde uygulanan dosya dizgesinin onlu dosya ilkesine göre yeniden düzenlenmesi olmuştur.

Örnek tektipler

A. 5917 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğinin Korunması Hakkındaki Yasa ile ilgili Örnekler

Toprak sorunlarının çok olduğu ÷lkemizde önemli bir uygu

İLÇELERDE TEKTİFLEŞTİRME SORUNU

lama biçimi olan söz konusu yasa uyarınca yapılan işlemler konunun acilliği nedeni ile özel bir dikkat ve çaba sarfedilmesini gerektirir. Buna karşın çoğu kez soruşturmacı olarak atanan kişilerin yetersizliği ve ilçe yöneticilerinin verdikleri kararlardaki boşluklar yapılan işlemin sağlığı üzerinde çeşitli kuşular uyandırmaktadır. Örnek 1'de bu yasa uyarınca yapılacak bir soruşturma çizelgesinin tektipi gösterilmektedir.

ÖRNEK 1 (Ön yüz)

T. C. KEMALİYE KAYMAKAMLIĞI			
TAŞINMAZ MAL ZİLYETLİĞİNİN KORUNMASI HAKKINDA SORUŞTURMA ÇİZELGESİ			
Şikâyetçinin adı ve soyadı		Şikâyetçinin adresi	
Şikâyet edilenin adı ve soyadı		Şikâyet edilenin adresi	
Tecavüz Edilen Taşınmaz Malın			
Cinsi		Sınırları	
Miktarı			
Tecavüz sayısı			
Tecavüz târihi	Öğrenim târihi	Başvurma târihi	Soruşturmacıya göröven yazının
Soruşturmacının adı,		soyadı ve görevi	Târîhi Sayısı
Olayın ana hatları, tanık ve bilirkişi özetleri			

TÜRK İDARE DERGİSİ

ÖRNEK 1 (Arka yüz)

Olayın ana hatları, tanık ve bilirkişi özetleri :

Verilmesi istenen karar :	Kaymakamlıkça verilen karar :
---------------------------	-------------------------------

Soruşturmacının adı, soyadı ve görevi	Kaymakamın adı ve soyadı
Târih : İmza :	Târih : İmza :

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

Beş bölümden oluşan çizelgenin birinci bölümü şikâyetçi ve şikâyet olunanların kimliklerini kapsamaktadır. İkinci bölümde tecâvüze uğradığı ileri sürülen taşınmaz mal ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler sırasıyla taşınmazın cinsi, miktarı, sınırları, tecavüz sayısı, tecâvüzün târihi, tecâvüzün öğrenilme târihi ve şikâyetçinin başvurma târihinden ibarettir. Bu bölümde ayrıca soruşturmacıya görev veren kaymakamlık yazısının târih ve sayısı yer almaktadır. Üçüncü bölümde soruşturmacının yaptığı soruşturmanın özetleri bulunmaktadır. Soruşturmacı bu bölümde yaptığı soruşturma sırasında topladığı delil ve bilgileri özet olarak sunmaktadır. Dördüncü bölüm soruşturmacının verilmesini istediği karar ile kaymakamca verilen karara ayrılmıştır. Sonucu bölümde de soruşturmacının kimliği ve raporunu verdiği târih ile imzası ve kaymakamın kimliği ile kararın tarihi ve imzası yer almaktadır.

Bilindiği üzere böyle bir soruşturma sonucunda üç çeşit karar verilebilmektedir : tecâvüzün durdurulması, süre aşımı nedeniyle istemin reddi ya da iddianın geçerli görülmemesi nedeni ile istemin reddi. ÖRNEK 2, ÖRNEK 3 ve ÖRNEK 4'e bu kararlar verilmektedir.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

ÖRNEK - 2

T. C.

KEMALİYE KAYMAKAMLIĞI

TAŞINMAZ MAL ZİLYETLİĞİNİN KORUNMASI HAKKINDA KARAR	
Karar sayısı	Karar târihi
Şikâyetçinin adı ve soyadı	Şikâyetçinin adresi
Şikâyet edilenlerin adı ve soyadı	Şikâyet edilenlerin adresi
Tecâvüz Edilen Taşınmaz Malın	
Cinsi	Sınırları
Miktarı	
Tecâvüz sayısı	
Tecâvüz târihi Öğrenme târihi	Başvurma târihi
Tecâvüz şekli	Emanet miktarı (TL)
Soruşturmacının adı ve soyadı ! Kaymakamın adı ve soyadı	

Yukarıda açık kimliği yazılı şikâyetçinin zilyet bulunduğu ve yukarıda sınırları ile nitelikleri belirtilen taşınmaz malına yine yukarıda açık kimliği yazılı kimseler tarafından tecâvüz ve müdâhalede bulunduğu ve şikâyetçinin yasal süre içerisinde başvurduğu ilişik soruşturma dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır.

Yapılan inceleme sonucu ortaya çıkan kaniya göre :

1. Yapılan tecâvüz ve müdâhalenin durdurulmasına;
2. Söz konusu taşınmaz malın gerektiğinde zor kullanılarak yerinde zilyedine teslimine;
3. Taşınmaz mal üzerinde tercihe şâyân bir hakkı varsa ait olduğu mahkemeye başvurusu gerektiğinin tecâvüz edene tebliğine;
4. Soruşturmacının yolluk ve nakil vasıtası ücreti olarak ta hakkuk ettirilen ve şikâyetçi tarafından mal sandığına emanet olarak yatırılan yukarıda miktarı yazılı paranın 5917 sayılı yasanın 6. inci maddesinin son fıkrası hükmü uyarınca icrâ dâiresince tahsiline karar verdim.

KAYMAKAM

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

T. C.

ÖRNEK - 3

KEMALİYE KAYMAKAMLIĞI

TAŞINMAZ MAL ZİLYETLİĞİNİN KORUNMASI HAKKINDA KARAR	
Karar sayısı	Karar târihi
Şikâyetçinin adı ve soyadı	Şikâyetçinin adresi
Şikâyet edilenlerin adı ve soyadı	Şikâyet edilenlerin adresi
Tecâvüz Edilen Taşınmaz Malın	
Cinsi	Sınırları
Miktarı	
Tecâvüzün sayısı	
Tecâvüz târihi j Öğrenme târihi	Başvurma târihi
Tecâvüz şekli	Emanet miktarı (TL)
Soruşturmacının adı ve soyadı 1	Kaymakamın adı ve soyadı

Yukarıda nitelikleri ve sınırları belirtilen taşınmaz mal ile ilgili olarak 5917 sayılı yasa buyrukları uyarınca ve yasal süre içerisinde başvuruda bulunan

yukarıda açık kimliği yazılı şikâyetçinin dilekçesi üzerine hazırlanan dosyanın incelenmesinde elde olunan kaniya göre :

1. Söz konusu taşınmaz mala tecâvüz ve müdâhalede bulunduğu yolundaki şikâyetçi iddiasının geçerli görülmediğine;
2. Taşınmaz mal üzerinde tercihe şâyân bir hakkı varsa ilişkin olduğu mahkemeye başvurması gerektiğinin şikâyetçiye duyurulmasına;
3. Şikâyetçi tarafından mal sandığına emanet olarak yatırılan ve miktarı yukarıda yazılı paranın yolluk ve nakil vasıtası gideri olarak soruşturmacıya ödenmesine karar verdim.

KAYMAKAM

TÜRK İDARE DERGİSİ

T. C.

ÖRNEK - 4

KEMALİYE KAYMAKAMLIĞI

TAŞINMAZ MAL ZİLYETLİĞİNİN KORUNMASI HAKKINDA KARAR	
Karar sayısı	Karar târihi
Şikâyetçinin adı ve soyadı	Şikâyetçinin adresi
Şikâyet edilenlerin adı ve soyadı	Şikâyet edilenlerin adresi
Tecâvüz Edilen Taşınmaz Malın	
Cinsi	Sınırları
Miktarı	
Tecavüz sayısı	
Tecâvüz târihi	Öğrenme târihi
Tecâvüz şekli	Başvurma târihi
Emanet miktarı (TL)	
Soruşturmacının adı ve soyadı j Kaymakamın adı ve soyadı	

Yukarıda nitelikleri ve sınırları belirtilen taşınmaz mal ile ilgili olarak 5917 sayılı yasa buyrukları uyarınca başvuruda bulunan yukarıda açık kimliği yazılı şikâyetçinin şikâyet dilekçesi üzerine hazırlanan dosyanın incelenmesinden elde olunan kaniya göre :

1. Şikâyetçinin şikâyetini ilgili yasada öngörülen süreler içerisinde yapmadığı anlaşıldığından yapılan başvurunun reddine;
2. Taşınmaz mal üzerinde tercihe şâyân bir hakkı varsa ilişkin olduğu mahkemeye başvurusu gerektiğinin şikâyetçiye duyurulmasına;
3. Şikâyetçi tarafından mal sandığına emanet olarak yatırılan ve miktarı yukarıda yazılı paranın yolluk ve nakil vasıtası gideri olarak soruşturmacıya ödenmesine karar verdim.

KAYMAKAM

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

Yukarıda örnekleri verilen kararlar esas olarak iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kararın temel öğelerini oluşturan unsurlar üzerinde bilgi verilmekte ve ikinci bölüm de ise tektipleştirilmiş karar metni yer almaktadır.

B. Memurların Yargılanması ile İlgili Soruşturma Çizelgesi

Yönetimde sorun olarak ortaya çıkan konulardan biri de çok eski bir yasaya dayalı olan memurların yargılanması ile ilgili ön işlemlerdir. Yöneticilerin genel olarak sâhip olduğu iş çokluğu ve yönetim kurulunun üyesi ve başkanı olmaları gibi nedenlerle bu soruşturmaların öteki görevlilerce yerine getirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu zorunluluk ise yapılan işlemde çeşitli eksikliklere ve giderek işlemin yargı organlarıncaya iptâline yol açmaktadır. Örnek 5'de bu amaçla hazırlanmış bir çizelge sunulmaktadır.

Yapılan soruşturmaya ek olarak bağlanması gereken bu çizelge beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde soruşturma emri veren makam ve soruşturma emrinin târih ve sayısı yer almaktadır. İkinci bölümde davacı ve davalıların kimlikleri yer almaktadır. Üçüncü bölümde şikâyet konusu olay hakkında toplanan bilgiler yer almaktadır. Olay târih ve yeri, olayla ilgili olarak isnat edilen suçlar, bu suçla ilgili yasanın adı ve sayısı, ilgili maddeleri, maddelerin konusu ve soruşturmacının genel kanısını yansıtan istem ve sonuç bölümleri bu bilgiler arasındadır. Dördüncü bölümde çizelgeyi düzenliyen kişinin kimliği ile çizelgenin düzenlenme târihi ve soruşturmacının imzası bulunmaktadır. Son bölüm ise soruşturma arasında toplanan delillerin özetlenmesine, incelenmesine ve konunun hukuksal çözümlenmesine ayrılmıştır. Çizelgedeki bu bölüm yetmediği takdirde ek sayfalarda açıklamaya devam etmek gerekmektedir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

ÖRNEK - 5

MEMURLARIN YARGILANMASI İLE İLGİLİ FEZLEKE ÇİZELGESİ

Soruşturmaya emir veren makam	Yazının târihi 1
Davacı ya da muhbir	Dâvâhâlılar
Adı, soyadı, görevi, adresi	Adı, soyadı, görevi, adresi
Olay târihi	Olay yeri
İsnat olunan suçlar İsnat Olunan Suçla İlgili Yasanın Sayısı ! Adı I Maddeleri Maddelerin konusu Yasal istem ve sonuç	

Fezlekeyi Düzenleyenin

Adı, soyadı	Görevi	Târihi	İmzası
-------------	--------	--------	--------

Delil özetleri, delillerin incelenmesi ve hukuksal çözümleme

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

C. Yönetim Kurulu Kararları

Bilindiği gibi ülkemizde il ve ilçe yönetim kurulları birçok alanda görevli kılınmışlardır. Çoğu tekdüze ve olağan olan bu işlemlerin yürütülmesi genellikle zaman alıcı olmakta, öte yandan işlemdeki aksaklıklar ilgili yurttaşların hak kaybına ya da işlemin iptal edilmesine yol açmaktadır. Söz konusu tekdüze işlemlerin çoğunluğunu askerlik ve nüfus ile ilgili konular oluşturmaktadır.

a. Askerlik İşleri ile İlgili Kararlar

Askerlik ile ilgili işlemler ve alınan karar türleri çok olmasına karşın aşağıdaki örneklerde iki temel konu için düzenlenen tektipler verilmiştir.

ÖRNEK - 6

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

**T. C.
KEMALİYE İLÇESİ**

Yönetim Kurulu

Toplantı târihi	Askerlik Şubesinden gelen yazının	Adı, Soyadı	Doğum târihi
Karar sayısı	Târihi j Sayısı	Baba adı	Doğum yeri
Okulu			

Hâlen öğrenci olduğu anlaşılan yukarıda açık kimliği yazılı askerlik yükümlüsünün 1111 sayılı Askerlik Kanunu'nun 35/C maddesi gereğince ertesi yıla terkine ve kararını bir örneğinin Askerlik Şubesi Başkanlığı'na gönderilmesine oybirliği ile karar verildi.

Kaymakam
İlköğretim Müdürü

Askerlik Şubesi Başkanı
Hükümet Tabibi
Veteriner Hekim

Yazı İşleri Müdürü
Ziraat Mühendisi

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

ÖRNEK - 7

T. C. KEMALİYE İLÇESİ Yönetim Kurulu

Toplantı târihi	Askerlik Şubesinden gelen yazının	Adı, soyadı	Doğum târihi	
Karar sayısı	Târihi	Sayısı	Baba adı	Doğum yeri
Cezalandırılan yıl				

Yukarıda yazılı yıl ihtiyat yoklamasını yaptırmadığı anlaşılan ve alınan savunmasında da geçerli bir özür gösteremeyen yukarıda açık kimliği yazılı askerlik yükümlüsünün 1111 sayılı Askerlik Kanunu'nun 94/B maddesi gereğince 15 TL para cezası ile cezalandırılmasına ve karar örneklerinin Askerlik Şubesi Başkanlığı ile Mal Müdürlüğü'ne gönderilmesine oybirliği ile karar verildi.

Kaymakam Askerlik Şubesi Başkanı Yazı İşleri Müdürü
İlköğretim Müdürü Hükümet Tabibi Ziraat Mühendisi

Veteriner Hekim

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Örnek 6 da yükümlülerin eğitim nedeniyle ertesi yıla terki konusundaki karar tektipi yer almaktadır. Bu karar tektipi de ötekiler gibi ana bölümden ibarettir. Birinci bölümde karar ve karara konu olan olaylar üzerinde bilgiler yer almaktadır. İkinci ana bölümde ise tektipleştirilmiş karar metni ve imzalar bulunmaktadır.

Örnek 7 de ise ihtiyat yoklamasını yaptırmayanlara verilen para cezası kararları tektipi sunulmuştur.

b. Nüfus İşleri ile İlgili Karar

Nüfus olaylarının zamanında ilgili yerlere bildirmeyen sorumlular için para cezası vermek yönetim kurulunun görevleri arasındadır. 1587 sayılı Nüfus Kanunu kişisel olay değişikliklerini ve oturma yeri değişikliklerini bildirmeyenler hakkında para cezası verileceği hükmünü getirmektedir. Örnek 8 de böyle durumlarda uygulanabilecek bir karar tektipi verilmektedir.

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

ÖRNEK - 8

T. C.
KEMALİYE İLÇESİ
Yönetim Kurulu

Toplantı târihi	Nüfus Memurluğundan yazının gelen	Sanık, görevi ve adresi		
Karar sayısı	Târihi	Sayısı	Cezalandırılan olay	Olayın târihi
Ceza miktarı (TL.)				

Niteliği yukarıda belirtilen nüfus olayını 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nda öngörülen süreler içinde ilgili yerlere bildirmediği anlaşılan ve alman savunmasında da geçerli bir özür gösteremeyen açık kimliği yazılı kişinin 1587 sayılı yasanın 52 nci maddesi gereğince miktarı yukarıda belirtilen para cezası ile cezalandırılmasına ve karar örneklerinin Mal Müdürlüğü ile Nüfus Başmemurluğu'na gönderilmesine oybirliği ile karar verildi.

Kaymakam
İlköğretim Müdürü

Yazı İşleri Müdürü
Ziraat Mühendisi

Mal Müdürü
Veteriner Hekim

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

D. Onlu Dosya Dizgesi İçin Bir Girişim

Belirtmeye hiç gerek yokki herhangi bir örgütte kurulu dizgenin en önemli unsurlarından biri dosyalama dizgesidir. Birimler arası biçimsel haberleşmede en etkili yol yazılı haberleşme olduğuna göre örgüte gelen ve örgütten giden yazıların saklanması üzerinde durulması gereken bir konudur. İşlemlerin düzenliliği, gerekli bilginin istenildiği zaman kolaylıkla elde edilebilmesi, konusu ortak yazıların yanyana bulunması ve yasal hakların kaybının önlenmesi gibi sorunlar dosya dizgesinin ne denli öneme sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, ne yazıkki kaymakamlıklar ve valiliklerde uygulanmakta olan dosya dizgeleri bilinçli bir ele almıştan ve teknik yeterlikten yoksun bulunmaktadır. Gelen ve giden gibi ilkel bir ikili dosyalama dizgesinin genel olarak uygulanmakta olduğu gözlemlenmiştir. Örnek 9 da bir tektipleştirme çalışması olarak kaymakamlıklarda uygulanabilecek onlu bir dosya dizgesi tektipi verilmektedir.

İLÇELERDE TEKTİFLEŞTİRME SORUNU

ÖRNEK - 9

Konu

Ana Dosya İç Dosya

GENELGELER

1

- 11 İçişleri Bakanlığı'nca yayınlanan genelgeler
- 12 Başbakanlık ve öteki bakanlıklar genelgeleri
- 13 Erzincan Valiliğince yayınlanan genelgeler
- 14 Kemaliye Kaymakamlığınca yayınlanan genelgeler

2

YAZIŞMALAR

- 21 Şifreli Yazışmalar
- 22 Çeşitli gizlilik derecesindeki yazışmalar
- 2311 Valilik Özel Kalem, Yazı İşleri Kalemi, Hukuk İşleri ve Özel İdare Müdürlükleri ile yazışmalar.
- 2312 Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü ve Defterdarlıkla yazışmalar

- 2313 Teknik Tarım, Veteriner, Zirai Mücadele ve Karantina ve Toprak-su Başmühendislikleri ile yazışmalar.
- 2314 Jandarma Komutanlığı ve Emniyet Müdürlüğü ile yazışmalar.
- 2315 Bayındırlık, İl İmâr, Toprak - iskân, Tapulama ve Tapu Sicil Muhafızlığı ile yazışmalar.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

- 2316 İl'e bağlı öteki kuruluşlarla yazışmalar.
- 2321 Savcılıkla yazışmalar.
- 2322 İlçe Askerlik Şubesi ile yazışmalar.
- 2323 İlçe Belediyesi ile yazışmalar
- 2324 İlçe İdare şube başkanları ile yazışmalar.
- 233 Öteki Kaymakamlıklarla yazışmalar.
- 234 Yüksek Yargı Organları ile yazışmalar.
- 241 İlde yapılan toplantılarla ilgili yazışmalar.
- 242 İlçede yapılan toplantılarla ilgili yazışmalar.
- 26 Dilekçeler
- 27 Kanunların ilanı ile ilgili işlemler. Bekleme Dosyası.
- 28 Bekleme dosyası.

- 31 Milli Alarm ve Seferberlik Takvimi.
- 311 Millî Alarm ve Seferberlik takvimleri ile ilgili yazışmalar.
- 312 Alarm öncesi takvimi ve ilgili hazırlık işlemleri
- 313 Basit Alarm takvimi ve ilgili hazırlık işlemleri
- 314 Takviyeli alarm takvimi ve ilgili hazırlık işlemleri
- 315 Genel Alarm takvimi ve hazırlık işlemleri

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

- 316 Millî Alarm plânı
- 32 Yedek Personel ertelemeleri
- 321 Erteleme ve diğer insan gücü işlerine ait yazışmalar
- 322 Dâirelerin erteleme işlemleri (Yerli- Yabancı)
- 323 Dâirelerin celpten tehir ve öteki işlemleri
- 33 Silahlı Kuvvetler Seferberliği
- 3311 Personel Seferberliği ile ilgili yazışmalar.
- 3312 Çağrı Pusulaları
- 3313 Sefer görev emirleri
- 3321 Lojistik Seferberliği ile ilgili yazışmalar (Millî Savunma Yükümlülüğü)
- 3322 Yazım, Saptama ve Kaynak işleri
- 3331 Taşıt Seferberlik hazırlıkları ve taşıt yazımı, saptama ve kaynak işleri
- 3332 Şehir Alarm ve ikaz plânı
- 3333 Sığınak plânlaması ve mahallî teşkilâtların görevlerine devam edeceği
- 3334 Tahliye, seyrekleştirme plânı
- 3335 İlçenin işe plânı

- 3336 Yakıt ve akaryakıt plânu
- 3337 Sağlık plânu
- 3338 Yangın, sabotaj ve propagandaya karşı korunma plânu
- 3339 Sevk plânu ve öteki Lojistik plânlar

**TÜRK
İDARE
DERGİSİ**

**İLÇELER
DE
TEKTİPLE
ŞTİRME
SORUNU**

34
341

35

351

352

353

354

355

36

361

362

363

364

365

366

367

368

369

3601

3602

TÜRK İDARE DERGİSİ

Memleket içi Silahlı savunma işlemleri
Avcı birliklerine ait işlemler

Savaş Hasar Onarım Plânı

Bölge Yapı onarım plânı

Seyrüsefer ve yol plânı

Muhabere plânı

Enerji plânı

Savaş hasar onarım plânları ile ilgili yazışmalar
Sivil Savunma

Sivil Savunma Plânlaması ile ilgili yazışmalar
İlçenin genel durum ve Sivil Savunma plânı

Tehlike haberlerinin alınması, yazılması, ikaz ve alarm ile ilgili işlemler

Tahliye kabul ve konak işlemleri

Doğal Âfetlere karşı koruyucu önlemler

Yangına karşı koruyucu önlemler

Devlet yapılarının yangına karşı korunması önlemleri

Sığınaklar

Gizleme ve karartma

Sivil Savunma Örgütü, kurulması görev ve eğitim işlemleri

Halk Eğitimi : Uygulama, yayın, propaganda

		rdım ve ilçeye verilen ödeneklerle ilgili yazışmalar
	3604	Sivil Savunma araç ve gereçlerini saklama, sağlama ve kuvvet işleri ile ilgili yazışmalar
	3605	İlçe Sivil Savunma ve Seferberlik işlerinin denetlenmesi ile ilgili yazışmalar
	3606	Sivil Savunma ve Seferberlik dosyalarının devir ve teslimi
4		İLÇE PLÂNLAMA ÇALIŞMALARI
	41	Genel Plânlama çalışmaları
	421	Mahalli İdareler Plânlaması
	4221	Yolbirliği ve YSE çalışmaları (Yol- Köprü çalışma.)
	4222	YSE İle İlgili yazışmalar (içmesuyu)
	4223	Köy Elektrifikasyonu çalışmaları
	423	Telefon Birliği çalışmaları
4	424	Örnek Köy Çalışmaları
	425	Merkezî Köylerle ilgili çalışmalar
	426	İlçedeki Yatırımların izlenmesi
	427	Kooperatifçilik ve İl Kooperatifler Müdürlüğü ile yazışmalar
	428	Çeşitli Özel toplum kalkınması çalışmaları
5		TAŞINMAZ MALLARA MÜDÂHALENİN ÖNLENMESİ
51		Taşınmaz mallara yapılan müdâhalelerle ilgili kararlar

6	52	İncelem eve karar dosyaları, (Her olay ayrı bir dosyaya konacak ve ayrı özel bir sayı olacaktır. 52 (1) veya 52 (15) gibi
		MEMURLARLA İLGİLİ DİSİPLİN VE CEZA KOVUŞTURULMALARI
	61	Disiplinkovuşturmaları (Her Olay ayrı bir dosyaya konacak ayrı özel bir sayı olacaktır 61 (3) veya 61 (9) gibi
	62	Memurların yargılanmasıyla ilgili iş lemler (Her olay ayrı bir dosyaya konacak ve ayrı bir özel sayı olacaktır : 62 (1) veya 62 (5) gibi
7	63	Disiplin v eceza kovuşturmaları kararları kartonu
		İDARE KURULU ÇALIŞMALARI
	71	İdare Kurulunun askerlik hizmetleriyle ilgili kararları
	72	İdare kurulunun Nüfus hizmetleri ile ilgili kararları
	73	İdare Kurulunun idâri ve istişârî kararları
	74	İdare Kurulunun çalışmaları ile ilgili yazışmalar
		ÖZLÜK VE GEREÇ İŞLERİ
8	811	Kaymakamın özlük hakları ile ilgili yazışmalar
	812	Bucak Müdürlerinin özlük hakları ile ilgili yazışmalar

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

813	Kaymakam vekilleri ile ilgili yazışmalar
814	Yazı İşleri Müdürleri ile ilgili yazışmalar
815	Makam şoförünün özlük hakları ile ilgili yazışmalar
816	Odacıların özlük hakları ile ilgili yazışmalar
817	İlçe İdâri şube başkanlarının özlük hakları ile ilgili yazışmalar
8	821 Bakanlıktan gelen ödenek ve ödenek istekleri ile ilgili yazışmalar
822	İl Özel İdâresinden gelen ödenekler ve ödenek istekleri
823	Ödeneklerden yapılan ödemeler
83	Büro malzemesi alımları ile ilgili yazışmalar
84	Demirbaş eşyalarla ilgili yazışmalar
85	İlçeye verilen tahsislerle ilgili yazışmalar
86	Makam otosu ile ilgili yazışmalar

9

GENEL
DURUM RAPORLARI VE
DENETLEME İŞLEMLERİ

91	Genel Durum raporlarıyla ilgili işlemler
921	Mülkiye müfettişlerinin denetleme işlemleri
922	Valinin ilçeyi denetleme işlemleri
923	Kaymakamın ilçeye bağlı birimleri denetleme işlemleri

925	Yazı İşleri Müdürleri arası devir ve teslim işlemleri
924	Kaymakamlar arası devir ve teslim işlemleri
O	GÜVENLİK İŞLEMLERİ
011	Emniyet Komiserliğinin günlük olay durumu bildirimleri
012	Emniyet Komiserliğinin özel olay bildirimleri
021	Jandarma Komutanlığının günlük olay durumu bildirimleri
022	Jandarma komutanlığının özel olay bildirimleri
03	İlçe asâyiş plânlaması ve sorunlarıyla ilgili işler
04	Asâyiş saati ile ilgili yazışmalar
05	Mera ve yaylalarla ilgili işlemler ve ilçe Mera Komisyonu çalışmaları
06	İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı ile yazışmalar

Ayrıntılarına girmeden kısaca açıklamak gerekirse önerilen dosya dizgesi onlu dosyalama ilkesine göre on ayrı ana konuya ayrılmıştır. Birinci ana dosya hizmetle ilgili yayınlanan genelgeleri kapsamaktadır. İkinci ana dosyada ise çeşitli yazışmalar yer almaktadır. Bu bölümde ilk iki iç dosya şifreli yazışmalar ile gizlilik derecesine sahip yazılara ayrılmıştır. Üçüncü iç dosya ise kendi içinde alt dosyalara ayrılarak vâililik birimleri, ilçedeki kaymakamlık dışı kuruluşlar, ilçe yönetim birimi başkanları ile yazışmaları kapsamaktadır. Bunları yüksek yargı organları ile ilgili yazışmalar, dilekçeler ve kanunların yayınlanması ile ilgili yazışmalar, toplantı

İLÇELERDE TEKTİPLEŞTİRME SORUNU

ve tören günleri ile ilgili yazışmalar iç dosyaları izlemektedir. Top- yekün savunma ve sivil savunma ile ilgili işlemler üçüncü ana dosyada yer almaktadır. Dördüncü ana dosya ise ilçe planlama çalışmalarını kapsamaktadır. Taşınmaz mallara yapılan müdâhâle- rin önlenmesi işlemleri ile memurlarla ilgili disiplin ve ceza kovuşturmaları ile ilgili işlemler 5 ve 6 sayılı ana dosyalara konu olmuştur. Yönetim kurulu çalışmaları 7 sayılı ana dosyayı ilgilendirmekte, özlük ve gereç işlemleri ise 8 sayılı ana dosyada işlem görmektedir. 0 sayılı dosyadan ilçenin güvenlik sorunları ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Genel durum raporları ve denetleme ile ilgili işlemler ise 9 sayılı dosyada yer almaktadır. Bu ana dosyalarda kendi içlerinde alt dosyalara ayrılmaktadır.

SONUÇ

Yukarıda bazı örnekleri verilen çalışmalar kaymakamlıklarda hizmetin etkin, verimli ve kârlı çalışmaya olanak verecek iş basitleştirmelerinin ve hizmet sırasında tekdüzelik sağlayacak tektipleş- tirme çalışmalarının kolaylıkla yapılabileceğini göstermektedir. Bu çalışmalar bir yandan hizmetin yasal açıdan daha sağlıklı olmasına yol açarken, öte yandan hizmetin daha kısa zamanda yapılabilesine olanak sağlayacaktır. Söz konusu örnekler kesinlikle bir mükemmellik iddiasını yansıtmamaktadır. Örnekleri amacı bu konuda açılacak bir tartışmaya temel hazırlıyabilmektir. Örneklerini verdiğimiz konulara ek olarak daha birçok konunun tektip- leştirilebileceği kuşkusuzdur. İnancımız, İçişleri Bakanlığı yetkililerinin ve meslek mensublarımızın bu konuda yapacakları çalışmaları gün işiğine çıkartmaları olacaktır.

KÖYLERİN İMÂR DÜZENİ

Sadık ARTUKMAÇ

6785 sayılı İmâr Kanununun 20/7/1972 günlü ve 1605 sayılı kanunla eklenen ek 7. ve ek 8. maddelerine göre; bir yandan sahillerin yağmasını önleyici ve turizmi geliştirici tedbirlerin alınması, öte yandan köylerin yeni bir imâr düzenine kavuşturulması gerekiyordu. İmâr ve İskân Bakanlığı, bu hükme uyarak iki yönetmelik çıkardı. Bunlardan ilki «İmâr Kanununun ek 7. ve ek 8. maddelerine ilişkin yönetmelik» adını taşımakta ve kıyıların yağmasını önleyici ve turizmi geliştirici tedbirleri kapsamaktadır. Sözü geçen yönetmeliğin hükümlerini, bundan evvelki yazımızda (1), eni- ne-boyuna incelemiştik. Bu yazımızda ise, köylerin imâr düzeni ile ilgili ikinci yönetmeliği inceliyeceğiz.

Belediyelerimizin yürürlükten kaldırılmış bulunan 21/6/1933 günlü ve 2290 sayılı ve hâlen yürürlükte olan 6785 sayılı kanunlarla kesin bir imâr düzenine kavuşmuş olmalarına karşın; köylerimiz, son günlere kadar bundan yoksun bırakılmıştır. Gerçi 18/3/1926 günlü ve 442 sayılı Köy Kanununda (m. 13 ve 14), 13/6/1945 günlü ve 4739 sayılı İller Bankası Kanununda (m. 7), 7269 sayılı kanunun 2/7/1968 günlü ve 1051 sayılı kanunla değişik 2. ve 3. maddelerinde, İmâr ve İskân Bakanlığı kuruluş ve görevleri hakkındaki 7116 sayılı kanunda (m. 2. 9. 10) köy imâriyle ilgili bâzı hükümler vardır. Fakat bunlar, köyler için, bir bütün olarak imâr düzenini sağlayıcı nitelikte değildir; basit ve gelişigüzel tedbirlerden ibarettir.

Bununla birlikte, geç de olsa 17/12/1974 tarihli ve 7/9163 sayılı **Bakanlar kurulu kararı** ve bundan on bir ay kadar bir süre sonra da köylerin imâr düzeniyle ilgili **14/11/1975 tarihli yönetmelik** yürürlüğe konulmuş ve bu yönetmelikte; köylerin imârı, mümkün mertebe, bir bütün olarak ele alınmak istenmiştir.

(1) Sadık Artukmaç, Kıyıların Yağmasını önleyici ve Turizmi Geliştirici Tedbirler «**Türk İdare Dergisi**» Ağustos 1976, 356, SS. 10 - 25.

KÖYLERİN İMÂR DÜZENİ

17/12/1974 günlü ve 7/9163 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 47 ilimizde belediye ve mücavir saha sınırları dışında bulunan köy yerleşik alanları imâr düzenine tâbi tutulmuştur (2).

Gerçekten, 14/11/1975 târîhli «6785/1605 sayılı İmâr Kanununun ek 7. ve ek 8. maddelerine ilişkin yönetmeliğin kapsamına giren alanlardaki belediye ve mücavir sâha dışında kalan köylerin ve mezraaların yerleşik alanlarında uygulanacak yönetmelik» de (3); İmâr Kanununun ek 7. ve ek 8. maddelerine ilişkin 18/1/1975 günlü yönetmeliğin 1.03 üncü maddesi kapsamında olup belediye ve mücavir sâha sınırları dışında kalan köylerin yerleşik alanlarında, imâr yönünden uygulanacak kuralların ve yapılacak işlemlerin neler olduğu belirtilmiş ve bu konuda vâililiklere görev ve yetkiler verilmiştir (4) :

I.Köylerin Yerleşik alanları (meskûn sâhaları)

Yönetmelik ve diğer imâr mevzuatı, köyün yerleşik alanında uygulanacaktır (m. 1). Şu halde yerleşik alan nedir? **Yerleşik alan;** köylerin toplu olarak bulunduğu yerlerde, mevcut binaların en dışta olanlarının dış kenarlarının yüz metre dışından geçirilecek bir çizginin içinde kalan alandır (m. 3).

Yurdumuzda köy yerleşmelerinden pek çoğunun dağınık olduğu ve bu nedenle köy yerleşik alanının belirtilmesinde güçlük bulunduğu bir gerçektir.

Köy yerleşmesinin dağınık olması; yönetmelikte de belirtildiği üzere, toplu bir yerleşme alanı olsun veya olmasın, mahallî örf

(2) Sözü geçen 47 il şunlardır : Adana, Afyon, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, İsparta, İstanbul, İçel, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Trabzon, Van, Zonguldak.

(3) Resmî Gazete 14/11/1975 - No : 15412.

(4) Vâililiklerin, biri kıyılarla ve diğeri köylerin yerleşik alanları ile ilgili olmak üzere, imâra ait iki çeşit görevi vardır. Vâililerin, kıyılarla ilgili görevlerini

daha önce incelemiştik. Köylerle ilgili görevleri ise bu yazımızda incelenmiştir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

ve âdet icabı; köy halkının konutunu kendi bağ, bahçe veya tarlasında yapmış olması ve konutunda devamlı olarak oturması hlidir (m. 4/2).

Yönetmelik, bu gibi yerlerde, köy yerleşik alanlarını belirtilmesini bir esasa bağlamıştır. Gerçekten, yönetmeliğe göre, köy yerleşmeleri dağınık olan yerlerde köylerin yerleşik alanları; mahallin özelliğine göre, köy ihtiyar meclisinin görüşü alındıktan sonra, il imâr müdürlüğünün teklifi ve il idare kurulunun tasvibi ile tâyin edilecektir (m. 4/1).

Söz konusu ettiğimiz dağınık yerleşmelerde, bir parsel en az  bin metre kare olacak ve bu parselde yalnız bir konut yapılabilecektir. Ancak, konut sâhibinin uğraşısına göre müştemilât binaları yapılabilecektir.

Bu gibi yerlerde, miras yoluyla yapılanlar hri, 3.000 metrekareden daha küçük ifrazlar yapılamıyacaktır (m. 5).

II.Köy imâr plânı

Yönetmeliğe göre, köy İmâr plânı yapılması zorunlu değildir. Bununla birlikte, imâr plânı yaptırılmasını önleyici bir hüküm de yoktur. şu halde, istenildiği ve olanak bulunduğu zaman, imâr plânı yaptırılabilir.

Ancak, aşağıdaki hallerden birisinin varlığı, imâr plânı yaptırılmasını zorunlu kılacaktır :

1.Köyün yerleşik alanında, küçük sanatlar dışında, **büyük sanayi tesisleri yapılmak istenildiği takdirde**; imâr plnının yaptırılmış olması şarttır (m. 20).

2.Köyün yerleşik alanında, iki kattan (yani 6.5 metreden) fazla katlı bina yaptırılmak istenildiği takdirde; keza imâr plnının yaptırılmış olması zorunludur (m. 15).

3.Deniz, gl ve nehir kenarlarından otuz metre içeride inşaat yapılabilmesi için, o yerin imâr plnının yapılmış olması şarttır (m. 5/2).

KÖYLERİN İMÂR DÜZENİ

III.Köy yerleşik alanlarında imâr uygulaması

Yönetmelikte imâr plâni yapılacağına dâir bir zorunluk bulunmamakla birlikte, köy yerleşik alanlarında; inşaat izni (ruhsatiyesi), ruhsatiyeye aykırı veya ruhsatsız inşaat, ayırma ve birleştirme hakkında hükümler konmuştur.

A) Ruhsat işleri

Köylerin yerleşik alanlarındaki inşaatla ait ruhsatiye, il imâr müdürlüğü tarafından verilecektir.

Yeni inşaat, ilâve inşaat ve esaslı tâmirler ruhsata tâbi olacaktır (m. 21, 22).

Ruhsatiye almak için; ilgili şahıs, o yerin imâr müdürlüğüne **dilekçe ile başvuracaktır.** Müdürlük gerekli incelemeleri yaptıktan sonra otuz gün içinde cevap verecektir (İK. ek m. 8/d).

İmâr müdürlüğü; yapılacak binanın önemine göre mimârî, statik ve tesisat projelerinden hangilerinin ve ne ölçekte olacağını tesbit edecek ve bunların dilekçeye eklenmesini istiyecektir. Bunun üzere, ilgili şahıs, bu belgeleri dilekçeye ekliyecektir (m. 4).

Köylerin yerleşik alanları içinde bir parselin genişliği on metreden ve derinliği yirmi metreden az olmayacaktır (m. 6). Köylerin dağınık yerleşik alanlarında ise, parsel büyüklüğü en az üç bin metre kare olacaktır (m. 5). Söz konusu ettiğimiz parsellerden küçük olanlarına inşaat ruhsatiyesi verilmeyecektir (m. 12).

Ruhsatiye verilirken aşağıdaki konuların da gözönünde tutulması gerekmektedir :

1.Müstakil konut veya dairede; en az bir oda, bir yatak odası, bir mutfak veya yemek pişirme yeri, bir banyo veya yıkanma yeri, bir WC (hela) bulunması şarttır. Ancak, il imâr müdürlüğü; mahallin icaplarına göre, daha az hacimli konut yapımına müsaade edebilecektir (m. 18).

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

2.**Komşu mesafeleri**; civarın yapı düzenine ve karakterine, yapılacak binaların münferit konut veya ahır, samanlık, arabalık vesaire gibi tarımsal işletme birimi oluşuna göre, il imâr müdürlüğünce tâyin ve tesbit edilecektir (m. 10).

3.Köylerin yerleşik alanlarında taban alanı sayısı (müştemilât dâhil) yüzde elliyi geçmeyecektir (m. 13).

4.**Meyilden dolayı birden fazla kat kazanılmıyacak** ve zemin döşemesi üstü tâbîî zemine 0.50 metreden fazla gömülü olan hacimler ikamete tahsis edilemeyecektir (m. 15/2, 3).

5.**Çatı yapılması hâlinde**, kiremit kaplamalı çatılar 0.33 meyille yapılacak ve civarın karakterine uyulacaktır. Saçaklar 1.20 metreyi aşmıyacak biçimde lüzumu kadar genişlikte olacaktır (m. 6).

6.**Parsel dışına taşan çıkma yapılamıyacaktır.** Çıkmalar, bitişik veya blok düzende komşu sınırına iki metre mesafeden fazla yaklaşmıyacaktır (m. 17).

7.İçersinde insan oturan, yatılan veya çalışılan **binaların taban döşeme kaplaması üzerinden tavan kaplaması** altına kadar olan yükseklikleri, 2.40 metreden az olamıyacaktır.

Düğün ve oyun salonları, kahvehane ve benzeri gibi halkın toplu olarak uzun süre içinde kaldığı mahallerin yüksekliği ise, 3.50 metreden az olamıyacaktır (m. 19).

8.**Binalara kot**, yönetmeliğin 11 inci maddesinde belirtilen ölçülere göre tesbit edilecektir.

9.Ruhsatiye verilirken, inşaatın; âfet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkındaki yönetmelik esaslarına uygunluğu sağlanacaktır (m. 26).

10.**Bina cephe ve istikameti**, köyün mevcut teşekkülü gözö- nünde tutularak, il imâr müdürlüğü tarafından tesbit edilecektir (m. 9).

KÖYLERİN İMÂR DÜZENİ

11. Bir parsel üzerine lüzumlu müstemilât binaları dışında, ifraz edilmedikçe; **birden fazla inşaat yapılamıyacaktır** (m. 13).

B) İnşaat işleri

İnşaat düzeni, inşaata ne zaman ve nasıl başlanılacağı, inşaatın ne zaman bitmiş olacağı, düzene aykırı inşaat, inşaatın fennî sorumluluğu gibi kouların «inşaat işleri» deyimi içerisinde incelenmesi gerekmektedir.

a — Köylerde inşaat düzeni nedir? (5)

Köylerdeki inşaat düzenini, köyün yerleşik alanında uygulanacak kurallar ve yapılacak işlemler olarak tanımlamak gerekmektedir (m. 1). Bu kurallar ise, incelemekte olduğumuz yönetmelikte belirtilmiş bulunmaktadır.

b — Köylerde inşaatın başlaması ve bitmesi

Yönetmelikte, köylerde inşaata başlama biçimi ve inşaatın bitme zamanı hakkında bir hüküm yoktur. Ancak, 25 inci maddeye göre, yönetmelikte hüküm bulunmayan hususlarda; 18/1/1975 tarihli «İmâr Kanununun ek 7. ve ek 8. maddelerine ilişkin yönetmelik» in 1.04 üncü maddesi delâletiyle, imâr mevzuatı hükümleri uygulanacaktır.

Biz bu prensipleri gözönünde tutarak, inşaatın başlama ve bitme durumunu inceleyeceğiz.

1. İnşaata ne zaman başlanır?

İl imâr müdürlüğünden ruhsatiye almak yeterli değildir. Ruhsatiyeyi aldıktan sonra ilgili şahıs, il imâr müdürlüğüne bir **dilekçe ile müracaat ederek yapı yerinin kendisine gösterilmesini istiyec**ktir. İl imâr müdürlüğü; dilekçenin verildiği günden itibaren, resmî tâtıl günleri hâric **on beş gün içinde** yapı sınırını ve röperlerini gösterecektir. Bu süre içinde gösterilmediği takdirde, mal sâ-

TÜRK İDARE DERGİSİ

hibi; ruhsatiye ve eklerine ve imâr durumuna uygun olmak koşulu ile inşaatı başlıyabilecektir (İmar K. m. 9).

İnşaat, ruhsatiye tarihinden itibaren bir yıl içinde başlanması zorunludur (İmar K. m. 10).

2. İnşaat ne zaman ve nasıl bitmiş olur?

İnşaat, yapıya ait kullanma izninin (iskân raporunun) alın- masıyla bitmiş olacaktır. O halde kullanma izni nasıl alınacaktır? Mal sâhibi, kendisine kullanma izni verilmesi için dilekçe ile il imâr müdürlüğüne başvuracaktır. İl imâr müdürlüğü, yapının ruhsatiye ve eklerine uygun yapıldığını görürse, kullanma iznini (iskân raporunu) verecektir.

c — Düzene aykırı inşaat

Ruhsatiye ve eklerine aykırı veya ruhsatsız ya da başkasının mülküne tecâvüz suretiyle yapılan inşaat düzene aykırı inşaatır.

İnşaat; ister ruhsatiye ve eklerine aykırı, ister ruhsatsız ya da başkalarının mülküne tecâvüz suretiyle yapılmış olsun, şu işlemlerin sıra ile yapılması şarttır :

1. İnşaat derhal durdurulacaktır.

2. Olanak varsa, ruhsatiye ve eklerinin ve dolayısıyla inşaatın düzeltilmesi (tashihi) yoluna gidilecektir.

3. Olanak yoksa, inşaat yıktırılacaktır.

İl imâr müdürlüğü, valilik adına, yukarıda belirttiğimiz görevleri yapmakla yükümlüdür.

Durdurma, düzeltme, yıktırma işlemleri 6785 sayılı kanun hükümlerine göre yapılacaktır (5).

(5) Sadık Artukmaç, Türk İmar Hukuku, 4. bs. Ankara 1976, s. 116-164

KÖYLERİN İMÂR DÜZENİ

ç — Ayırma ve birleştirme

Köylerde ayırma ve birleştirme işlemleri, bâzı koşullarla, yapılabilecektir. Gerçekten, yönetmeliğe göre :

1. Ayırma suretiyle ihdas edilecek parselin, kamuya ait bir yola cephesi bulunması şarttır (m. 7).

2. Ayırma suretiyle meydana gelecek yol, otopark, yeşil saha gibi yerler; düzenleme ortaklık payı olarak köy tüzel kişiliği adına bedelsiz terkedilecektir (m. 8).

3. İfraz edilmedikçe bir parsel üzerine, lüzumlu müştamilât binaları dışında, birden fazla yapı yapılamıyacaktır (m. 13).

4. Köy yerleşik alanları içinde yapılacak ayırma işlemlerinde; parsel genişliği on metreden ve parsel derinliği yirmi metreden az olamayacaktır (m. 6).

Köylerin dağınık yerleşik alanlarında ise —miras yolu ile yapılacak ifrazlar dışında— üç bin metre kareden daha küçük ifrazlar yapılamıyacaktır. Bu parselde ancak bir konut ve sâhibinin uğraşısına göre müştamilât binaları yapılabilecektir (m. 5).

IV. Görevlilerin ve fen adamlarının sorumlulukları

Belediye ve mücavir sâha sınırları dışında kalan yerlerde imar mevzuatını uygulamakla görevli olan kişiler hakkında, 6785 sayılı İmar Kanununun konu ile ilgili ceza hükümleri uygulanacaktır. (İmar K. ek m. 8/4). (6)

(6) a.e. SS. 375402.

Tnk İdâre Dergisi

1977/Yıl 48/Sayı 358/SS. 52 _ 58

FRANSA'DA BİR KAYMAKAM VE SORUNLARI

Güngör ERDOĞAN

Autun, «Lyon» kentine 130, Paris'e 360 kilometre uzaklıkta 20.000 nüfuslu bir ilçe merkezidir. Dijon Bölge Vliligi'ne ve Macon Vilyetine bağlı, Macon ilinin beş ilçesinden biri. İlçenin endüstri yönü ağır basmakla beraber tarım ve özellikle hayvancılık oldukça gelişmiş durumda. Bu ilçede onbeş gün kalarak kaymakamlık çalışmalarını yerinde inceleme olanağını buldum. Kaymakamın kişiliği ve ilçenin sorunları açısından bir karşılaştırma yapma olanağı sağlamak amacı ile Autun Kaymakamı M. Sekutowicz ile yapılan bir görüşmeyi Sayın meslekdaşlarımın ve okurların bilgilerine sunuyorum.

Soru : İlçenin sorunlarına geçmeden kendinizi ve meslek yaşantınızı bizlere anlatımlısınız?

— «İçişleri Bakanlığındaki görevime oldukça geç yaşta Vilâyet zel Kalem Müdürü (Chef de cabinet) (Vali Muavini kadrosu) olarak başladım. Devlet hizmetinde ilk görevim Sanayi Bakanlı-ėındadır, Buradaki görevimden Almanya'da bulunan Fransız birinci ordusunun ekonomik ve mli işlerini tedvir için yurt dışına gönderildim. Bu görevde bir süre çalıştıktan sonra yine Almanya'da olmak üzere önce Fransız Yüksek Komiserliğine ve daha sonra da Bonn Fransız Büyükelçiliğinde alıştım.

Böylelikle Fransız varlığının Almanyadaki üç değişik dönemini yakından izlediğim gibi bu ülkenin ekonomik ve mli yönden olağanüstü kalkınmasını yerinde gördüm.

1951 - 1952 yıllarında Almanyalıml savaş borçları ile ilgili çeşitli toplantılara Fransız Delegeesi olarak katıldım. 1957 yılında bugünkü Bakanlığımda görev alarak ilk olarak Ardeche Vliligi'nde Valinin zel Kalem Müdürü olarak çalıştım. Aynı görevle Cahars' da Lot Vliligi'nde bulundum. 1959 dan sonra Cezayir'in kalkın-

FRANSA'DA BİR KAYMAKAM VE SORUNLARI

ması için kurulan «Caisse d'Equipement» örgütünde görev alarak iki yıl süre ile bu ülkede İçişleri Bakanlığının görevlisi olarak çalıştım. Cezayir'in egemenliğe kavuşmasından iki ay önce Fransa'ya dönerek Haute Saône ilinde 6 yıl süre ile Vali Muavini olarak çalıştım.

1968 yılında ekonomik işlerden sorumlu olarak Martinik Valiliği emrine atandım. Bu tarihlerde Martinik'te iki mâli muavini vardı. Ben ekonomik ve mâli sorunlarla uğraşıyordum. Diğer meslekdaşım ise yönetim işlerinden sorumlu idi. 1971 yılında Girande ilinin Langon ilçesine Kaymakam olarak atandım. 19 aydır da Autun Kaymakamlığı görevini yapıyorum.»

Soru : İlçenizin politik sorumluları, özellikle Belediye Başkanları ile ilişkileriniz konusundaki yönetim anlayışınız ile ilgili tutumunuz nedir?

— «Öyle inanıyorum ki bir ilçede Kaymakamın temel rolü, görev alanındaki bölgesel kuruluşların temsilcileri ve özellikle Belediye Başkanları ile kişisel ilişkiler kurmak amacına dönük olmalıdır. Bu görüşten esinlenerek göreve başladığımdan bu yana Autun'de zamanımın büyük bölümünü Belediye Başkanları- nı, İl Genel Meclis Üyelerini görevleri başında ziyaret ederek sorunları yerinde ve yetkili ağızlardan öğreniyorum.

Bu uygulama biçimi bana çalışmalarımı hangi yöne çevirmem ve hangi sorunlara öncelik vermem gerektiğini öğrettiği gibi Hükümetimin Yönetim ve Ekonomik Reform Çalışmalarını ilgililere anlatmam açısından da yararlı oluyor. Alt ve üst düzeydeki sorumlularla doğrudan ilişkiler kurmanın yönetim bakımından çok yararlı olduğu inancındayım.

Böylelikle 19 ay içerisinde ilçemin tüm yerleşim yerlerini, kasabaları, bir belediyeden diğerine giderek gezip gördüm. Bu gezilerim sırasında doğal olarak, İl Genel Meclis üyeleri, milletvekilleri ve senatörlerle tanışmak ve görüşlerini öğrenmek için özel gayretlerim oldu.»

FRANSA'DA BİR KAYMAKAM VE SORUNLARI

Soru : Son yıllarda Autun ilçesinin nüfusunda geniş ölçüde bir azalma olduğu gerçeği var. Bu yalnız sizin sorunuz değil. Aynı Saône et Loire için de geçerli. Halk daha büyük Vilâyetiniz konu kentlere göç ediyor. Size göre bu göç sürüp gidecek mi? Kırsal alanların boşalması sonucunu doğuran bu göçü durdurmak için ne gibi önlemlere başvurulmaktadır?

— «Bu konuda pek kötümser değilim. Son sayımın ortaya koyduğu gerçeğe göre büyük kentlere dönük göçte az da olsa bir duraklama vardır. Tarımsal alanlarda yapılması gereken yenileştirme ve verimlilik metotlarının geliştirilmesindeki gecikmeler bu göçün en önde gelen sebebidir. Son yirmi yıldır bu konuda alman bazı önlemler sonucu göçte azalma olmuştur. Autun, tarımsal işletmelerin verimli olduğu bir bölgede kuruludur. Tarımsal üretimin artırılması için yapılan çalışmalardan olumlu sonuçlar alınmış ve ilçe merkezinden ve kırsal yörelerden göçte, biraz önce söylediğim gibi hissedilir bir düşüş olmuştur.

Kırsal yörede çiftçinin örgütlendirilip modern tarım araçlarına kavuşturulması Devletin ve Vilâyetin sağlamış olduğu yardımlarla yürütülmektedir. Göçün önlenmesinde bir diğer etken de ilçemizi kapalı havza olma durumundan kurtaracak olan yollardır. Autun'ü çevre il ve ilçelere bağlayan yolların onarımı sonucu yine göçte bir azalma beklenebilir.»

Soru : İlçeniz kırsal alanlarında bir nüfus azalmasına karşılık ilçe merkezinin nüfusunda bir artış görülmektedir. İlçe merkezinin 40 yıllık gelişimi ile ilgili olarak (S.D.A.U.) komisyonu tarafından bir proje hazırlandığını haber aldık. Bu projenin temel kuralları konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

— «Projenin temel amacı, târihi anıtlarla dolu olan ilçemizin bu eserlerin yer aldığı kesiminin olduğu gibi korunmasını, kentimizin gelişme yönünü ve sanayi bölgesini saptamaktır. Kentimizin gelişimi bugünkü yerleşim yerinin kuzeyinde yer almaktadır. En büyük avantajımız bütünlüğü bozmadan yeni bir uydu kent kurabilmek olanağına sahip olmamızdır. Söz konusu komisyon sanayi gelişim alanını Saint Pantaleon yöresinde saptanmıştır. Bu yörede otuzbeş hektarlık bir alan demiryolu ve karayolu dahil tüm alt

FRANSA'DA BİR KAYMAKAM VE SORUNLARI

yapı hizmetleri ile sanayi kuruluşuna hazırlanmıştır. Belediyemiz bu çalışmalara uygun olarak bu bölgede yatırım yapmak isteyen sanayicilere, iş adamlarına arsa satışına veya kiralanması işlemlerine başlamıştır.»

Soru : Autun Devletle orta büyüklükteki kent kontratını imzalayan ilçelerden birisidir. Bu kontratın ne tür somut sonuçları olacaktır? Uygulamada şu an hangi aşamada bulunuyorsunuz?

— «Dediğiniz doğrudur. Autun 1973 yılında Devletle sözleşme imzalayan dördüncü orta büyüklükteki ilçedir. Bu sözleşme ilçemiz merkezi için iki büyük yarar sağlamaktadır. Bu sözleşme sonucu normal yollardan sağlamak olanağını bulamadığımız Devlet yardımlarına (subvansiyon) kavuşmaktayız. Örneğin; eski kilisenin çevresinin, turistik nitelikte onarılması bu yardımlarla sağlanmıştır. Bu kilise mimarî yönden çok değerli bir yapıttır. Uzun bir süreden beri kullanılmıyordu ve yıkılmaya terkedilmişti. Kilise ve çevre onarımından sonra burası, yakınında kurulmuş olan yeni şehir için sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütüldüğü bir merkez olarak hizmet görecektir. Ayrıca aynı yerde sosyal ve sağlık hizmetlerini, sportif çalışmaları kapsayan bina inşaatları ile çocuk kütüphanesini ve çocuk yuvasını kapsayan bir site kurmayı düşünmekteyiz. Bütün bu işler, sözleşme ile sağladığımız Devlet yardımları olmaksızın çok zor ve gecikmeli olarak gerçekleştirilirdi. Bu sözleşme sayesinde ilgili bakanlıklarla çeşitli konularda doğrudan işbirliği yapmak olanağını bulduk.

Bu sözleşmenin bize sağlamış olduğu ikinci yarar Devlet yardımlarının her geçen gün biraz daha artması sonucunu doğurmuştur. Bakanlıklar sözleşmede yer alan projelendirilmiş çalışmalar için yüzde kırk oranında katılmayı garanti altına almıştır. Çeşitli belediyelerin birleşerek sözleşmeyi izleyen ilk beş yıl içerisinde hükûmî şahsiyeti haiz kuruluşlara sahip olmaları halinde bu kuruluşların gerçekleştirecekleri projelendirilmiş ve sözleşmede yer alan harcamalara Devletin katkısı % 60 olacaktır.»

Soru : Birazda yol çalışmalarınızı öğrenmek istiyorum. İlçenizi bütünü ile, fakat özellikle ilçe merkezini kapalı bir havza olmaktan çıkaracak ne tür

çalışmalar yapmaktasınız?

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

— «Yol sorunu bizim için çok önemli. Autun uzun yıllar ana yollardan uzakta kalmanın sıkıntısını çok çekti. Bu nedenle Autun - Dijon (Bölge Vâililiği) arasındaki yolun onarım çalışmalarına başlamış bulunuyoruz. Yolun büyük bir kısmının onarımı bitmiş olup yakın bir gelecekte oto-yol'a bağlanmış olacağız. Bu konuda diğer bir çalışmamız da, dokuzbin işçinin ağır endüstri işletmelerinde çalıştığı CREUSOT bucağımız ile bağlantı yolumuzun onarı- mıdır. Autun'de kurulacak endüstrinin, CREUSOT'daki sanayii kuruluşları ile yakın bir işbirliği içinde bulunması gerekmektedir. Bu yolun da önemli bir bölümü bitirilmiş olup en. büyük sorunumuz tünel inşaatıdır. Tünel yapımı yedinci veya sekizinci beş yıllık plân içerisinde yer alacaktır. Paris'ten Lyon'a kadarki 440 Km. uzaklığı bir saat 45 dakikada katedecek olan «büyük hız treni» ilçemizden 25 dakika uzaklıktaki bir istasyonda durmaktadır. İlçemiz halkı için Paris'e gitmek veya oradan dönmek iki saatlik bir sorun olacaktır.»

Soru : Büyük Hız Treni (T.G.V.) ile ilgili olarak öğrenmek istediğim bir başka sorun şu; Bu tren ilçenizi bir baştan diğerine boylamasına geçecek. Bu durumda özellikle tarım alanı yönünden bazı güçlüklerle karşılaşabilirsiniz. Ayrıca çevre kirliliğini önleme kuruluşlarının tepkileri nelerdir? Bu konuda ilgililerle ilişki kurdunuz mu?

— «Bu kuruluşların üyeleri ile sorunu tartışmak olanağını bulamadım. Ancak, Belediye Başkanları ve Belediye Meclis Üyeleri ile sorunu enine boyuna görüştük. Bunlardan ayrı olarak Fransız Demiryolları (S.N.C.F.) ilgilileri ile de bazı görüşmelerim oldu. Onlar arazi sahipleri ve ilgili Belediye Başkanları ile sorunu görüşüp bir çözüm yolu bulmuşlar. Bu yol nedeni ile bazı çiftlikler ve bazı tarım işletmeleri ikiye bölünmüş ve parçalanmış olmaktadır. Yerleşim birimlerini birbirine bağlayan yollar ile bazı hayvan sürüsü geçitlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu konudaki ön çalışmalar Belediyeler ve S.N.C.F. yetkilileri arasında görüşülüp bir sonuca bağlanmıştır.

Büyük Hız Treni yerleşim yerlerinden uzaktan geçmektedir. Bu nedenle konutların kamulaştırılması sorunu ile uğraşmıyoruz.

FRANSA'DA BİR KAYMAKAM VE SORUNLARI

Kısacası büyük hız treni (T.G.V.) bir oto-yol yapımından çok daha az sorun çıkarmaktadır.»

Soru : Belediyeler Birliği sizinki de bulunmak üzere üç ilçeyi ilgilendirmektedir. Bir kaymakam olarak Belediyeler Birliği (Com- munaute Urboine) içerisinde görevleriniz nelerdir?

— «Belediyeler Birliğinin merkezi «Le Creusot» da bulunmaktadır. Birlik onaltı belediyeyi kapsamakta olup bunlardan yedisi ilçemize bağlıdır. Diğerleri ise Chalon ve Chorolles ilçelerine aittir. Belediyeler Birliğinde vesayet organı Macön Valiliğidir. Biz üç kaymakamın görevi işlerin en iyi bir biçimde yürütülmesi için çaba göstermekteyiz. Kaymakamlar, birliğin bütün toplantılarına özellikle karar alınması halinde kesin biçimde katılıyoruz. Belediyelerin bizlerle sıkı işbirliği halinde çalışmalarını kendileri için çok yararlı olmaktadır. Diğer yandan bu tür kuruluşların müşâvirlik hizmetlerini gören kaymakamların, alman tüm kararlardan haberdar edilmeleri zorunluğudur.»

Soru : Yeni statüsü altı yıllık bir geçmişe dayanan Ulusal Mor- van parkı ile ilgili bir iki sorum olacak. Bu doğal park dört ilin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu durumda parkın yönetim sorunu nasıl çözümleniyor?

— «Önceleri Parkın yönetimi 1901 tarihinde çıkmış bir yasaya göre «Association regionale de Morvan» isimli bir kuruluş tarafından yerine getirilmekteydi. Bu yasaya göre bu büyük Ulusal parkın üzerinde bulunan ve değişik dört ile bağlı Belediye Baş- kanları yönetimle ilgili kararların alındığı konsey üyesi idiler. Bugün Devletin katılması ile karma bir birlik kurulmuş olup bu yıl göreve başlamıştır. Birlik, dört vâliğin dışında Dijon Bölge Vâli- liğininde yardımlarını sağlayarak çevrede yaşayanların ve hafta tâtillerini burada geçiren çoğunluk Parisli turistlerin gereksinmelerini karşılayacak güce sahip olmaktadır.»

Soru : Turizm açısından vardığınız sonuç yeterlimidir?

— «İşin henüz başlangıcındayız. Otellerin yeni kurulmuş olması ve yetersizliği nedeni ile sürekli kalma pek mümkün olmamak

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

tadır. Ayrıca Morvan Parkına büyük birkaç otel yapma yerine küçük motellerin yapılmasının daha yararlı olacağı inancındayım. Bazı aileler yer satın alarak hafta sonu tatillerini geçirmek üzere küçük kır evleri yaptırmışlardır. Özellikle Paris ve Dijon'dan hafta sonlarını geçirmek üzere gelenlerin sayısında belirli bir artış görülmektedir.»

Soru : İlçenizin genel durumu hakkındaki görüşleriniz nedir?

— «Değerlendirme tam yapılırsa iyimserim. Uzun süreli bir ekonomik kalkınma içerisindeyiz. Le Creusot orta ve hatta uzun vadeli endüstriyel gelişmenin merkezi durumundadır. Nükleer santral yapımı konusunda örnek bir gelişme görülmektedir. (Özellikle Demir - Çelik üretimi konusunda) Uluslararası nitelikte üne sahip endüstri kuruluşlarına sahip bulunuyoruz. İdeal standart fabrikalarının ilçemizdeki faaliyet ve kalorifer radyatörü yapımı Autun adını çevremize yaydı.

1975 yılındaki ekonomik bunalım sonucu işsizlik, çalışma saatlerinin düşürülmesi, bir bölüm yabancı işlerin ülkelerine dönmeleri sonucunu doğuran kriz artık unutulmağa başlandı. Fabrikalar eskisi gibi çalışıyor. Şimdi bize, başka iş alanları bulmak ve sermaye çevrelerini buraya çekmek için çaba göstermek kalıyor. Önümüzdeki yıllar için tek hedefimiz budur.»

Türk İdâre Dergisi
1977/Yıl 48/Sayı 358/SS. 59 _ 66

DANIŞTAY'CA HANGİ DERNEKLER KAMUYA YARARLIDIR

Fazıl Kerim ANADOL

GİRİŞ

İnsanları diğer yaratıklardan ayıran ölçü, şuurlu olarak toplum halinde yaşamalarıdır. Toplum halinde yaşayan insanların bir takım maddi ve mânevi ihtiyaçları vardır. Maddî ihtiyaçları, tatmin etmek her canlının iç güdüsüdür. Ancak, mânevi ihtiyaçlarımızı tatmin etmek, yalnız insanlara mahsustur. İnsanları «düşünen sosyal bir hayvan» yapan görüŖe bir tepki olarak günlük yaşantımızda görmektediriz.

Bu konunun incelenmesi. Tıp, Sosyoloji, Psikoloji, Hukuk, Felsefe, Metafizik, Biyoloji ilmini ilgilendirmektedir. Dinler de bu konu üzerinde durmuşlardır.

Biz bu etüdümüzle, insanların mânevi ihtiyaçlarını tatmin için kurdukları derneklerin, Kamu yararına yararlı dernek olma şartlarını Türk Pozitif hukukuna göre tesbite çalışacağız. Bilindiği üzere, dernekler şahıs topluluklarıdır. Amaçları, kârdan ziyade mânevi, kültürel, mesleki ihtiyaçları tatmin içindir. Hükmü şahsiyetleri vardır. Gayelerine uygun olarak, kanun ve tüzüklerine aykırı olmamak suretiyle tasarrufta bulunabilirler. Statülerini, Medeni Kanun ve Cemiyetler - Dernekler Kanunu düzenlemiştir. Kamu ve Mesleki kuruluşu niteliğindeki derneklerin ise, özel kanunları vardır. Bunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz : Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Dernek, Birlik, Federasyon, Konfederasyon, Başkanlıkları, İhracat Birlikleri Başkanlıkları, İşçi ve İşveren Sendikaları Başkanlıkları, Türkiye Ziraat Odaları Başkanlıkları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birlikleri Başkanlıkları, Türk Eczacılar Birliği Başkanlıkları, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanlığı, Türk Tabip Odaları Birliği Başkanlığı, Mülkiyeliler,

Tüm ikti-

TÜRK İDARE DERGİSİ

satıcılar, Hukukçular Birlik Başkanlıkları, Milli Prodüktivite Merkezi Başkanlığı, Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı, Tarım Kredi Kooperatifleri Başkanlığı, Tarım Kooperatif Birlikleri Başkanlığı, Yürürlükten kaldırılmazdan önceki Devlet Memurları Sendikaları ve Öğretmen Sendikaları... olarak sıralayabiliriz. Bunlar, kamuya yararlı oldukları olduğundan, Anayasanın 122 inci maddesine uygun olarak, kamu kanunları ile normlaştırılarak özel statüleri ile gelir kaynaklarına sahip bulunmaktadırlar.

Bizim üzerinde durduğumuz dernekler ise, Medeni kanunun ve Dernekler kanunu ile kurulmuş olupta kamuya yararlı faaliyette bulunmak isteyenlerin bu statüye nasıl kavuşmalarının mümkün olabileceğinin tesbiti ve diğer bir anlamda bu şartların saptanması olacaktır.

Kamuya Yararlı Dernek Olmanın Faydaları

Bunu kamuya yararlı dernek ve bu derneğe üye veya bağışta bulunanlar yönünden incelemek mümkündür.

Kamuya yararlı dernek, kendisinin mükellef olduğu her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Kumbaralar kullanabilir. Ayrıca, devlete ait binalardan yararlanabilir.

Diğer taraftan, üyeleri yaptığı teberruları, aidatları masraf yazabilir. Yapılan yardımlar kanuni şartlar içerisinde, masraf yazılarak verginin daha az ödenmesi mümkündür. Örneğin 5422 sayılı Kurumlar vergisi Kanununa göre yirmi bin lira teberru, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanuna göre beşbin lira teberru, kamuya yararlı derneklere yapıldığı takdirde bu vergi matrahlarından düşülebilmektedir.

Zira, bu kaynakların birliği ve tahsisi yolundaki maliye ilmi prensibine aykırı olmakla beraber, devlet kendisinin yapacağı bazı hizmetlerin Kamuya yararlı dernekler tarafından yapılması karşısında bu derneklere bazı imkânlar,

gelir kaynakları tanımış bulunmaktadır. Ancak, kamuya yararlı dernek olabilmek için bazı şartların tahakkukunda örgörmüş bulunmaktadır. Bunların neler olduğuna aşağıda değinilmiş bulunmaktadır.

DANIŞTAY'CA HANGİ DERNEKLER KAMUYA YARARLI

Derneklerin Kamuya Yararlı Dernek olabilme şartları

a)Dernekçe yapılacak işler :

Kamuya yararlı dernek olmak isteyen derneğin Başkanı aşağıdaki belgeleri ekleyeceği dilekçe ile, Vilâyete oaşvurur. Valilik makamına verilecek dilekçede, ekli olması gereken belgeleri şöyle sıralayabiliriz.

1)Derneğin Ana Tüzüğü, bu Tüzüğün yayınlandığı gazete nüshasından (5) adet (veya onaylı noterden tasdikli sureti de olabilir)

2)Derneğin şubesi varsa bunu belirten mazbata, tutanak,

3)Üye aidatı Yıllık tutarı,

4)Menkul ve gayrimenkul malı varsa bunun müfredatlı listesi.

5)Derneğin, kayıtlı üye listesi,

6)En son yıl Dernek Bilançosu,

7)Bugüne kadar yaptığı faaliyetleri gösterir bir muhtıra,

8)Genel Kurulun Kamu yararına olması hakkındaki karar,

9)Dernekçe eklenmesinde fayda umulan diğer belgeler.

b)Vilâyetçe yapılan işler :

Dernek merkezinin bulunduğu vilâyetçe, derneğin başvurması ve ekli belgeler incelenerek, vâililik bu konudaki görüşünü kapsayan mütalâasını

ekleyerek İçişleri Bakanlığına gönderir.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

c) İçişleri Bakanlığınca yapılan işler :

Dernekleri denetlemek, faaliyetleri hakkında bilgi edinmek... vs. hukuki muamelelerinde muhatap olmak İçişleri Bakanlığı ve Taşra teşkilâtına ilişkin bulunmaktadır. Bunun içindirki, İçişleri Bakanlığı, Vilâyetlerin kamuya yararlı dernek olmakla ilgili olarak gönderdikleri dosyaları inceler, ilgili bakanlığın mütalâasını alır, ilgili bakanlık mütalâasından maksat dernek hangi sahada iştiğal ediyorsa o bakanlığın görüşünün alınmasıdır. Bundan sonra kendi görüşünü de ekleyerek Başbakanlık kanalıyla Damştaya dosya gönderilir.

Derneklerin Kamuya yararlı dernek olabile şartlarının Danıştayca, inceleme ve istişâri mütalâa safhası :

Anayasamızın 140 mci maddesine göre, 521 sayılı kanuna göre teşkilâtlandırılan, Danıştay Kanununun 1 inci maddesinde, Danıştayın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş yüksek idâre mahkemesi, danışma ve inceleme mercii olduğu belirtilmektedir. Görevleri arasında Danıştay Kanununun 29 uncu maddesinin (C) bendinde Başbakanlık tarafından gönderilen her türlü işler hakkında mütalâasını bildirme görevi de vardır. Bunun içindirki, Danıştay Genel Kurulu, hükümetin göndereceği mütalâa istediği konularda objektif mütalâa da bulunulabilmesi için idâri dairelerde yani birinci, ikinci, üçüncü dairelerde çalışacak başkanların seçiminde çok hassasiyet göstermektedir. Birinci Başkanlık da bu dairede çalışacak başkan ve üyelerin objektif olmalarını sağlamak için Damştaya Hükümet adayı olarak seçilen Başkan ve üyelerin bu dairelerde görev almalarını idâri sakınca olarak görmek suretiyle seçim ve atanmalarını önlemektedir. Bunda isâbet vardır. Zira, herhangi bir devirde hükümet adayı olarak seçilen bir üye veya daire başkanı, kendisini seçen veya aksi görüşteki hükümetlerin isteklerine karşı tarafsız ve objektif olmaları düşünülemez. Bu nedenledir ki, hükümetlerin yapacağı işlerde ve kararlarda Danıştayın istişâri mütalâasına başvurduğu çok az olmaktadır. Bu ise, kararlarında hukuka uygunluk kadar, kamuya yararlı olma kriteri dışında bir

art niyeti olmayan Danıştay'ın istişâri karar veren idâri dâirelerine gölge düşürmektedir. Bunun içindirki,

DANIŞTAY'CA HANGİ DERNEKLER KAMUYA YARARLI

Başbakanlık kanalıyla İçişleri Bakanlığı birçok konularda kamuya dernek olma statüsünü kazandırmak için Danıştaya başvurma yolunu tercih etmemektedir. Yeri gelmişken belirtmek gerekirse hükümetin Cumhurbaşkanının yetkilerinin saptanmasının Danıştay- ca saptanmasında istişâri mütalâa almamasındaki çekimsizliği aynı nedene dayanmaktadır. Bunun için mütalâa veren idâri dâirelere hükümet adayı olmayan tarafsız başkan ve üyelerin atan- -ması ve seçilmesi yararlı olacağı görüşü değer kazanmaktadır. Bu suretle, Başbakanlık, bir çok derneklerin kamuya yararlı olmasını sağlamak için başvuracağı kanaati hasıl olmaktadır.

Bu durumlar ayrı bir inceleme ve konusu olmakla beraber Danıştay Yönetim ve seçim organları bunu bir yasa mevzuu yapmadan prensip meselesi olarak değerlendirilmesini yapabilir. Bu ise bizim inceleme konumuzun dışında bulunmaktadır.

İncelememizle ilgili bulunan Danıştay Üçüncü Dâiresi Görevli bulunmaktadır. 521 Sayılı Danıştay Kanununun 50 nci maddesinin F) bendinde «Derneklerin, genel menfaatlere yarar dernekten sayılabilmesi için Başbakanlıkça yapılan teklifleri incelemek» görevini Danıştay Üçüncü Dâiresine vermiş bulunmaktadır.

Danıştay Üçüncü Dâiresi yukarıda değinildiği üzere, istişâri mütalâa veren Danışma ve İnceleme merciidir.

Derneklerin kamuya dernek olabilmeleriyle ilgili olarak Başbakanlığın Danıştay Birinci Başkanlığına gönderdiği dosyayı, Danıştay Birinci Başkanlığı veya namına görev yapan makamca diğer bir anlamda Danıştay Genel Sekreterliğince kendisine havâle edilmesi üzerine, kalem teşkilâtınca dosya işlem görür, Başyardımcının havâle edeceği Danıştay Yardımcısı - Raportör olarak dosyayı hazırlar.

Raportör tarafından hazırlanan dosya, Danıştay Üçüncü Dâire Kurulunca incelenir. Beş kişilik kurulda çoğunlukla karar verilir. Üçüncü Dâire Kurulu, Dernek isteğini incelerken, aranan belge ve ilgili makamların mütalâalarını değerlendirir. Bunun dışında 521 sayılı Danıştay Kanununun 57 nci maddesine göre, İncelenmekte olan işler hakkında lüzum görülen her türlü evrak getir-

TÜRK İDARE DERGİSİ

tilebileceği ve bilgi istenebileceği gibi tamamlayıcı veya aydınlatıcı bilgiler alınmak üzere ilgili dâirelerden veya uygun görülecek diğer yerlerden yetkili memur ve uzman çağırılabilir. Ancak istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve Yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği yüksek menfaatleriyle birlikte Yabancı Devletlere ilişkin ise, ilgili makam, gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir. Deliller, daha gerçek anlamda bilgi ve belgeler toplandıktan sonra, Dâire Başkan ve oylamaya katılan üyeler istemde bulunan derneğin, gayesi kamuya yararlı mıdır? Bu gayesini gerçekleştirmek için bir takım faaliyetleri var mıdır? Sorularına müs- bet cevap veren doneleri değerlendirir.

Danıştay İdâri Dâire ve özellikle şimdi kendisine görev olarak yükletilen Danıştay Üçüncü Dâire Kararlarına göre, bir Derneğin kamuya yararlı Dernek statüsüne sâhip olabilmesi için, bazı nitelikleri olması gerekir. Öncelikle ve özellikle devletin ve diğer kamu kuruluşlarının görevlerini yapan dernek kamuya yararlıdır. Örne- neğin, Okul açmak, Pansiyon, Hastane, düşünler yurdu yapmak, talebelere yardım etmek, şehri turistik bakımdan geliştirmek, sağlık ocakları inşaat etmek, yol yapmak... devlet ve ilgili kamu kuruluşlarının görevleridir. Bunu dernekte yapacak olursa kamuya yararlı olur.

Bunun, gerçekleşmesi için de yukarıdaki prosedür, takip edilerek, Danıştay'a baş vurulmuşsa, Danıştay bu derneğin Kamuya yararlı dernek olduğuna karar verir. Eğer, Danıştay Üçüncü Dâiresi Kamuya yararlı dernek olma istemim kabul etmeyecek olursa, buna dayanılarak yapılan eylem ve işleme karşı, Danıştay Kanununun 44 üncü maddesinin C) bendi gereğince Danıştayda iptal dâvâsı açılarak, Danıştay Dava Dâireleri Kurulundan Yargı kararı almak mümkündür. Buna Anayasamızın 132 inci maddesine göre idârede uymak zorunluğundadır. Bütün bu başvurmaları kamu yararı dernek olma isteminde bulunan Dernek başkanı veya tevkil edeceği 1136 sayılı Avukatlık

Kanunundaki şartlara sâhip Avukat ruhsatı bulunan vekili vasıtası ile yapabilir. Husumet mevkiinde ise vâli- liktir. Uygulama da Vâlilik, İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık gösterilmektedir. Ancak, 521 sayılı Danıştay Yasasını değiştiren 1740 sayılı Yasa hükmüne göre, Vâlilik ve İçişleri Bakanlığını hasım

DANIŞTAY'CA HANGİ DERNEKLER KAMUYA YARARLI

olarak göstermek mümkündür. Dâva dilekçesi Danıştay'da açılacak iptal dâvâsı dilekçesi şekil şartına uygun olmalıdır. Bu arada, işlem dosyasımda anılan yerlerden istenilmesinin talep olarak dilekçede zikredilmesinde fayda umulmaktadır.

SONUÇ

Bir derneğin kamuya yararlı dernek olma statüsüne sahip olabilmesi için, Derneğin Genel Başkanlığınca, Derneğin Ana Tüzüğü, bu tüzüğün neşrolunduğu gazete nüshasından beş adedi, Derneğin şubesi varsa bunu belirten mazbata, Derneğe kayıtlı üye listesi, Dernek üye aidatı yıllık tutarı, menkul ve gayrimenkul malı varsa bunun listesi, en son yıl bilançosu, bugüne kadar yaptığı faaliyetleri gösterir bir muhtura, Genel kurulun kamu yararına olması hakkındaki kararı bir dilekçeye eklenir. Dernek merkezinin bulunduğu vâliliğe, dernek başkanlığınca dilekçe ve ikmal olunan belgeler ekli olmak suretiyle sunulur. Vilâyet bu başvuruma üzerine, mütalâasını da ekleyerek dosyayı İçişleri Bakanlığına gönderir. İçişleri Bakanlığı, derneğin faaliyet sahası itibariyle ilgili bakanlığın mütalâasını aldıktan sonra başbakanlık yoluyla dosyayı Danıştay Üçüncü Dâiresine gönderir.

Danıştay üçüncü dâiresi, dosyasının tekemmülünden sonra gerekli bilgi ve belgelere göre, istemde bulunan derneğin gayesinin kamuya yararlı mıdır, bu gayeyi gerçekleştirmek için bir takım faaliyetleri varımdır, sorunlarını inceledikten sonra, Kamuya yararlı dernek olmasına karar verir veya bu talebi reddederek istişari mütalâa niteliğindeki kararının birinci Başkanlık kanalıyla başbakanlığa bildirilmesi sonucuna varabilir.

Ancak uygulamada, Danıştay Üçüncü Dâiresi belirlenen görüşlerine göre, eğer istemde bulunan dernek, Devletin ve diğer kamu kuruluşlarının görevlerini

amaç edinen ve yapan bir dernek ise, kamuya yararlı dernek olarak kabul edilmektedir. Örneğin, okul açmak, hastahane açmak, öğrencilere burs vermek, öğrencilere yardım ve okutmak, pansiyon yapmak, sağlık ocakları, koruma yuvaları, düşünler yurdu açmak, yol yapmak, turizmi geliştir

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

mek... devletin ve kamu kuramlarının görevleri arasındadır. Devletin ve kamu kuramlarının yapmak zorunluğundaki bu işleri, fertlere tanınan Aktif ve Pasif statü haklarından bazılarını dernek yaparsa kamuya yararlı olur. Yukarıdaki hukuki prosüdür takip olunarak bu gerçekleştirilebilir.

Danıştay Üçüncü Dairesince bu istem red olunması üzerine yapılan işleme iptal dâvası açılarak, Danıştay Dâva Dâireleri Kurulundan yargı kararı almak mümkündür. Buna Anayasamızın 132 inci maddesine göre idârede uymak zorunluğundadır. Ancak, daha Danıştaya gelinmeden herhangi bir safhada bu istem red olunmamışsa, bunada ilgili makam hasım, gösterilerek itirazla, iptal davası alt yargı merci ve Danıştayda dâvâ açılabilir.

Bu suretle, uygulamada hemen hemen bütün dernekler, kamuya yararlı dernek olma niteliğini taşımakla beraber, formalite çokluğu yüzünden çok azı bu yola başvurup kararı alabilmektedir. Örneğin Mülkiyeliler Birliği ve Ankara Hukuk Fakültesi Mezunları Cemiyeti kamuya yararlı dernek olabildikten sonra, gayeleri arasında kulüpçülük olmayan bütün derneklerin kamuya yararlı dernek olarak kabulünde bir sakınca olmayacağı görüşündeyiz.

Diğer taraftan, vakıf müessesesinin toplumumuzda yarattığı boşluğun bu suretle doldurulması mümkün olacaktır. Bilindiği üzere, Medeni kanunumuza göre, vakıf kurulabilmesi için bazı teşkilâtın kurulması ve servetin ortaya konulması zorunlu görülme suretiyle sağlam müeyyideye bağlanmıştır. Halbuki derneklere yapılan yardımlarda bu şartlar aranmamaktadır. Kamuya yararlı derneklere yapılan yardımların masraf yazılması ile bu şekildeki hayır kuramlarının artması teşvik edilerek devlet masraflarının azalması ve yanında toplumda fertlerin, dini, hayrı, insani, bedii ve **mânevi** yönleri de ayrıca tatmin olunmaktadır.

Esasen devletin amacı da vatandaşlarının maddi ve mânevi huzurlarının sağlanması için yasal ve idâri tedbirler almaktır.

Türk İdare Dergisi
1977/Yıl 48/Sayı 358/SS. 67 _ 100

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER VE ÖNERİLER

Mehmet ALDAN

- I - GİRİŞ

Hayat pahalılığı, fiyatlarda ve ücretlerde kaydedilen aşırı yükselişler dolayısıyla büyük tüketici kitlesinin ihtiyacı olan mal ve hizmetleri sağlamada güçlük çekmesidir.

Yükselen fiyatlara ve ücretlere paralel olarak bütün tüketici kesimlerinde aynı veya daha yüksek oranda bir gelir artışı olduğu takdirde, dış ödeme dengesi dışında, önemli bir sorun söz konusu değildir.

Fiyat istikrarı (fiyat kararlılığı) Hükümetlerin daima üzerinde durdukları ana konulardan biri olmuştur. Fiyat istikrarı, fiyatların tamamen sabit kalması anlamına gelmeyip nisbeten yavaş ve enflasyonist sayılmayacak bir hızla yükselmesi anlamı taşımaktadır. Bazı ekonomi uzmanlarınca gelişmiş ülkeler için % 2 - 3 ve gelişmekte olan ülkeler için % 4 - 5 yıllık fiyat artışı normal sayılmakta ve bu artış sağlıklı bir ekonomik gelişme için gerekli görülmektedir.

Memleketimizde fiyatlar genel seviyesindeki yükselme, çok zaman normalin üstünde olmuş ve bir hayat pahalılığında söz edile- gelmiştir. Özellikle para değerinde yapılan ayarlamalardan (devalüasyon) sonra fiyatların şahlanması önlenememiştir. 1976 yılında fiyatlar genel seviyesindeki yükselme

yaklaşık % 17 olmuştur.

Fiyatların aşırı artış gösterdiği dönemlerde; para hacminde bir artma, satın alma gücünde bir azalma olur. Gelir dağılımındaki adaletsizlik artar; zengin daha zengin, fakir daha fakir olur. Dış ödemeler dengesi bozulur. Bu durum Enflasyon deyimi ile de ta-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

nımlamr. Bazı uzmanlar enflasyonu, mal ve hizmet arzının mevcut talebi karşılamaması şeklinde de tanımlarlar.

Enflasyonun kötü sonuçlarını önlemek için Hükümetler; para ve kredi politikası, vergi politikası, bütçe ve yatırım politikası, fiyat politikası gibi bir dizi mâlî ve İktisâdî yöntem ve önlemlere başvurmak ihtiyacını duyarlar.

Hayat pahalılığının olumsuz etkilerini yok etmeye yönelik bu ana tedbirler yanında yetkililer, mâliyet unsurlarından gelmeyen ve talep artışından doğmayan sun'î ve aşırı fiyat yükselmeleriyle uğraşmak ve bunun ortamını hazırlamak durumundadırlar.

Nitekim ülkemizde her yeni iktidar, her yeni Hükümet aşırı fiyat artışlarıyla mücadele zorunluluğunu duymuş, fakat hiçbiri gerekli köklü karar ve önlemleri alamamıştır. Bu yüzden her gün, bütün mal ve hizmetlerde, ancak ölçsüz kazanç hırsıyla açıklanabilen fiyat ve ücret artışları ile karşılaşmaktadır. Bu durumda vatandaş, başvuracak bir makam bulamamanın üzüntüsü ve öfkesine kapılmakta ve alış-verişlerinde aldanma duygusundan kurtu- lamamaktadır.

Hayat pahalılığı ile mücadelede yetkili makamların bugüne kadar yaptıkları iş, zaman zaman Vâliliklere gönderilen genelgelerle, bazı tüketim malları fiyatlarının Belediye Kanunu'na göre saptanmasını ve uygulamanın denetlenmesini istemekten ileri gidememiştir. İkinci Dünya savaşı döneminde ve sonrasında uygulanan Millî Korunma Kanunu dışında, hizmet daima Belediyelerden ve İdâre Âmirleri'nden beklenmiştir.

Belediye Kanunu hükümlerine göre yapılan çalışmalar ise, her seferinde bir kaç aylık bir uygulamadan sonra tavsamış, denetlemelerle ilgili olarak merkezce

istenen periyodik raporlar gönderilmez olmuştur.

Aşağıda, İkinci Kısım'da 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda ve diğer mevzuatta yer alan fiyatların denetimi ve tüketicinin korunmasıyla ilgili hükümler özetlenmiş; Üçüncü Kısım'da yapılan uygulamalara değinilmiş; Dördüncü Kısım'da ise önerilere yer verilmiştir.

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

- II -

FİYATLARIN DENETİMİ VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI İLE İLGİLİ MEVZUAT

Anayasa'mız herkese dilediği alanda çalışma, sözleşme ve özel teşebbüsler kurma hürriyetini tanımış; bu hürriyetlerin ancak, kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceğini saptamıştır.

Devlet, bu sınırlama ile ilgili olarak özel teşebbüslerin, millî iktisâdın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almak; İktisadî ve sosyal hayatı, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış düzeyinin sağlanması amacıyla göre düzenlemek durumundadır. Bu yönden, hayat pahalılığının önlenmesi konusunda Kamu Kuruluşları'nın bir takım yetkilere sahip olması doğaldır.

Üçüncü Beş Yıllık plânda : İç ticarete serbest rekabetin esas olduğu kaydedildikten sonra Kamu Kuruluşları'nın, ticaret kanallarının iyi işlemlerini sağlamak, nihai fiyatın gerekenden fazla yükselmesini önlemek bakımından «düzenleyici ve sınırlayıcı» önlemleri alacakları belirtilmektedir. (1)

Rekâbet mekanizmasının, türlü nedenlerle çok zaman işlemez durumda olması da bu tür önlemleri gerekli kılmaktadır.

Belediye Kanunu

1930 târihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun Belediye görevlerini sıralayan

15. maddesinin, hayat pahalılığını önlemeye yönelik çeşitli fıkralarının hükümleri aşağıya aktarılmıştır :

1.Umumun yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine, eğlenmesine mahsus lokanta, birahane, gazino, kahvehane, kıraathane, meyhane, han, otel, hamam, sinema, tiyatro, bar, dansing ve emsali yerlerin ve bu mahallerde satılan ve kullanılan şeylerin temizliğine sıhhiyetine ve sağlamlığına dikkat etmek; kanun ve tâlimat mucibince bu gibi yerlerin işletilmeleri için zabıtaca verilecek ruhsat üzerine sınıflarına ve târifelerine göre ruh-

(1) Üçüncü Beş Yıllık Plân, s. 905, Md. 2031.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

satname vermek, açık ve kapalı bulunacağı saatleri tayin eylemek, Ücret Tarifeleri'ni düzenlemek ve onaylamak ve bu gibi yerlerde işi çeviren ve çalışanların yetenekleri ve sıhhatleri müsait olup olmadığına göre işlemelerine izin vermek veya yasaklamak;

Ütücüler, kolacılar, lekeçiler, giyim ve ev eşyası temizleyici ve boyacıları ve benzerlerine ait Ücret Tarifelerini, meslekî teşekküllerin de görüşünü almak suretiyle düzenlemek ve onaylamak (3. fıkranın 2.12.1960 tarihli ve 150 sayılı Kanun'la değişik şekli),

2.Belediye sınırı içindeki deniz, göl ve nehirlerde işleyen ufak taşıt araçları ve karada Belediye sınırları içinde umuma mahsus mahallerde işleyen yük ve binek araba ve hayvanları ile otobüs, otomobil ve benzeri taşıt araçlarının sağlamlığına, temizliğine dikkat ederek bunların en çok taşıma güçlerini, sınıflarını ve numaralarını tayin ve işletenlerin yetenek ve sıhhatlerini kontrol etmek ve Ücret Târifelerine uymalarını sağlayacak önlemleri almak.. (f. 9),

Her ne kadar 21.5.1953 târihli ve 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile, Belediye Kanunu'nun 15. maddesine göre Belediyelere tanınan; numara ve plâka verilmesi, resim, harç ve vergi alınması, gidip gelme güvenliğinin düzenlenmesi ve taşıma vasıtalarının niteliklerinin belirtilip denetlenmesiyle ilgili görev ve yetkiler kaldırılmış ise de bu idarelerin ücret tarifeleri düzenleme görev ve yetkilerinde bir değişiklik olmamıştır. 5.12.1960 târihli ve 151 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Hakkında 486 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil 1608 Sayılı Kanuna Maddeler Eklenmesine Dâir Kanun : «Belediyelerce tanzim edilmiş olan çeşitli nakil vasıtalarına ait ücret târifelerine riayet etmeyenler hakkında Belediye Encümenlerince 1608 sayılı Kanuna göre ceza verildikten başka bir aya kadar meslek ve san'attan men

cezası da verilir ve bu gibilerin ehliyeti alınmak üzere keyfiyet trafik teşkilâtına bildirilir.» demek suretiyle Belediyelerin ücret târifeleri düzenleme yetkisini doğrulamıştır.

3.Açık artırmalı resmî olmayan satışları denetlemek, umumi yerlerde toptan satılan tartılacak, ölçülecek şeyleri kanun hükümlerine göre tartmak, ölçmek ve bütün tartı ve ölçü aletlerini ayarlamak, damgalamak (f. 15),

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

Tartı ve ölçü âletlerini muayene etme ve denetleme görevi, 26.3.1931 tarihli ve 1782 sayılı Ölçüler Kanunu ile İktisat Vekâleti (şimdi Ticaret Bakanlığı) ile Belediyelere ortaklaşa verilmiştir. Ölçüler Tüzüğü'ne göre; Yurdumuzda kullanılan bütün ölçü ve tartı aletlerinin Ticaret Bakanlığınca «ilk muayene»den geçirilmesi ve Belediyelerce de iki yılda bir «senelik muayene»den geçirilmesi gerekmektedir.

4.Tesbit edilen toptan ve perakende en çok satış fiyatlarına veya kâr hadlerine ve ücret târifelerine, alman kararlar veya yapılan ilânlar hükümlerine uymayı sağlamak ve denetlemek;

En çok satış fiyatları ve kâr hâdleri tesbit edilen maddelerin, satışa arz edilmemesini veya satışından kaçınılmasını, kaçırılmasını, saklanmasını veya satılmadığı hâlde satılmış gibi gösterilmesi ni önlemek (16. fkranın 150 sayılı Kanun'la değişik şekli),

5.Meydan ve pazar yerleri yapmak (f. 42),

6.Ete, ekmeğe, yaş meyveye ve yaş sebze ile odun ve mangal kömürüne doğrudan doğruya ve kesin lüzum hâlinde mahallî İdare Kurullarınca onaylanmak şartıyla gıda ve zarurî ihtiyaç maddelerine toptan ve perakende en çok Satış Fiyatları ve yaş meyve ve sebze için olmak üzere Kâr Hâdleri tesbit etmek ve gereğinde 2490 ve 1050 sayılı Kanunlar hükümlerine bağlı olmaksızın bu maddeleri satın almak, stok etmek veya belirli bir kârla satın alırmak, sattırmak ve ihtiyacı olanlara amaca göre dağıtmak üzere bir Fon tesis ederek Tanzim Satış Mağazaları kurmak ve «hayatı ucuzlatacak» şâir önlemleri almak (43. fıkranın 150 sayılı Kanun ile değişik şekli),

7.Kanuna göre doğrudan doğruya veya ilgilinin başvurması üzerine gaz, su ve elektrik tüketimini gösteren saat ve âletleri veya taksimetreleri kontrol etmek (f. 47),

8.Her türlü et, yağ, balık, zeytinyağı, peynir ile sebze, meyve ve turşu gibi korunması ve satılması sağlık ve veterinerlik koşullarına tâbi yenilecek şeylerin artırmalı, artırmazsız toptan alım

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

satımının belli yerlerde ve Belediye denetimi altında yapılmasını sağlamak için Hâller kurmak ve devam ettirmek (f. 58),

Belediyelere verilen bu görev, «1580 Sayılı Belediye Kanunu'- nun 15. maddesinin 58. Bendine tevfikân, Belediyelerce Kurulan Toptancı hâllerinin Süreti İdâresi Hakkındaki 12.9.1960 târihli ve 80 sayılı Kanun» ile bir düzene kavuşturulmuştur. Ancak yalnız toptan satışlarla ilgili olan bu hükümlerin, perakende satış düzenini sağlayacak bir niteliği yoktur.

9.Borsa bulunmayan yerlerde Zahir Pazarları ve Ardiyeler yapmak ve işletmek (f. 60),

10.Mahrukât (yakacak) Pazarları ve Ardiyeleri yapmak ve yönetmek (f. 62),

11.Belediye Un ve İnşaat Malzemesi Fabrikaları kurmak ve yönetmek (f. 65).

Umumî Hıfzıssıhha Kanunu

1930 târihli ve 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu'nun konu ile ilgili başlıca hükümleri aşağıda özetlenmiştir :

1.Bütün yenilecek, içilecek şeyleri, bunları tüketenin sağlığını bozacak şekilde üretmek, imâl, muhafaza ve ticarete sevk etmek veya tağşiş, taklit veya tağyir etmek veyahut bu tür gıda maddelerini satmak üzere bulundurmak, satmak yasaktır. (Md. 184)

2.Gıda maddelerini yanlış isim ve niteliklerle veya halkın aldanmasına yol açacak âlâmetlerle ticarete çıkarmak, satmak üzere yanında bulundurmamak ve satmak yasaktır. (Md. 187)

3.Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca gerekli görüldüğü takdirde, bazı gıda maddeleri veya kaplar üzerine, Türkçe olarak bunları imâl ve ticarete sevk edenlerin isimleri, bunların niteliği, yapılış târihi, türü, ağırlığı veya adedi yazılır. (Md. 190)

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

4.Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından, her çeşit gıda maddesi ile kullanılacak eşya veya levazımın ayrı ayrı özel niteliklerini ve bunların hangi hâllerde bozulmuş, taklit ve tağyir edilmiş sayılacağını gösterir bir Tüzük hazırlanır. (Md. 199)

Ticarette Tağşişin Menü ve İhracatın Murakabesi ve Korunması Hakkında Kanun

1936 tarihli ve 1705 sayılı olan Kanuna göre :

Ticarî mallar üzerinde tağşiş ve hileleri önlemek üzere, bitkisel ve hayvansal bütün zarurî ihtiyaç maddeleri ile yarı mâmûl veya mâmûllerin imâlîne, muayyen sınıf ve türlere ayrılmasına, ambalajlanmasına, alım-satım, taşıma ve muhafazasına ve bu gibi maddeler için özel veya millî alâmetlerin kullanılması zorunluluğuna ilişkin önlemleri almaya Hükümet yetkilidir. (Md. 1)

Endüstriyel Mamulâtın Maliyet ve Satış Fiyatlarının Kontrolü ve Tesbiti Hakkında Kanun

1936 tarihli 3003 sayılı Kanuna göre :

İktisat Vekilliği (şimdi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı), gerekli gördüğü «endüstri şubeleri» mâmûllerinin mâliyet ve toptan eşya fiyatlarını tesbite, denetlemeye ve bunlara ait evrak ve vesikaları incelemeye yetkilidir. Tesbit edilen satış fiyatları ilân olunur.

Kanunun'un uygulanmasını gösterir Tüzük 9 Nisan 1940 tâ- rihli Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu tüzüğün 10. ve 11. maddelerine göre : «Hükümetçe tipleri ve normları tesbit edilmiş olan sınaî mââmüllerin toptan satış fiyatları mezkûr tip ve normlara göre, tip ve normaları tesbit edilmemiş olan sınaî mââmüllerin satış fiyatları mahallî teamüllere göre tesbit ve ilân olunan toptan satış fiyatının tatbikatı İktisat Vekillîği teşkilâtı ile mahallî Belediyeler tarafından kontrol edilir.» (Md. 1)

Sınaî mââmüllerdeki kalite farklılıkları, fiyat tesbitini güçleştirdiği gibi ham madde piyasasındaki kararsızlık yüzünden mâli-

TÜRK İDARE DERGİSİ

yetler kısa sürede değiştiğinden 3003 sayılı Kanun, geniş ölçüde uygulama alanı bulamamıştır.

Sihhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanunu

1936 tarihli ve 3017 sayılı Kanun ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na :

Bütün ilâçları ve beşerî tababette kullanılan her türlü serumları, aşıları ve bunların satıldığı yerleri; yenilecek içilecek maddelerle, Umumî Hıfzıssiha Kanunu'nda sözü edilen diğer maddeleri kontrol etmek, ayrıca tababet ve şubelerine ait mesleklerin icrasını denetlemek görevi ve yetkisi verilmiştir. (Md. 10)

Tuz Kanunu

1936 tarihli ve 3078 sayılı Kanunun konumuzla ilgili hükümleri aşağıda özetlenmiştir :

1.Tekel ambarlarından satın alınan tuzların fiyatı, Tekel İdaresi'nce tesbit olunur.

Tuzun taşıma masrafı çok olan mıntıklardan gerekli görülen yerlerde tuz satış fiyatlarını, bu masrafları kısmen veya tamamen indirmek suretiyle belli bir süre için, tesbite Bakanlar Kurulu yetkilidir. (Md. 5)

2.Tekel İdâresi'nce ince sofrâ ve mutfak tuzları yapıldığı takdirde bunların satış fiyatları, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nea tesbit olunur. (Md. 6)

3.Tekel İdaresince tuz ambarı olmayan yerlerde, il ve ilçelerde yaz ve kış mevsimleri için tuzun toptan satış fiyatları bir yıl için geçerli olmak üzere, uygulamaya geçilmeden iki ay önce, İl ve İlçe merkezlerindeki Belediye Meclislerince tesbit edilerek şehir ve kasabalarda ilân ve köylere tebliğ olunur. Bu fiyatlara, bir ay içinde Tekel İdâresinin ve satıcıların itiraz hakları vardır. (Md.

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

Pazarlıksız Satış Mecburiyetine Dâir Kanon

1938 tarihli ve 3489 sayılı Kanun'un başlıca hükümleri şöyledir :

1.Bu kanun hükümlerinin uygulandığı yerlerde veya bu kanuna tâbi tutulan maddeler hakkında perakende ticarete pazarlıksız satış zorunludur. (Md. 1)

2.Perakende sûrette satış yapılan dükkânlar ve mağazalarla şâir satış yerlerinde satılan maddeler üzerine bunların fiyatlarını ve ayırıcı niteliklerini gösteren birer Etiket veya başka birer işaret konulur. Müsait olmayan hallerde, halkın görebileceği bir yere liste asmak suretiyle o malın mahiyeti ve fiyatının halkın bilgisine sunulması mümkündür. (Md. 2)

3.Pazarlıksız fiyat ve ayırıcı niteliklerden biri veya ikisini gösteren etiket veya işaret konması zorunluluğunun en evvel hangi yerlerde, hangi ticaret şubelerinde ve hangi maddeler hakkında ve ne suretle uygulanacağı İktisat Vekâleti'nin (Ticaret Bakanlığının) teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile tayin edilir. (Md. 3)

4.Bir malın tesbit edilmiş ve gösterilmiş olan fiyatından aşağı veya yukarı fiyatla satılması yasaktır. (Md. 4)

5.Belediyeler, bu kanun hükümlerinin/ uygulanmasına ve denetimine ait işleri görmekle yükümlüdürler. Ticaret Bakanlığı bu uygulama ve denetimi teftiş edebileceği gibi doğrudan doğruya bu işleri yapmak üzere memur da

görevlendirebilirler. (Md. 7)

Bu Kanun'un uygulama şekli, 2.9.1938 târihli 9527 sayılı Kararname ile belirlenmiştir. Buna göre pazarlıksız satış ve mallara etiket konulması zorunluluğu Ankara, İstanbul ve İzmir Belediye hudutları içinde gıda maddeleri, giyim eşyaları, yakacak, halı, kilim ve turistik eşyaların perakende satışlarına ait bulunmaktadır.

Etkili bir şekilde uygulama alanına konamayan bu Kararname, 25.9.1970 târihli ve 7/1321 sayılı Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

7/1321 sayılı Kararname, 3489 sayılı Kanun hükümlerinin Belediye sınırları içinde, dükkân ve mağaza gibi sabit satış yerleri ile hâl ve pazar yerlerinde, işportacı ve seyyar satıcılarda yapılan perakende satışlara uygulanacağını; satışa arz edilen malın fiyatının, cins ve niteliğinin, standardı yapılmış ise standart isim ve numarasının etikette belirtileceğini saptamış bulunmaktadır. Kararname, uygulama ve denetleme ile belediyeleri yükümlü tutmuştur. Ayrıca Ticaret Bakanlığı ile Ticaret ve Sanayi Odalarının ortak çalışmaları sonunda, satılan bütün mallara etiket konulması kararı, odaların «uyulması gerekli kararları» arasına alınmış ve aykırı hareket edenlere verilecek cezalar 5590 sayılı Kanuna göre tâyin ve tesbit edilmiştir. Ancak bugüne kadar yapılan uygulamalardan beklenen sonuçlar alınamamıştır.

Ticaret Vekâleti Teşkilât ve Vazifelerine Dâir Kanun

1939 târihli ve 3614 sayılı Kanun'un konumuzla ilgili olarak Ticaret Bakanlığı'na verdiği görevler şöyle özetlenebilir ;

1.İç Ticaret Genel Müdürlüğü; yerli ve yabancı şirketlerle, sigortacılık, banka ve kredi, ticaret ve sanayi odaları, ticaret ve zahire borsaları, ölçü ve ayar işlerine dair mevzuatın Ticaret Bakanlığına yüklediği görevleri yapmak ve genellikle ticaretin düzenlenmesi ve gelişmesini sağlayıcı önlemleri almak ve uygulamak zorundadır (Md. 6).

2.Taşkilâtlandırma Genel Müdürlüğü; tarım kredi ve satış kooperatifleri ve birlikleri ile tüccar birlikleri ve Toprak Mahsulleri Ofisi ve genellikle kooperatif

şirketlerinin kuruluş, işleyiş ve kontrollerine ait işlem ve hizmetleri yapar. (Md. 8)

3.Standardizasyon Müdürlüğü; ihracat mallarının ve mevzuatın şâir Bakanlık ve makamlara bıraktığı işler dışında kalan iç ticaret konusu ürün ve imâlâtın standartlaştırılması ile görevlidir. (Md. 9)

4.Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü; İktisadî hayatı tâkibe yarayacak anket ve endeksler düzenlemek, bunları değerlendirir

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

mek ve bunlarla ilgili yayınlar yapmak görevi ile yükümlüdür (Md. 11)

Millî Korunma Kanunu

18.1.1940 tarihli ve 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu ile, olağanüstü hâllerde Devletin bünyesini iktisat ve millî savunma bakımından güçlendirmek amacıyla Bakanlar Kurulu'na çok geniş görev ve yetkiler verilmiş ve Bakanlar Kurulu kararlarını hazırlamak ve Bakanlıklar arası işbirliğini sağlamak üzere ilgili Bakanlardan oluşan bir Koordinasyon Kurulu teşkil edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın olağanüstü koşulları içinde çıkarılan Kanun; halk ve millî savunma ihtiyaçlarının karşılanması ve «ihtikâr» m önlenmesi bakımından Hükümete, üretim, imalât ve ithalâtta tüketime kadar İktisadî ve ticarî faaliyetlerin her aşamasında, çalışmaları düzenleme ve gerektiğinde bizzat yürütme yetkisini tanımıştır.

Kanuna göre Hükümet, gerekli gördüğü maddelerin mâliyet unsurlarını, en çok kâr hâdleri'ni veya en çok satış fiyatlarını ve maddelerin türlerini ve niteliklerini tayin ve tesbit edebileceği gibi komisyon, taşıma, tellâlık ve simsarlık gibi ücretler ile hizmet, emek veya san'at karşılığında alınacak şâir ücretleri ve bütün fiyat ve ücret târifelerini tayin ve tesbite de yetkilidir.

Belediyece fiyatları tesbit edilen maddeler hakkında Hükümet yetkisini kullanabilir.

Ticarethanede veya satılmak üzere mal sergilenen yerlerde malların cinsi, mâliyeti, satış fiyatı ve şâir bilgiler bir etikette veya bu mümkün olmazsa bir listede gösterilir.

Etiket sistemi, mâliyet hesabındaki zorluklar dolayısıyla güç işlemiş ve aşırı kazançta alışmış satıcının, kâr hâddini yeterli bulmadığı ihtiyaç maddeleri piyasadan çekilerek karaborsaya sürülmüştür.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Millî Korunma Kanunu 11.9.1960 târihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Ulaştırma Bakanlığı Görevleri ve Kuruluşu Hakkında Kanun 1945 tarihli ve 4770 sayılı Kanun inceleme konumuzla ilgili olarak Ulaştırma Bakanlığı'na aşağıdaki görevleri vermiştir :

1. İl Özel İdarelerine ve Belediyelere ait Karayolu ulaştırma işletmelerinin ve ticaret amacıyla özel ve tüzel kişiler tarafından yapılan ulaştırma işlerinin, yurdun ve halkın ihtiyaçlarına uygun şekilde işlemlerini kovuşturmak ve sağlamağa çalışmak (Md. 1),

2. Belediye sınırları dışındaki «şoseler ve elverişli yollar» üzerinde Devlet dâirelerinin, İl Özel İdareleri ve Belediyelerin, Özel ve tüzel kişilerin motorlu taşıma araçlarıyla kuracakları işletmelerde araçların gerekli niteliklerini sağlamak, gidip-gelmelerin birbirini tamamlayacak şekilde yapılmasını kovuşturmak, tarifelerini işletici kuramlarla halkın yararına olacak şekilde düzenleyip denetlemek (Md. 17).

Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ile Bunların Birlikleri Hakkında Kanun

8.3.1950 târihli ve 5590 sayılı Kanun'a göre; Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ticaret Borsaları bu kanunda yazılı görevleri yapmak üzere kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumlarıdır.

Ticaret ve Sanayi Odalarının amacı, kanunda yazılı hizmetleri görmek,

meslek ahlâk ve dayanışmasını korumak, ticaret ve sanayi'nin genel yararlarına uygun olarak gelişmesine çalışmak ve bu amaçla verilen işleri yapmaktır.

Odalar Meclisi'nin görevleri arasında «Riayeti mecburî meslekî kararları almak», «Bölgeleri içindeki ticarî ve sınaî örf ve âdetleri tesbit etmek» görevleri de bulunmaktadır. Yönetim Kurullarına verilen önemli görevlerden biri ise; ticaret ve sanayie ait her türlü incelemeleri yapmak, endeks ve istatistikler düzenlemek ve

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip ve kaydeylemek ve bunları uygun araçlarla yaymaktır.

Sayılan kamu kumrularının bazı çabalarına karşın, hayat pahalılığının önlenmesi konusunda bugüne kadar anılmağa değer bir hizmet gördükleri söylenemez.

507 Sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu'na göre kurulan kamu kurumu niteliğindeki Dernekler de inceleme konumuz bakımından kendilerinden bekleneni verememişlerdir.

Eczacılar ve Eczahaneier Hakkında Kanun

1953 târihli ve 6197 sayılı Kanun ilâç imâlini ve satışlarını düzenlemektedir.

Kanun, müesseselerde bulundurulan Türk Kodeksi'ne dahil ecza ve kimyevî maddelerin bu kodekste yazılı nitelikleri taşımalarını, reçetelere ilâç fiyatları yazılarak sahiplerine verilmesini, reçetelere göre eczahanelerde hazırlanan ilâç fiyatlarının tesbiti için en geç bir yıl içinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca bir tarife yapılarak ilân edilmesini zorunlu tutmuştur.

Bu vesileyle, 1928 yılında yürürlüğe giren ve 1938, 1943 ve 1954 yıllarında değişikliğe uğrayan 1262 sayılı İçpençiyarî ve Tıbbî Müstahzarlar Kanunu'nu hatırlamak yerinde olur.

Bu kanuna göre, memleket içinde imâl olunan ispençiyari ve tıbbî müstahzarların ticarete çıkarılmasından ve dışarıda yapılanların memlekete sokulmasından önce Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığından izin alınması şarttır. Müstahzar fiyat ve adlarının Bakanlıkça onanması zorunludur.

Şeker Kanunu

1956 târihli ve 6747 sayılı Kanunun 8 nci maddesi hükmüne göre; şeker ham maddesinin üreticiden satılma fiyatı ve şartları ile gerek dıştan ithâl edilen ve gerek içte üretilen küp ve kristal şe-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

kerlerin satış fiyatı Bakanlar Kurulu Kararı ile saptanır, gerektiğinde değiştirilir.

Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunu

1957 târihli ve 6968 sayılı Kanun'a göre :

1. Mücadele âlet ve ilâçlarının yurda sokulması, piyasaya çıkarılması ve satılması, yurt içinde üretimi, imâli ve ihracı Tarım Bakanlığı'nın ruhsat ve kontroiuna tâbidir. Mücadele âlet ve ilâçlarının en çok satış fiyatları Bakanlıkça saptanır. (Md. 38)

2. Mücadele âlet ve ilâçlarının Tarım Bakanlığı'nca onanmış perakende satış fiyatının ambalajı üzerinde gösterilmesi zorunludur. Etiket ve târifnâmelerin kapsayacağı hususlar bir Tüzük iie tesbit olunur. (Md. 40).

Sanayi Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun

1957 târihli ve 6973 sayılı Kanun, bütün sanayi mâmûllerinin standardizasyonunun sağlanmasını, normlarının saptanmasını ve kalite kontrollerinin yapılmasını Sanayi Bakanlığı'na görev olarak vermiştir.

Kanun ayrıca Bakanlığa, enerji tesislerinin denetimi ve târi- felerinin tetkik ve tesbiti ile ilgili yetkiler tanımışsa da, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'mn kurulmasından sonra bu yetkiler bu Bakanlığa devrolunmuştur.

Milli Korunma Suçlarının Affına, Millî Korunma Teşkilât, Sermaye ve Fon Hesaplarının Tasfiyesine ve Bazı Hükümler İhdasına Dâir Kanun

1960 târihli ve 79 sayılı Kanuna göre :

Hükümet, doğrudan doğruya tüketiciye perakende olarak veya dağıtım müesseseleri tarafından satılan petrol ve türemelerinin vesair akaryakıtların iç fiyatlarını düzenlemek amacıyla ithâl ve

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

satış fiyatları arasında meydana gelecek farkları, T.C. Ziraat Bankasında tesis edeceği Fiyat İstikrar Fonu hesabında toplamaya ve sözü edilen akaryakıt ve tenekesinin alımı, satımı ve dağıtımı ile fiyatlarını tesbite yetkilidir. (Md. 5)

Bakanlar Kurulu'nun bu yetkiye dayanarak aldığı 1967/6-7956 sayılı «Akaryakıt ve Akaryakıt Tenekesi Alım Satımının Tanzimi ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Hesabının İşleyiş Şekline ait Karar» uyarınca :

1.Akaryakıtın gümrüklü en çok anadepo satış fiyatı, resen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca; şehir, kasaba ve köylerdeki en çok satış fiyatı ise, Belediye Daimi Encümeni veya Köy İhtiyar Kurullarınca belli esaslara göre hesaplanır ve adı geçen Bakanlığın tasdiki ile yürürlüğe konulur. Bakanlık gerekli gördüğü hâllerde ve yerlerde mahallî en çok satış fiyatlarını da resen tesbit edebilir.

2.Üzerindeki damgası ne olursa olsun akaryakıt satışlarında kullanılan tenekelerin satış fiyatları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından saptanır.

3.Dökme fiyatı tesbit edilmemiş olan yerlerde Belediyeler ve Köy Muhtarlıkları, tenekeli mallardan boşaltma suretiyle tüketiciye kilo veya litre ile perakende gazyağı satışına izin verebilir ve en çok satış fiyatını tesbit edebilirler.

Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu

1960 tarihli ve 132 sayılı Kanuna göre :
Enstitü, her türlü madde ve mâmûller ile usûl ve hizmetlerin stan- dardlarını hazırlama veya hazırlatma, ticarî yönden asgarî niteliklerini saptama göreviyle yükümlüdür.

Hazırlanan standartlar Enstitü tarafından yayınlanmakta, uygulanmaları teşvik olunmaktadır. Uygulanması zorunlu görülenler hakkında ilgili Bakanlık aracılığıyla Bakanlar Kurulu'ndan karar alınmaktadır.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Enstitü, uygulamayı kontrol için laboratuvarlar kurmak, muayene ve analizler ile resmî ve özel sektörün isteyebileceği teknik çalışmaları yapmak ve rapor vermekle de görevlidir.

Standartlara uygun imalâta bulunan kuruluşlar, mâmûlleri- ne TSE garanti belgesini koymaya hak kazanmaktadır.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu
1963 târihli ve 265 sayılı Kanun'un 8. maddesine göre :

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, turizm endüstrisi ve teşebbüslerine ait tesis ve işletme esaslarının tespitine ve teşebbüslerin fiyat târifelerinin düzenlenip onaylanmasına ait işlemleri yerine getirmek ve denetlemekle görevlidir.

Markalar Kanunu

1965 târihli ve 551 sayılı Kanun'a göre :

Bu Kanun'daki haklardan yararlanmak için markanın Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tescil olunması şarttır. Bakanlar Kurulu, bazı mallara bu Kanun'a göre tescil edilmiş marka konulmasını zorunlu kılabilir.

Halkı aldatacak mâhiyette olan işaretler, daha önce tescil edilmiş markalardan biçim, söyleniş ve anlam bakımından ayrılması güç olanların marka olarak tescili yapılmaz.

İktisâdi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun

12.3.1964 târihli ve 440 sayılı Kanun'un «Fiyat ve Tarifeler» başlığını taşıyan 24. maddesi şöyledir :

«Teşekküller mal ve hizmet fiyatlarını tesbitte serbesttir. Bu mal ve hizmetlerden temel mal ve hizmet mâhiyetinde olanların fiyatları gerektiğinde Bakanlar Kurulu'nca tespit edilebilir. Tes-

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

bit olunan fiyatlar maliyetin altında bulunduğu takdirde zarar, en geç ait olduğu yılı kovalayan yılın genel bütçesine konulacak öde nekle kapatılır...»

Fiyat istikrarının sağlanması ve hayat pahalılığının önlenmesi ile ilgili hükümlerini özetlediğimiz Mevzuatın, kronolojik bir esasa göre sıralandığı gözden kaçmamış olmalıdır. Bu mevzuatın, güdülen amaca göre değişik şekillerde sıralanması da mümkündür :

1.Düzenlenen konulara göre sıralama : En çok satış fiyatlarının, kâr hadlerinin ve ücretlerin tesbitine ait hükümler ile ticaret konusu mal ve hizmetlerin niteliklerinin, standartlarının belirlenmesine ve tüketicinin aydınlatılmasına ait hükümleri esas alınarak yapılan sıralamadır.

2.Görevli kuruluşlara göre sıralama : Fiyat, ücret, nitelik ve standart tespitine ait yetkinin merkezî veya mahallî idâreler tarafından kullanılması esasına göre yapılan sıralamadır.

3.Sektörlere göre sıralama : Ticaret konusu mal ve hizmetlerin kamu veya özel sektör tarafından üretilmesi esas alınarak yapılan sıralamadır.

Bizim kronolojik esasa göre sıralayıp açıkladığımız mevzuat aynı zamanda, aykırı davranışlarda bulunanlara verilecek cezaları da tayin etmekte veya T.C. Kanunu ile 1608 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Hakkında Kanun'a atıfta bulunmaktadır.

III UYGULAMALAR

İnceleme konumuzla ilgili hükümleri, yukarıda özetlenen mevzuatın, dağınıklığına ve yetersizliğine rağmen, tam olarak uygulanmasından, hayat pahalılığının önlenmesi ve tüketicinin korunması konusunda küçümsenmez yararlar sağlanacağı kuşkusuzdur.

Ancak, Devlet tekeli dışında kalan ihtiyaç maddeleri fiyatlarının tespiti, uygulanması ve denetimi çalışmaları; organizasyon ve

TÜRK İDARE DERGİSİ

personel yetersizliği gibi nedenlerle sınırlı ve kesintili olmakta, sağlanan başarı da düşük bir düzeyde kalmaktadır.

Aşağıda, sözü edilen mevzuattan bazılarının uygulanması hakkında kısaca bilgi sunulmuştur.

Belediye Kanununa Göre Yapılan Uygulamalar

Fiyatların anormal artışı karşısında hayat pahalılığı ile mücadele söz konusu olunca, yetkili makamlarca hatırlanan ilk mevzuat 1580 sayılı Belediye Kanunu olmaktadır.

Bu amaçla Başbakanlık, Ticaret veya İçişleri Bakanlıklarından zaman zaman İllere gönderilen genelgelerle : Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin ilgili fıkralarına göre hizmetler için ücret tarifelerinin ve tüketim maddeleri için en çok satış fiyatlarının ve kâr hadlerinin tesbit olunması, gerekirse tanzim satışlarının yapılması ve alman kararlara uymayanlar hakkında 1608 sayılı Kanunu'na göre işlem yapılması hatırlatılmakta, günlük hayatı etkileyen zarurî gıda maddeleri ile diğer malların fiyat hareketlerinin belli aralarla Rapor edilmesi istenmektedir. Genelgelere ayrıca, Pazarlıksız Satış Mecburiyetine Dâir 3489 sayılı Kanun ile bunun uygulanma şekline dâir Kararnamenin uygulanması gereğine de yer verilmektedir.

Genelgeler üzerine Vâililik ve Kaymakamlıklar ile Belediyeler tarafından

bir takım çalışmalar yapılmakta ve periyodik olarak Raporlar düzenlenmekte ise de, vatandaşın günlük hayatında belirli bir ferahlık yaratmayan bu çalışmalar kısa zamanda tavsamakta ve son bulmaktadır.

Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde yer alan konumuzla ilgili fıkraların uygulanış biçimine kısaca değinelim :

1. 15. maddenin 3. fıkrası Belediyelere aşağıdaki görevleri ve yetkileri vermiştir :

— Umumun yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temiz

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

lenmesine, eğlenmesine mahsus yerlerin temizliğini, sağlık şartlarına uygunluğunu denetlemek, sağlamak,

— Bu yerlerde satılan ve kullanılan şeylerin temizliğini, sağlık şartlarına uygunluğunun ve sağlamlığını denetlemek ve sağlamak,

— Bu gibi yerlerin işletilmeleri için —sınıflarını ve târifeleri- ni de belirten

— Ruhsatname vermek,

— Açık ve kapalı bulunacakları saatleri tayin etmek,

— Bu gibi yerlerde uygulanacak ücret tarifelerini tespit etmek ve onaylamak,

— Bu gibi yerlerde çalışanların, ehliyet ve sağlık durumları elverişli olup olmadığına göre, çalışmalarına izin vermek veya yasaklamak,

— Ütücü, kolacı, lekeci ve tamirci gibi bazı küçük esnafın ücret tarifelerini düzenlemek ve onaylamak.

Belediyelerin, 3. fıkra ile kendilerine verilen, umuma açık yerlerde temizlik ve sağlık şartlarının sağlanmasıyla ilgili görevlerini genellikle yerine

getiremedikleri, işleri olurlarına bıraktığı bilinen bir gerçektir. Bu yerlerde uygulanan ücret ve fiyat tarifeleri de güdülen amacı sağlamaktan çok uzaktır. Zira âdet yerini bulsun kabilinden düzenlenip asılan ve şikâyet üzerine hatırlanan bu târifelerde hizmetin ve malın nitelik ve niceliği hakkında yeterli bir açıklık yoktur. Etkili bir denetim sistemi kurulamadığından çok zaman, işletmeciler mevcut târifeye uymak gereğini duymamaktadırlar. Ütücü, kolacı, tamirci gibi küçük esnafa ait ücret târifelerini tesbit ve denetleme yetkisini kullanan Belediye ise yok denecek kadar azdır.

2. 15. maddenin 9. fıkrası : Belediye sınırı içinde deniz, göl ve nehirlerde işleyen ufak taşıt araçları ile karada işleyen yük ve binek taşıt araçlarının temizliklerinin ve sağlamlıklarının sağlan

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

ması, ücret tarifelerinin düzenlenmesi ve uygulanması görevini Belediyelere yüklemiştir. Ancak, Belediye sınırları içinde seferde bulunan deniz araçlarının taşıma târifelerinin Ulaştırma Bakanlığınca onaylanması gerekmektedir.

Özellikle büyük Belediyelerin bu yetkilerini, taşıt araçları için ücret târifeleri düzenlemek suretiyle kısmen yerine getirdikleri görülmekte ise de, sürücülerin tarifeye aykırı davranışlarında vatandaşın umursamazlığı ve denetim yetersizliği nedeniyle bu düzenlemeden beklenen yarar sağlanamamaktadır. Araç sürücülerini tarifeye rağmen müşteriyle pazarlık edebilmektedir. Yetkililer taksimetrenin adını anmaz olmuşlardır.

Bu vesileyle belirtelim ki, şehirlerarası yolcu ve yük taşımalarında uygulanacak ücretlerin tespiti yetkisi, 4770 sayılı Kuruluş Kanunu'na göre Ulaştırma Bakanlığına bırakılmış bulunmaktadır.

Bakanlığın uzun süre bu yetkiyi kullanmadığı, taşıma ücretlerinin çok zaman işletmelerin kendi ölçülerine göre belirlendiği bilinen bir durumdur. Ulaştırma Bakanlığı 1970 yılından sonra bu konu üzerine eğilmiş, İllerden «Şehirlerarası Yolcu ve Yük Taşımalarında Uygulanacak Esaslar»a göre işlem yapılmasını istemiştir. Bu esaslara uyularak mevcut başboşluk bir dereceye kadar giderilmiştir.

Ulaştırma Bakanlığı, Şehirlerarası yolcu ve yük taşımalarının daha düzenli bir şekilde yürütülmesi amacıyla «Karayolu Taşıma Kanunu» tasarısını

hazırlamış bulunmaktadır.

3. 15. maddenin 43. fıkrası Belediyelere aşağıdaki görev ve yetkileri vermektedir :

— Ete, ekmeğe, yaş meyve ve yaş sebze ile odun ve mangal kömürüne doğrudan doğruya toptan ve perakende en çok satış fiyatları ve yaş meyve ve sebze kâr hadleri tesbit etmek,

— Kesin lüzum hâlinde mahallî İdâre Kurulları'nca onaylanmak koşuluyla diğer gıda ve zarurî ihtiyaç maddelerine toptan ve perakende en çok satış fiyatları saptamak,

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

— Gerekli görüldüğü takdirde 2490 ve 1050 sayılı Kanunlar hükümlerine bağlı olmaksızın bu maddeleri satın almak, stok etmek veya bir kâr haddi içinde satın aldırarak, sattırarak ve ihtiyacı olanlara dağıtmak üzere bir Fon tesis ederek Tanzim Satış Mağazaları kurmak ve hayatı ucuzlatacak diğer tedbirleri almak.

Belediyeler 43. fıkra ile kendilerine verilen yetkilerden çok azını kullanmakta, genellikle ete ve ekmeğe fiyat tespiti ile yetinmektedirler.

Ancak Ticaret Bakanlığı, zaman zaman Belediyelerce et fiyatlarını serbest bırakılmasını öneren tebliğler çıkarmaktadır. Son tebliğ 27.6.1972 tarihli ve 334.7-4/9242-404 sayılıdır.

Ekmek fiyatlarının tesbitindeki bir çelişkiye de burada değinmek yerinde olur. Ekmek fiyatlarının doğrudan doğruya Belediyeler tarafından tespit edileceğine dair 43. fıkranın açık hükmüne karşın, 12.3.1964 tarihli ve 440 sayılı Kanun'un 24. maddesine dayanılarak Bakanlar Kurulunun 17.5.1973 tarihli ve 7/6397 sayılı kararı ile: İllerde, Valinin veya vekilinin başkanlığında ilgili Belediye Başkanı ile Toprak Mahsûlleri Ofisi, Değirmencilerin ve Fırıncıların temsilcilerinden oluşan bir Koordinasyon Komitesi kurulmuş ve bu Komite il ve ilçelerinde uygulanacak ekmek gra majı, fiyatı ve şartları ile esaslarını tesbit etmekle yükümlü kılınmıştır. Hâlen bu kararnameye göre işlem yapılmakta ise de uygulamada bazı sürtüşmeler olmaktadır (1).

Belediyeler yaş meyve ve sebzeyle ait kâr hâdleri ile diğer gıda ve ihtiyaç

maddelerinin satış fiyatlarının tesbitine genellikle, kendiliklerinden gitmemekte; hayat pahalılığının önlenmesi amacıyla ilgili Bakanlıklardan gönderilen genelgeler üzerine yapılan tesbit ve uygulamalar ise süresiz olmaktadır. Bunun başlıca sebebi, üretim merkezlerinden alınacak taze bilgilere dayanması gereken mâliyet ve en çok satış fiyatları ile kâr hâdlerinin saptanmasında ve denetiminde uğranılan güçlüklerdir.

43. fıkraya göre tanzim satışı yapmış ve başarı sağlamış bir Belediye göstermek de çok güçtür.

(1) Fethi AYTAÇ; Açıklamalı Belediye Kanunu, 1976, s. 286

TÜRK İDARE DERGİSİ

En çok satış fiyatları ve kâr hadleri saptanan gıda ve diğer ihtiyaç maddeleri için Pazarlıksız Satış Mecburiyetine Dâir 3489 sayılı Kanuna ve Yönetmeliğine göre, zaman zaman, etiket uygulamasına gidilmekte ise de, etiketlerin çokcalık gerekli bilgilerden yoksun olması ve doğruluk derecesini tesbit etmenin tüketiciler, hatta denetleme durumunda bulunanlar için bile güçlük göstermesi karşısında beklenen yarar sağlanamamaktadır.

Perakende en çok satış fiyatı ve kâr hâddi saptanmamış zarurî ihtiyaç maddeleri ile sınaî imâlâta etiket konması ise hiç bir anlam taşımamaktadır. Çünkü satıcı, istediği fiyatı koyabilecek durumdadır.

Fiyat Kontrol Komitesinin Çalışmaları

Fiyat kontrol komitesi, 1.10.1973 târihli ve 7/7202 sayılı «Türk Pa rası Kıymetini Koruma Hakkında 19 sayılı Kararname» ile kurulmuştur.

Üzerinde uzun boylu durulan ve tartışılan Kararname şöyle dir (2) :

1. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 1567 sayılı Kanunun değişik 1. maddesi gereğince ekonomik istikrarın korunması için mâmûl madde fiyatlarını kontrol etmek üzere aşağıdaki üyelerden meydana gelen bir kontrol komitesi kurulmuştur.

2. Komite, Mâliye Bakanlığı Müsteşarının Başkanlığında Ticaret

Bakanlığı Müsteşarı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı, T.C. Merkez Bankası Başkanı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı İktisadî Plânlama Dairesi Başkan'ndan meydana gelir.

3. Kamu ve özel kesime mensup kuruluş ve şahıslarca zarurî görülecek mâmûl madde fiyatlarının artırılabilmesi, bu komitenin ön müsaadesine tâbidir.

(2) 5.10.1973 tarihli ve 14676 sayılı Resim Gazete.

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

4.Komitenin kararı olmaksızın yapılacak her türlü fiyat artırımları için gerekli görülecek hukukî, idari ve ekonomik tedbirler alınacaktır.

5.Komitenin sekreterlik çalışmaları T.C. Merkez Bankasında yürütülür.

6.Komite, kendine yardımcı alt komiteler kurmaya, gerektiğinde fazla mesai ücreti vermeye yetkilidir.

7.Komite giderleri Maliye Bakanlığı Bütçesine bu amaçla konulacak ödeneklerle karşılanır.

8.Bu karar hükümlerini Mâliye Bakanı yürütür.

Komitenin kararları arasında gıda maddeleriyle ilgili olanlar da bulunmaktadır. Komite, ekmeğin fiyatlarını ayarlamak için kurulan İl Koordinasyon Kurullarına yardımcı olmak amacıyla, ekmeğin satış fiyatının, bir çuval unun ildeki maliyetine işletme ve işçilik gibi masraflarla % 5 i geçmeyecek fırıncı kârının eklenmesi suretiyle bulunmasını uygun görmüştür.

Komite, Bakanlar Kurulu'nun 25.2.1974 târihli ve 7/7863 sayılı kararı ile şeker fiyatlarına yapılan zam nedeniyle, şeker ham madde olarak kullanan firma ve esnafın mâmûllerinin fiyatına, kullandıkları şekerin maliyetindeki artış miktarından fazla zam yapmalarını önlemek için, gerekli denetimleri yapmaya

mahallî Belediyelerin yetkili kılınmasını da uygun görmüştür.

Hükümetin gıda alanındaki tasarruflarından biri de, Canlı Hayvan Destekleme Alımları Hakkındaki Karar'dır. Üretici yararını ön plâna alan bu kararlar Et ve Balık Kurumu'na yeni bir çalışma alanı açılmakta ve Belediyelerin et fiyatı tesbit etme yetkisi kısıtlanmış olmaktadır.

Fiyat Kontrol Komitesi, kuruluşundan itibaren tartışma konusu olmuştur. Bir kısım hukukçular, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkında Kanun ile Türk parasının dış değerinin korunması amacının güdüldüğünü; bu kanuna dayana-

TÜRK İDÂRÎ- DERGİSİ

rak paranın iç değerini, yâni satın alma gücünü denetlemenin olanak dışı olduğunu ileri sürmüşlerdir (3). 20.2.1930 tarihli ve 1567 sayılı Kanun'dan sonra fiyatlarda istikrar sağlamayı amaçlayan özel Kanunlar çıkarılmış olmasını görüşlerinin kanıtı olarak belirtmişlerdir (4).

Yargıtay 7. Ceza Dairesi de aynı gerekçelerle, Fiyat Kontrol Komitesi kararına aykırı bir hareketten dolayı 1567 sayılı Kanun'a göre verilmiş olan bir ceza kararını bozmuş, mahkemenin ısrar kararı da Ceza Genel Kurulu tarafından bozulmuştur.

Fiyat Kontrol Komitesi Sekreterliği'nden alınan bilgiye göre; Yargıtay'ın kararından sonra, Komite kararlarına aykırı davranıştan dolayı mahkemelerce ancak, T.C. Kanunu'nun 526. maddesine uyarınca ceza tayin olunmakta ve sebepsiz iktisapla fazla alınan paranın iadesine karar verilmektedir. Ayrıca idârî önlemler uygulanmaktadır.

17/9/1976 târihli ve 28 sayılı Tebliğ ile Komite çalışmaları yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Buna göre; imalâtçı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca saptanan toptan satış fiyatlarına, 5 Ekim 1973 târihinde uygulanan dağıtıcı ve perakendeci kâr ve masraflarını ekleyerek satışa geçebilmekte ve 10 gün içinde Komite'ye başvurarak satış fiyatını aynen veya değişiklikle onaylatmak yükümlülüğüne tâbi tutulmaktadır.

Fiyat Kontrol Komitesi'ne verilen görevler, özel ve daimî bir kuruluşu

gerektirecek nitelik ve nicelikte olduğundan şimdiiye kadar yapılan çalışmaların istenen bir düzeye ulaştığını söylemek güçtür.

Uygulamalar kısmının sonucu olarak belirtelim ki, fiyatlarda istikrarın sağlanması, hayat pahalılığının önlenmesi ve tüketicinin korunması ile ilgili mevzuatın eski, dağınık, birbiriyle ilişkisiz ve

-
- (3) Prof. Dr. Sahir Erman, **Pahalılıkla Ceza Yoluyla Savaş mı?** Milliyet, 1975
Dr. Turgut Can, **Fiyatların Denetimi ve İdare**, Cumhuriyet Ocak 1975
- (4) Prof. Dr. Faruk Erem, Fiyat Kontrol Komitesi Kararları, Milliyet Gazetesi, 28/11/1975

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

yetersiz olması yanında uygulayıcı kuruluşların, bir çalışma koordinasyonundan ve etkili bir denetim örgütünden yoksun bulunmaları; bu konuda kendilerine önemli görevler düşen Belediyelerimizin, çok zaman oy endişesine kapılarak konu üzerine sorumluluk duygusu ile eğilmemeleri ve nihayet tüketicinin örgütlenmemiş ve kendi gücünün bilincine ermemiş olması gibi nedenlerle bugüne kadar yapılan çalışmalardan beklenen yarar sağlanamamış, aşın kazanç hırsı önlenememiştir.

Serbest rekabet rejimine normal bir işlerlik kazandırılama- mış olması da, bu olumsuz sonucu doğuran etkenlerden biridir.

Günlük hâle gelen fiyat artışları, en büyük mağazadan mahalle bakkalına kadar aynı oranlarda izlenmektedir.

AI ÖNERİLER

Fiyat istikrarının sağlanması ve hayat pahalılığının önlenmesi için bilimsel gerçeklere uygun sürekli bir fiyat politikası güdülme- si gerekir.

Hayat pahalılığının önlenmesi söz konusu olunca öncelikle, aşırı fiyat ve ücretlerin dizginlenmesi; tüketicinin, özellikle dar gelirli vatandaşın satın alma gücünün artırılması ve buna ortam hazırlanması gibi bazı önlemler önerilir.

Bu önlemleri burada iki kısımda incelemek istiyoruz :

YENİ ÖNLEMLER

Mevzuatın Yenileştirilmesi

Yukarıda değindiğimiz mevzuat; eski, dağınık, biribiri ile ilişkisiz ve yetersiz olduğundan fiyatlarda istikrar sağlama ve hayat pahalılığını önleme niteliğinden yoksun bulunmaktadır. Bu bakımdan, ticaret konusu malların maliyet, toptan ve perakende en çok satış fiyatları ve kâr hâdleri ile hizmetlere ilişkin ücret târifelerinin tes-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

bitinde, uygulanmasında, denetiminde ve bunlarla ilgili olarak sürekli bir örgütün kurulmasında uyulacak esasları belirleyen bir kanunun çıkarılması gerekli görülmektedir. Kuşkusuz, bu kanunun tasarısı Ticaret Bakanlığınca hazırlanacaktır.

Buna göre, ilgili kuruluşların görüşleri alındıktan sonra en çok satış fiyatı, kâr haddi ve ücret tayini yetkisi merkezî bir organa verilmeli, bu organ ihtiyaca göre bir kısım yetkilerini ilgili kuruluşların temsilcileri ile desteklenen İl İdare Kurullarına -A8p redebilmelidir.

Mevcut mevzuata göre, saptanan fiyatların ve ücretlerin uygulanması amacıyla özel bir örgüt kurulmuş değildir. Millî Korunma Kanunu dışında, uygulama genellikle Belediyelere bırakılmıştır. Bilinen nedenlerden dolayı da, bugüne kadar başarı sağlanamamıştır. Bu yüzden, belli konularda Belediyelere yetki tanımakla beraber asıl uygulama Vâilîlik ve Kaymakamlıklara bağlı ekipler tarafından yapılmalı, merkezî teşkilâta genel denetim yetkisi tanınmalıdır.

1973 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir «Fiyat İstikrar Komitesi» kurulmuş ise de, işler hale getirilememiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Plân'da : Fiyat istikrarını sağlamak üzere alınacak tedbirleri koordine etmek ve gerekli hallerde Yüksek Plânlama Kurulu aracılığıyla Bakanlar Kurulu'na teklif edilecek ekonomik ve idâri karar

tasarılarını hazırlamakla görevli bir «Ulusal Fiyat ve Ücret Daimi Özel İhtisas Komisyonu» kurulması önerilmiş ise de, bu da gerçekleşmemiştir. (5)

(5) Üçüncü Beş Yıllık Plân; D. P. Müsteşarlığı, s. 905, Md. 2031

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

Daha önce önerdiğimiz ve «İç Piyasanın Düzenlenmesi Hakkında Kanun » adının verilmesini uygun gördüğümüz Kanun'da maliyet, fiyat ve ücret konuları dışında, indirimli, kredili, taksitli gibi adlarla yapılan türlü satışlara, ilân ve reklâmlara, haksız re- kâbete, etiket uygulamasına ve aykırı davranışlarda uygulanacak cezalara ait hükümlere de yer verilmelidir.

Tüketici Örgütleri Kurulması

Tüketiciler, üretici ve satıcılar karşısında daima zayıf durumda kalmıştır. Bu durum, özellikle gelişmemiş ülkelerde kendini daha fazla hissettirmektedir.

Tüketici sorunlarıyla ilgili girişimler 20. yüzyılın başlarına rastlar. Bu hareketin öncülüğünü gönüllü kadın dernekleri yapmıştır.

Bugün bazı ülkelerde, tüketici örgütleri Devlet tarafından kurulmakta ve kendilerine Devlet Bütçesinden ödenek ayrılmaktadır. Devlet tarafından kurulan örgütlere örnek «Danimarka Ev Ekonomisi Konseyi» gösterilebilir.

Danimarka Ev Ekonomisi Konseyi, bir kanunla 1953 Yılında İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Konseyin 18 üyesi vardır. Bunlar, konu ile ilgili dernek, birlik, federasyon, konsey ve Üniversite temsilcileri ile Ticaret, Eğitim, Sağlık ve İçişleri Bakanlıkları temsilcileridir.

Konsey, araştırma ve bilgi verme hizmetleri yapmaktadır. Araştırma hizmetleri, konseyin kendi lâboratuvarlarında veya tanınmış inceleme

merkezlerinde yapılmakta ve ev eşyası, gıda maddesi, temizlik malzemesi ve tekstil mâmûlleri üzerinde çalışılmaktadır. Analiz ve değerlendirme sonuçları, etiketlere geçirilmekte ve türlü yollarla tüketicilere duyurulmaktadır.

Tüketicinin dernek tipinde örgütlenmesine örnek olarak Amerika'da, hatta uluslararası alanda geniş ölçüde çaba gösteren «Tüketiciler Birliği» zikredilebilir. Üyeleri tüketici bireylerdir. Birli-

TÜRK İDARE DERGİSİ

ğin çalışmaları; araştırma, bilgi verme ve tüketiciyi ilgilendiren önemli konuların ve sorunların çözümünde aktif rol alma, şeklinde özetlenebilir.

Birliğin araştırma alanı çok geniştir. Araştırma sonuçları, birliğin yayınladığı aylık, yıllık ve özel raporlarla tüketicilere duyurulur. Ayrıca düzenlenen seminerler ve konferanslarla da tüketicinin eğitilmesine çalışılır.

Görülmektedir ki, tüketici örgütleri, tüketicilerin ucuz ve kaliteli mal almalarını sağlamak, yanıltıcı reklâmlara ve pazarlamalara karşı aldanmalarını önlemek suretiyle büyük ölçüde yararlı olmaktadır. Aynı zamanda bu örgütler, güçlü bir baskı grubu olarak Hükümette ve Parlamentoda, tüketiciler lehine uygun bir ortam hazırlarlar.

Gelişmiş ekonomiye sahip memleketlerde tüketici örgütleri, Devlet'ten ayrı olarak, dürüst ve ileri görüşlü üreticiler ve üretici örgütleri tarafından da destek görürler.

Memleketimizde, tüketicinin korunması konusunda bugüne kadar yeterli bir çaba sarf edilmemiş; Devlet Plânlama Müsteşarlığının Beş Yıllık Plân ve yıllık programları ile inceleme raporlarında yer alan, tüketicilerin korunmasına ilişkin önerileri henüz gerçekleştirilememiştir (6).

Bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışma, seminerler düzenlemekten ileri

gidememiştir. İlk seminer, Ticaret Bakanlığı ile Odalar Birliğinin 1970 yılında ortaklaşa düzenledikleri «Tüketici Sorunları Semineri»dir. Seminer tebliğleri ve görüşmeleri kitap hâlinde yayınlanmıştır (7). Bu semineri, İ.Ü. İşletme Fakültesini Bitirenler Derneği tarafından, 21 Ocak 1976 târihinde düzenlenen «Tüketicinin Korunması Semineri» takip etmiştir.

(6) Engin Doğu; **Tüketicinin Korunması**, DPT. Koordinasyon Dairesi, Yayın No: 1420. 1975

(7) **Tüketici Sorunları Semineri**, Ticaret Bakanlığı iç Ticaret Genel Müdürlüğü, Ankara 1970.

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

Bu arada 1971 yılında, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca «Tüketicinin Korunması İçin Ticaret Konusu Mal ve Hizmetlerle İlgili Faaliyetlerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı» hazırlanmış ise de, kanunlaşması sağlanamamıştır.

Daha önce açıklanan türlü sebeplerle satıcı karşısında çaresiz kalan tüketicinin, kendi gücünü gösterebilmesi bakımından, Ticaret Bakanlığının özendirme ve desteği ile bir an önce karma bir Örgütün kurulmasından büyük yararlar beklemektedir. Böyle bir örgütte; Ticaret, Sanayi ve Teknoloji, Tarım, Sağlık ve İçişleri Bakanlıkları ile Devlet Plânlama Teşkilâtı, Türk Standartları Enstitüsü, Ticaret ve Sanayi Odaları, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye Kooperatifçilik Kurumu, Büyük Belediyeler, TRT ve Üniversiteler temsilcileri yer alabilirler.

Tüketici örgütlerinin kurulması ve çalışır duruma getirilmesi ile ilgili hükümlerin, önerdiğimiz İç Piyasanın Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da yer alması uygun görülmektedir.

YÜRÜRLÜKTEKİ MEVZUATA GÖRE ÖNLEMLER

Fiyat istikrarının sağlanması ve hayat pahalılığının önlenmesi için gerekli görülen mevzuatın çıkarılmasına, kadar, mevcut kanunî yetkilerin eksiksiz kullanılarak, hizmetin günün koşulları içinde, en iyi şekilde görülmesi

hususunda çaba sarfedilmesi gerekmektedir.

Belediye Kanunu Uygulaması

Türlü nedenlerle —bunlar arasında oy kaygısı da vardır— Belediyelerimiz, kanunî yetkilerini kullanmada gerekli özeni gösterememektedirler. Örnek olarak burada, bir iki hususa değinmek yerinde olur :

1.1580 sayılı Kanun'un 15. maddesinin 3. fıkrası uyarınca umuma açık yerlerde satılan ve kullanılan maddelerin sıhhiliğine, ücret ve fiyat tarifelerinin düzenlenerek uygulanmasına, gereken önemin verilmediği daha önce açıklanmıştır. Bütün tüketici kitle-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

sini ilgilendiren bu konu, Belediye olarak, daha büyük bir dikkatle ele alınmaya değer bir konudur.

2.1580 Sayılı Kanun'un 42. fıkrası Belediyelere, Meydan ve Pazar Yerleri yapma görevini yüklemektedir.

Pazarların; bir kısım araçları aradan çıkarması, arz ve talebi en uygun koşullarda karşılaştırarak ucuzluk sağlaması bakımından toplumun ekonomik hayatında önemli bir yeri vardır. Büyük şehirlerde pazar sayısını artırmanın, Semt Pazarları kurmanın yararları söz götürmeyecek kadar açıktır.

Ancak, pazarlardan beklenen yararın tam olarak sağlanabilmesi, yâni tüketicinin hem ucuz, hem de kusursuz ve eksiksiz mal alabilmesi büyük ölçüde iyi bir Pazar Denetim Ekibi'nin kurulmasına bağlı bulunmaktadır.

Bu bakımdan bir yandan pazar sayısını artırır ve Semt Pazarları kurarken öteyandan pazarlarda, şimdi olduğu gibi, çalışmaları yetersiz bir zabıta ekibi bulundurmamakla yetinilmeyip ayrıca en az bir Sağlık Memuru, bir Ölçü ve Ayar Memuru görevlendirilmeli ve gerekirse genel zabıttan yardım istenmelidir.

Sayılan personelden oluşan bu ekibin, pazar yerinde belli bir Bürosu olmalı, mevcut büroların eksikleri giderilerek bugünkü perişanlıktan kurtarılmalıdır.

3.1580 sayılı Kanun'un 58. fıkrası uyarınca Belediyelerce, aşırı fiyat artışlarının önlenmesinde küçümsenmez yararlar sağlayan Hâl tesisine ve amaca uygun işletilmesine çaba sarfedilmektedir.

4.Yetenekli personelden oluşan Belediye Şikâyet Bürolarından küçümsenmez yararlar beklendiğinden bu büroların kurulmasına önem verilmelidir.

3003 Sayılı Kanun Uygulaması

Endüstriyel Mâmulâtın Mâliyet ve Satış Fiyatlarının Kontrolü ve Satışı Hakkındaki bu Kanun, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

na, endüstriyel mamulattan gerekli gördüklerinin maliyet ve toptan satış fiyatlarını tesbit ve denetleme yetkisini tanımıştır.

Tüketici için daha fazla önem taşıyan husus, mamul malın perakende en çok satış fiyatının veya kâr hâdinin saptanmış ol- le bir işlem yapılmadığından satıcı malını istediği fiyatla satabilmekte ve bunun nedenini kendilerine soracak bir makam bulunmamaktadır.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, kendisine bağlı Kamu İktisadi Teşebbüsleri tarafından imâl edilen malların perakende en çok satış fiyatlarını veya kâr hadlerini de, aynı olanaksızlık nedeniyle, tayin ve tesbit edememektedir. Bu yüzden, Hükümet emirleriyle piyasa kontrollerinin sıklaştırıldığı dönemlerde yapılan denetlemeler sırasında, Sümerbank malı satan manufakturacıların maliyet fiyatlarına % 15 ile % 35 arasında kâr ekleyerek satış yaptıkları görülmüştür.

Bu durumda, endüstriyel mâmulâtın perakende en çok fiyatlarının veya kâr hadlerinin tesbiti hususunda, ya Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına kanunî yetki tanınması, ya da 440 sayılı Kanun'un 24. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu'ndan karar alınması uygun görülmektedir.

Pazarlıksız Satış Hccbunyetine Dâir 3489 Sayılı Kanuna göre etiket uygulaması: r.1 yapılabilmesi de, bütün ticarî malların en çok satış fiyatlarının veya kâr hadlerinin tesbitine bağlı bulunmaktadır. Aksi takdirde etiket

uygulanması, bir formaliteden öteye geçemez.

Tüketim Kooperatiflerinin Kurulması

Tüketicinin korunmasında kooperatiflerin olumlu etkisi bir ülkede;.. diğerine değişiklikler göstermektedir. Batılı ülkelerde perakende ticarete kooperatiflerin payı % 10 ile % 50 arasında değişmektedir.

Yurdumuzda Tüketim Kooperatifleri, Ticaret ve Kooperatifler Kanunlarına göre kurulan, ortakların (tüketicilerin) geçimle

TÜRK İDARE DERGİSİ

rine ve mesleklerine ilişkin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan değişik sermayeli şirketlerdir.

Tüketim Kooperatifleri sayısı hâlen 422, ortak sayısı 54 bin civarındadır. Bu rakamlar Tüketim kooperatiflerinin, memleketimizde henüz etkinlik kazanmadığını göstermektedir. Tüketim Kooperatiflerinin başarısı, her şeyden önce bu kooperatiflerin Toptancı Birliğini veya Mağazasını kurmakla mümkün olacaktır.

Tüketim Kooperatifleri, son yıllarda özellikle büyük illerimizde ve çok sayıda ücretli çalıştırılan Devlet Dâiresi fabrika, banka gibi kumullarda gelişmektedir. Ancak bu kooperatiflerin önemli sorunu sermaye kıtlığıdır.

Tüketim Kooperatifleri, araçları kısmen ortadan kaldırmak, ortaklarına ucuz ve kaliteli mal sağlamak ve tüketilen malların üretimine geçmek suretiyle mensuplarına olduğu kadar, piyasadaki etkinlikleri ölçüsünde, topluma da yararlı olmaktadırlar.

Bu bakımdan, Devlet Plânlama Teşkilâtının önerilerine de uyularak, resmî kuruluş ve kuramların önderliğinde, Tüketim Kooperatiflerinin kuruluşlarını hızlandırmak ve gelişmelerini sağlamak önemli bir görev olmaktadır.

Büyük Mağazacılığın Geliştirilmesi

Tüketim Kooperatiflerinden, büyük mağazacılık denemesine girişen Kooperatif sadece TARKO olmuştur. Devletin desteği ile bir süre etkin bir çalışma yapabilen TARKO, yetenekli yöneticilerden yoksun olduğundan, amacından saptırılmış ve önemini kaybetmiştir.

Son yıllarda memleketimizde Kamu Kuramlarının mâlî ve idâri katkıları ile desteklenen «Satış Pazarları» kurulmuştur. Her türlü tüketim malının üyelerine ucuz olarak satıldığı bu pazarların en tanınmış Ordu Yardımlaşma Kurumu'na ait Ordu Pazarlarıdır.

HAYAT PAHALILIĞI KARŞISINDA İDÂRİ YETKİLER

GİMA ve MİGROS, kuruluş nedeni ve çalışma biçimi ile Batının büyük mağazacılığını andırmaktadır.

Gima, T.C. Ziraat Bankasının önemli payı ve diğer bazı Bankaların katkısı ile kurulmuştur. Ortakları arasında Emekli Sandığı da bulunmaktadır. Gima, Ankara'nın bazı semtlerinde ve diğer büyük şehirlerde satış mağazaları açmıştır.

Türk MİGROS şirketi İstanbul ve yöresinde açtığı sabit mağazaları ve gezici ekipleriyle satış yapmaktadır. Ortakları arasında İsviçreli Migros firması ile bazı millî bankalarımız vardır.

Kooperatif niteliği taşımayan bu iki şirketin, bir ölçüde piya şada düzenleyici rol oynadıkları söylenebilir.

Özel sektörde işletilen büyük mağazalar büyük şehirlerimizde gelişme göstermektedir. Uygun koşullarla mal alabilen, fazla ciro yapabilen ve genel masraflardan önemli tasarruflar sağlayabilen büyük mağazalar, küçük mağazalara oranla tüketiciye daha ucuz ve standart mal satabilmekte, taksitli satışlar yoluyla da yararlı olmaktadır.

Bu yönden memleketimizde büyük mağazacılığı desteklemek ve geliştirmek, hayat pahalılığının önlenmesinde başvurulacak önlemlerden biri olarak görünmektedir.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Reorganizasyonu

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin verimli ve kârlı çalışmaları, hukukî, idari ve mâlî alanlarda bağımsız bir yönetime kavuşmaları için kabul edilen 440, 441 ve 468 sayılı Kanunlara rağmen bu kuruluşlar, çeşitli nedenlerle henüz amaçlarına ulaşamamış; her dönemde reorganizasyonları söz konusu olmuştur.

Buna rağmen Türkiye’de karma ekonomi düzeninin gereği olarak faaliyet gösteren Kamu İktisadî Teşebbüsleri, hızlı kalkınmanın önem kazandığı plânlı dönemde ekonomiye yön vermenin bir aracı olarak önemli görevler yapmışlar ve yapmaktadırlar.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin toplam gayrî safî millî hâsıla içindeki payı % 10 çevresindedir. Türkiye’de başlıca temel mal ve hizmetler bu kuruluşlar tarafından üretilmektedir. (9)

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin, kaynak yaratabilmesi ve hayat pahalılığının önlenmesinde kendinden bekleneni verebilmesi için, bu kuruluşların politikadan arındırılarak modern işletmecilik esaslarına göre çalışma, verimi artırma ve maliyeti düşürme olanaklarına kavuşturulması gerekli görülmektedir. Bu da ancak reorganizasyon çalışmalarının sonuçlandırılmasına bağlı bulunmaktadır.

SONUÇ

Hayat pahalılığının hızla artmasına ve her dönemde taze kalmasına yol açan aşırı fiyat yükselmelerini önlemek ve dar gelirli geniş tüketici kitlesinin giderek ağırlaşan geçim yükünü hafifletmek amacıyla, bir dizi mâlî ve İktisadî tedbirler yanında yürürlükteki eski, birikiriyle ilişkisiz ve yetersiz mevzuatın yerine günün koşullarına uyan, iç piyasa ve tüketici sorunlarına çözüm getiren toplu bir mevzuatın bir an önce çıkarılması önerilmekte ve bunun gerçekleştirilmesine kadar, bu konuda Kamu Kuruluş ve Kumrularına yürürlükteki mevzuatla tanınmış olan yetkilerin, toplum yararına öncelik veren bir tutumla, ciddi ve eksiksiz olarak kullanılması gerekli görülmektedir.

(9) **İktisadî Rapor** 1977, Ankara Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara 1977, s. 465

Türk İdâre Dergisi

1977/Yıl 48/Sayı 358/SS. 101 – 109

5917 SAYILI GAYRİMENKULE VÂKİ TECÂVÜZÜN DEFİNE DÂİR KANUNUN DİĞER KANUNLARLA İLİŞKİLERİ VE BOŞLUKLARI

Ramazan MANGALOĞLU

Günümüzde gayrimenkullere vâki tecâvüzler, esas itibarıyla, 5917 sayılı Gayrimenkule Vâki Tecâvüzün Define Dâir Kanun hükümlerine göre def edilmektedir. Memleketimizde gayrimenkullerin ve bilhassa arazilerin hudutları münâzaa, münâkaşa ve ihtilâflara sebebiyet vermeyecek şekilde tesbit edilmemiş olduğundan, gayrimenkullere tecâvüz ve müdâhale halleri ve hâdiseleri vukubulmakta ve bu hâl mahallî âsâyiş ve emniyeti bozacak bir durum arz etmekte olduğundan gerek bu kabil tecâvüzleri derhal def etmek ve gerekse bozulan emniyet ve âsâyişi iade etmek maksadıyla, mülkî idâre âmirlerine önleyici zabıta vazifelerini de ilgilendirmesi bakımından; 1952 yılında çıkarılan 5917 sayılı kanunla mülkiyet haklarına hâlel getirmemek ve mahkemedен alınacak kâti karara kadar müteber olmak üzere, bir şalışın zilyedinde bulundurduğu gayrimenkulüne vukubulacak tecâvüzleri men etme yetkisi verildiği hepimizin mâlûmudur. 25 seneden beri tecâvüz ve müdâhaleler bu kanun hükümlerine göre def edilmekle birlikte, bazen bu kanun hükümlerine istisnai hükümler getiren kanunlarında çıkmış ve çıkmakta olduğunu görmekteyiz.

Burada 5917 sayılı kanunun diğer kanunlarla ilişkilerini incelersek şu durumlarla karşı karşıya gelmekteyiz :

A— Eğer mevzuat, gayrimenkule tecâvüzün define dâir özel bir hüküm vazetmişse;

B— Eğer mevzuat, gayrimenkule tecâvüzün define dâir, 5917 sayılı kanuna atıf da bulunmuşsa;

C— Hem 5917 sayılı kanuna göre hemde başka bir kanuna göre işlem yapılabileceğini vazetmişse;

TÜRK İDARE DERGİSİ

D— Mevzuatta bir sarahat yoksa;

A — Eğer mevzuat, gayrimenkule tecâvüzün defi hakkında, özel bir hüküm vazetmişse :

a— Memur Konutlarını fuzülen işgal edenler ve bunları boşaltmak zorunda olanlar hakkında Memur Meskenleri İnşasına Dâir 4626 sayılı Kanuna Ek 6126 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Bu Kanunun birinci maddesi (Bu süre için

de boşaltmadığı takdirde, başkaca tebligata lüzûm kalmadan bu evler vilâyette vâlilerin, kazalarda kaymakamların, nâhiyelerde nahiye müdürlerinin kararı ile bir hafta içinde zorla boşalttırılır. Bu kararlara karşı idâri ve kazaî merciler nezdinde itiraz bu kararların icrâ ve infâzını durduramaz. Yetkili merciler tarafından kendisine tahsis yapılmadan bu evleri işgal edenler hakkında yukarıdaki hükümler uygulanır.) denmektedir. şu halde Memur Konutlarını fuzülen işgal edenler hakkında 5917 sayılı kanun hükümleri değilde; 4626 sayılı Memur Meskenleri İnşasına Dâir Kanuna Ek 6126 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Fakat kararı yine mülkî idâre âmirleri vermektedir. (Nâhiye müdürleri hariç) Uygulayıcılarında yine mülkî idâre âmirleridir.

b— Böyle bir hükümdede; 2510 sayılı İşkân Kanununun 22. maddesinde bulunmaktadır. Bu madde şöyledir: (Muhâcirlerin, mültecilerin, göçebelerin ve

naklolunanların yerleştirilmelerine ayrılan veya bunlara verilen yapılar ve topraklar kimin işğâli altında olur- as olsun vâli ve kaymakamların yazılı emriyle zabıtaca boşalttırılır. Bunlara vukubulacak tecâvüzlerde de vâli ve kaymakamlar zâ- bîta mârifetiyle tahliyeye selâhiyetlidirler.) denmektedir. Burada da karar ve icrâ mercileri vâli ve kaymakamlardır, fakat 2510 sayılı kanun hükümlerine göre karar vermek zorundadırlar.

c— Günümüzde gecekondularda, mülkî idâre âmirleri için bir sorun olmaktadır; şöyle ki : Kaçak yapılan her gecekondunun yıkımını için bu makamlara başvurulmaktadır. Fakat bu yapılar 775 sayılı Gecekondular Kanununun kapsamına girmektedir. Bu konuda öncelikle başvurulacak yer, belediyeler ve il imâr müdürlükleri olmaktadır; son başvurulacak birim ise mahallî mülkî âmirler olmaktadır. Acaba her gecekondular yapımında tecâvüz ve müdâhale-

5917 SAYILI KANUNUN DİĞER KANUNLARLA İLİŞKİLERİ

le söz konusudur? Bunu cevaplandırabilmemiz için gecekondular tanımını bilmemiz gereklidir. 775 sayılı Gecekondular Kanununun 2. maddesinde şöyle tanımlanmaktadır : (Bu kanunda sözü geçen gecekondular deyimiyle, imâr ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerine, sâhibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir.) Bu tanımdan şunu çıkarabiliriz: İmâr ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata aykırı olarak yapılması ve kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerine inşâ edilmesi dolayısıyla kanaatimizce tecâvüz ve müdâhale vardır ve def edilmesinde kamu yararı vardır.

775 sayılı Gecekondular Kanunu da bu tecâvüz ve müdâhalelerin def için özel hüküm vâzetmiştir. Adı geçen kanunun 18. maddesinde (Dâimi veya geçici bütün izinsiz yapılar, in şâ sırasında olsun veya iskân edilmiş bulunsun, hiç bir karar alınmasına lüzum kalmadan, belediye veya devlet zabıtası tarafından derhal yıktırılır. Yıkım sırasında lüzüm hâsıl olduğunda, belediyeler ilgili mülkiye âmirlerine başvurarak yardım isteyebilirler. Mülkiye âmirleri, devlet zabıtası ve imkânlarından faydalanmak suretiyle, izinsiz yapıların yıkımını konusunda hükümlüdür.) denmektedir. Burada esas görev madde metninde anlaşılacağı gibi belediyelere verilmiştir; ancak yıkım sırasında lüzüm hâsıl olduğunda belediyeler ilgili mülkiye âmirine başvurarak yardım is- teyebilmektedirler. Belediye sınırları dışındaki olaylara ise devlet zabıtası direkt müdâhale edebilme

yetkisine hâizdir. Burada kanun hem özel bir hüküm getirmiş hemde devlet zabıtasına görev yüklemiştir. (Özellikle belediye sınırları dışındaki gecekondularında bu söz konusudur.)

d— 6785 sayılı İmâr Kanununun 21. maddesinde de özel bir hüküm görmektedir. Bu maddeye göre : (Ruhsatiye ve eklerine aykırı veya ruhsatsız olan yapılar, her ne suretle olursa olsun, iskân ve işgâl edilmiş ise, mal sahibine yukarıda Delirtilen şekilde yapılacak tebiigât üzerine âzami onbeş gün içinde boşalttırılması- dığı takdirde, mahallî sulh hâkimliğinin belediyeden yazılacak tezkere üzerine vereceği izinle ve zabıta mârifetiyle boşalttırılıp, mal sâhibi durdurma veya boşaltma emrine uyacağı.....) denmektedir. Burada zabıtaya düşen görev; ruhsatiye ve ekle

TÜRK İDARE DERGİSİ

rine veya ruhsatsız olarak yapılan yapıların, her ne suretle olursa olsun iskân ve işgali halinde, mahkemenin vereceği izin üzerine iskân veya işgal edilmiş yapıları tahliye ettirmektedir.

E — Eğer mevzuat, gayrimenkul tecâvüzün define dair 5917 sayılı kanuna atıfta bulunmuşsa '

a—6570 Sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkındaki Kanunun

12. maddesi açıkça 5917 sayılı kanuna atıfta bulunmuştur. Madde 12 (Kiracı mukavelede hilâfına sarahat olmadıkça, kiralanan yeri kısmen veya tamamen başkasına kiralayamaz, yahutta isti- fac'e hakkını başkasına devir edemez veyahutta kendisi gayrimenkulu bırakmış olduğu halde hiç bir sebeple kısmen veya tamamen başkalarına işgal ettiremez. Fusûli işgaller hakkında 5917 sayılı Gayrimenkul Vâki Tecâvüzün Define Dâir Kanun hükümlerinin tatbiki de istenebilir.) (x) Madde metninden de anlaşılacağı üzere 6570 sayılı kanunun koyduğu esaslara aykırı hareket ederek y nkülü fusûli işgal edenler hakkında 5817 sayılı kanun hükümleri uygulanabilecektir. Kanunun öngördüğü fusûli işgal gayrimenkul sahibinin izin ve rızası olmadan işgal edilmesi halidir.

b— 775 Sayılı Gecekondular Kanununun 18. maddesinin 3. fıkrası şöyledir : (.....özel kişilere veya bu maddenin 1. fıkrasında sözü geçenler dışındaki tüzel : ait arazi ve arsalar

üzerinde yapılacak izinsiz yapılar hakkında, arsa sahiplerinin yazılı müracaatları üzerine ve mülkiyet durumlarını teşvik etmeleri şartıyla bu madde hükümleri, aksi İr I de genel hükümler ve 6785 sayılı kanun hükümleri uygulanır.) Burada şu hüküm dikkatimizi çekmektedir.

Madde metninde şöyle denmektedir : (..... Bu madde hükümleri, aksi takdirde genel hükümler) Genel hükümlerden kasıt herhalde 5917 sayılı kanun hükümleri olmalıdır. Yani : Gecekondu Kanununa ve İmâr Kanununa göre yapılacak bir işlem

(x) 6750 Sayılı Kanun : Belediye hudutları dâhilinde olan yerlerle iskele, liman, istasyonlardaki gayrimenkullerin (müsakkaf olmayanları hariç) kiralanmalarında tatbik edilecektir. Köy sınırları içindeki gayrimenkuljere teşmil olunmayacaktır.

5917 SAYILI KANUNUN DİĞER KANUNLARLA İLİŞKİLERİ

olmaması halinde veyahutta bu kanunların kapsamı dışında kalan olaylara, 5917 sayılı kanunun uygulanacağı husunda zımnen atıfta bulunmaktadır. Gei ükümlere dâhilinde mülkî âmirde devlet zabıtası marifetiyle (Hakkında özel bir hüküm bulunmayan) tecâvüz ve müdâhaleyi def edecektir. Tabî ki arsa sahipleri nin mülkiyet durumlarını (Zilyedliklerini değıl) tevsik etmeleri şarttır.

C — Hem 5917 sayılı kanuna hemde başka bir kanuna göre işlem yapılabileceğini vzetmişse :

a— Köylünün müşterek istifâdesine terk edilmiş olan mera, harman yeri, yol, sulak gibi mâhiyet ve ehemmiyetleri itibariyle diğer gayrienkullerden ayrılan orta mallarına ilk tecâvüz ve münâkale hakkında, Türk Ceza Kanununun 6123 sayılı kanunla değışik 513. mad ..eme göre, Cumhuriyet Savcılar tarafından Bilebilecektir veya Türk Ceza Kanunun 3112 sayılı kanunla değışik 235. öşine göre keyfiyet, ilgili vâli ve kaymakam tarafından Cumhuriyet Savcılarına bildirilecektir. Fakat bu durum, 5917 sayılı kanunla idâri makamlara verilmiş olan vazife ve salâhiyetlerin hiçbirisine tesir etmeyecektir. Yani idâri makamlar mezkûr kanunla kendilerine verilmiş olan vazifeleri ifâ ve salâhiyetlerini kullanacaktır. Tecâvüz ve müdâhaleleri def edecek, aynı zamanda mütevacizleri de Cumhuriyet Savcılığına bildirecektir. Burada kanun hem idâre âmirlerine görev yüklemekte kaime cumhuriyet savcılarına görev yüklemektedir.

Hangi yol uygulanırca uygulansın geçerlidir, kanunidir.

b— Yukarıki paragraflarda gördüğümüz gibi, böyle bir durumda 775 sayılı Gecekondu Kanununun 22. maddesinin son fıkrasında görmekteyiz. Son fıkra şöyledir : (..... Arsa sâhip-lerinin • ı mûra çatlan üzerine ve mülkiyet durumları tevsik et] deri şartıyla bu madde hükümleri, aksi halde genel hükümler ve 6785 sayılı İmâr Kanunu hükümleri uygulanır.) denmektedir. 775 sayılı kanuna göre yapılacak bir işlem olmaması halinde, genel hür re ve 67£..... İrr âr Kanunu hükümlerine.. erden kasıt 5917 sayılı kanun du konuda başka bir kanun yoktur. Yani burada da 5917 sayılı kanunla birlikte 6785 sayılı imâr

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

kanununa da atıfta bulunulmaktadır. Fakat hangi kanun hükümlerinin öncelikle uygulanacağı sarih değildir. Bu konuda da kanaatimiz 5917 sayılı kanun bozulan âsâyiş ve emniyeti iade etmek maksadıyla konduğu için öncelikle uygulanmalıdır. Bu konuda da kanuna açıklık getirilmesi yerinde olur.

D — Eğer mevzuata sarahat yoksa?

Bu durumda; hakiki veya hükmi şahısların zilyed buldukları gayrimenkule başkası tarafından tecâvüz ve müdâhale edildiği takdirde mahallin Mülkî Âmirine müracaat edilir. Ve- yahutta Medeni Kanun hükümlerine göre mahkemeye meni müdâhale davası açabilir. Tabi ki bu durum genel bir durumdur; özel kanun hükümleri uygulanmasını gerektiren hallerde özel kanun hükümlerinin öncelikle uygulanması gerekmektedir.

Buraya kadar 5917 sayılı kanunun diğer kanunlarla ilişkilerini izah etmeye çalıştım. Sorun hangi kanuna göre işlem yapılacağında toplanmaktadır, bunun içindir ki idârecilerimizin tereddütlerini gidermek ve 5917 sayılı kanunu günümüzün şartlarına göre yeniden düzenlemek çok faydalı olur kanısındayız. Zaten aşağıdaki satırlarda bu kanunun boşluklarından ve aksayan yönlerindende kısaca bahsetmek istiyorum.

5917 Sayılı Kanunun Boşlukları ve Aksayan Yönleri

25 Senedir uygulanan bu kanun bir çok yanlış anlaşılmalara ve uygulamaya sebep olmuştur. Bir çok konuda mahkeme içtihatlarına göre hareket edilmektedir. Özellikle şu soruların cevaplandırılması gerekmektedir ki kanun uygulanabilsin :

1 — Tecâvüz ve müdâhale nedir?

5917 Sayılı kanun bunların tarifini yapmamıştır. Bu sebepten uygulamada çeşitli durumlar ortaya çıkmaktadır; bir mülkî âmire göre tecâvüz ve müdâhale savılan diğerine göre tecâvüz ve müdâhale sayılmayabilmektedir. Acaba Medeni Kanun hükümlerine uygun olan zilyedliğin korunması ve ihtilâflarda bu

5917 SAYILI KANUNUN DİĞER KANUNLARLA İLİŞKİLERİ

kriterin uygulanması tecâvüz ve müdâhaleyi önlemek midir? Herhalde tecâvüz ve müdâhale zilyedin rızası hilâfına, gayrimenkulün kullanımına mâni olunması veya bu kullanmanın tahdit edilmemesidir. Bir kimsenin zilyedi bulunduğu arsaya kül dökmek, araba bırakmak, araba geçirmek, yer altından su geçirmek, havadan elektrik kablosu geçirmek durumlarında tecâvüz ve müdâhalenin tesbiti çok güçleşmektedir. Gayrimenkulün kısmen veya tamamen kullanılmasına mâni olmayan bir zararın meydana gelmesi halinde tecavüz ve müdâhale varımdır? Bu zarar gayrimenkulün mütemmim cüzlerine veyahut semerelerine karşı ise bu takdirde tecâvüz ve müdâhaleden söz edilebilir mi?

2— Kanunu uygulayacak makam hangisidir?

Kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasında (.....Mü racaati üzerine o gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin kaymakam veya valisi tarafından aşağıdaki yazılı hükümler dâiresinde bu tecâvüz ve müdâhale def ve gayrimenkul zilyedine mahallen teslim olunur.) denmektedir. Bu hüküm pek açık değildir. Vali; mülkî taksimâta il olarak tâyin ve tesbit edilmiş bulunan bir sahanın vâlisidir. Bu hükümden şöyle bir sonuç çıkarılabilir: O gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin vâlisi kaydı konmakla il sınırları içinde meydana gelen her gayrimenkul tecâvüzüne, vâlinin elkoyma selâhiyeti

bulunduğu kabul olunuyor demektir.

Uygulamada çok nadir meydana gelen bir hususa da dikkati çekmek istiyorum: Bir kısmı merkez ilçe sınırları içinde, bir kısmı diğer ilçe sınırları içinde bulunan bir gayrimenkule tecâvüz ve müdâhale olduğu takdirde mütecâvizi men edecek makam vâ- lilik mi kaymakamlık mıdır? Tecâvüz eden vâli veya kaymakam ise, zilyed nereye müracaat edecektir?

3— Kanunun 5. maddesinin 2. fıkrasında : (Tahkikat onbeş gün içinde ikmal edilerek karara bağlanır.) hükmü bulunmaktadır. Bu hükme göre onbeş günlük müddet; münhasıran tahkik müddeti değil, karar ve infaz safhalarımnda içine alması gereken müddet olmalıdır. Uygulamada ise bu durum, tahkik, tedkik ve karar safhalarını kapsamakta infaz safhası bu süreyi aşmaktadır.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Onbeş gün içinde karar verilmediği takdirde keyfiyet sebepleriyle üst makamlara bildirilir denmektedir. Fakat, durum üst makama bildirildikten sonra tahkikata daha kaç gün devam edecektir?

4—Kararı infâz için gidecek memurlara harcırah ve nakil vasıtası ücretimidir? Kanunda sadece tahkik memurlarından bah setmiş, infâz memurlarına dâir hüküm konmamıştır.

5—Aynı anda hem mahkemeye hemde idâreye müracaat edilirse; müştekinin şikâyetini mülkî idâre âmiri kabul etmeyebilir mi? Mahkemeye müracaat edip etmediğini resen inceleyebilir mi?

6—Kararın icrası, mahkemelerde ihtiyâtî tedbir yoluyla durdurulabilir mi? İhtiyâtî tedbir kararı alınarak, yedi emine veya mütecâvize teslim mümkünmüdür?

7—Herhangi bir şahıs, kendisine ait olmayan bir arsa veya arazi üzerine bir gecekodu inşâ edip içerisine eşyalarını yerleştirmişse bu takdirde eşyalar ne yapılacaktır? Gayrimenkul zilye dine teslim edilecekse, mütecavizin içindeki eşyalarını almasına müsaade edilecek mi? Yoksa mütecaviz tarafından bu

gayrimen- kulde vücuda getirilen her türlü ekim, tesis ve değişikliklerin yok edilmesi kanuna ay kırımıdır denilecektir. Ev eşyalarını tesis veya değişiklik saymak mümkünmüdür?

8—İkinci tecâvüz ve müdâhalede zamanaşımı süresi dikkate alınacak mıdır? Bu süre geçirilirse acaba ne gibi bir işlem yapılması gerekir?

9—Mütecâviz ikinci defa bizzat tecâvüz etmeyipde, akrabalarına, yakınlarına veya işçilerine tecâvüz ettirirse ne gibi bir işlem yapılması gerekir? Tecâvüze uğrayan gayrimenkul zilyed veya sahip değiştirirse, aynı gayrimenkule ikinci defa tecâvüz edilirse ne gibi bir işlem yapılması gerekir?

10—ikinci tecâvüzün meydana gelmesinden sonra genel af çıkarsa ne olacaktır?

5917 SAYILI KANUNUN DİĞER KANUNLARLA İLİŞKİLERİ

11—Hükmî şahıslar tarafından aynı gayrimenkule ikinci defa tecâvüz edilirse ne olacaktır?

12—İkinci defa tecâvüz ve müdâhalede bulunan kişi bu suç, memur iken veya memuriyet görevinden dolayı işlemişse hakkında, lüzûmu mahkeme kararına ihtiyaç varımdır?

13—Mütecâvizin ikinci tecâvüzden sonra o gayrimenkülü satın alması veya kiralaması halinde suç feragâtla veya resen düşer mi?

14—Hâzineye ait bir yere tecâvüz ve müdâhale edilirse, müdâhale def edildiği takdirde yer kime teslim edilecektir?

Bu soruları daha da artırmak mümkündür, fakat ilk bakışta basitmiş gibi görünen bu konular idarecilerimizin başına büyük işler açabilecek düzeye gelmiştir. Bunun için en kısa zamanda kanunun islâh edilerek, günümüzün şartlarına da uyabilecek bil şekle getirilmesinde zarûret vardır.

Türk İdare Dergisi
1977/Yıl 48/Sayı 358/SS. 110 _ 156

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASINDA
MAHALLÎ İDARELERİN ROLÜ (x)

Çeviren/Fethi DERİCİ

Belirli bir anda İnsanî faaliyetler ve canlı varlıklar üzerinde, hemen veya sonra, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bir etki yapmağa uygun sosyal etkenler ile biyolojik, kimyasal ve fiziksel etkenlerin tümü çevreyi oluşturur.

BİRİNCİ BÖLÜM

Şehirsal Alanlar

İster millî ister bölgesel veya yerel olsunlar sorumlu makamlar, bir mahallenin yerinin değiştirilmesine, genişletilmesine veya yeni bir şehrin kurulmasına karar vermek için sadece kredi ile bir mimara sahip olmanın yeterli olmayacağını kabul etmek zorundadırlar. Bununla birlikte bu gibi durumlarda, ilgililerin gerek hava, su kirlenmesi, gürültünün önlenmesi ve diğer şehir hizmetleri

uzmanlarının gerekse şehirci, ekolojist (1), sosyolog, hekim,

(x) Avrupa Konseyi Mahallî İdâreler Konferansı Üyeleri tabiat ve çevrenin korunmasında mahallî idârelerin rolünün önemini kabul ederek, Üye Ülkelerin mahallî idârelerince, bu konuda alınması gereken önlemlerin bir programa bağlanmasını kararlaştırmış, bir de Deklerasyon yayımlamışlardır. Ancak konuya ilişkin önlemler Üye Ülkelerin yerel koşullarına göre değişeceği göz önünde tutularak Deklerasyonda ayrıntılara girilmemiştir. Çeviriye esas olan bu kitapta bu düşünce açısından Konseyin Mahallî İdâreler Bölümünce hazırlanmış olup tabiat ve çevrenin korunmasında mahallî idâreler yöneticilerinin, genel olarak yapması gereken hususlarda öneriler ileri sürülmüştür. Çeviri incelendikten sonra bu konuda mahallî idârelerin önemi kendiliğinden ortaya çıkmakla birlikte sözü geçen sorunların bazıları günümüzde, mahallî idârelerinde üstesinden gelemeyeceği ve hükümetler düzeyinde çözülmesi gereken boyutlara ulaşmıştır.

Esasen kitapta sözü geçen sorunlar çözüm bekler biçimde tüm Ülkemiz için geçerlidir.

(*) **ecologie** : Yaşadıkları doğal ortamın değişikliklerine göre canlı varlıkların incelenmesi.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

mimar, mühendis, sanayici gibi uzman ve kişileri içine alan bir çevre bilimi komisyonunun önceden görüşünü alması gereklidir.

Geleneksel Şehirler

Her şehir, genişliği, coğrafi durumu ve diğer özellikleri ile kendisine özgü sorunlarla karşı karşıyadır. Burada yalnız en geçerli durumlar göz önünde tutulacak şehirlerin kendisine özgü durumları ele alınmayacak, kirlenmelerle ilgili sorunlar ise üçüncü bölümde ele alınacaktır.

Şehir Çevresinin Amenajmam İlkeleri

Çoğu Avrupa şehirleri nüfusun hızlı gelişimini karşılayacak biçimde tasarlanmamıştır. Bu duruma bazan pek çabuk olarak şehir alt yapılarının uydurulması gerekli olmaktadır. Oysa, bu uyum her zaman sağlanamamakta veya en iyi çözüm yolu bulunabilse bile etkisini çabuk yitirmektedir. Bu alanda trafik konusu ile en iyi örnek verilebilir. Trafik sıkışıklığı, park yerlerinin yetersizliği, hava kirlenmesi çoğu kez önemli sonuçlar doğuran ekonomik kayba

yol açar.

Komün makamının şehrini oturulabilir hale getirecek, yâni hümanize edecek objektifleri olmalıdır. Burada söz konusu olan, şehrin havasını temiz tutmak, kültürel zenginliklerini değerlendirmek zorunluluğudur. Komün makamınca, havanın kirlenmesi ve gürültünün en aşağı düzeye indirilmesi için tüzükler hazırlanmalı ve şehir hakkında bu konuda duygularına hitabederek aktif bir rol almaları sağlanmalıdır.

Yeşil Alanlar

Değişik şekil ve genişlikleri nedeniyle yeşil alanların tanımının yapılması zordur. Çok değişik durum gösterebilir ve aşağı yukarı belirli görevleri vardır. Bununla birlikte yeşil alan bir şehir için yalnız bir süs olarak değil, gittikçe yapmacıklaşan bir hayat düze

TÜRK İDARE DERGİCİ

yine ve hızlı bir şehirleşmeye karşı kaçınılmaz bir öge ve kamu donatımı olarak düşünölmelidir.

Şehir Parkları

Geleneksel şehirlerin büyük bir bölümü sokaklar boyunca sıralanmış evlerden oluşur. Dış yö:ü:ö.rv m, üt öd? yenürum çevresinde veya önünde bir bahçenin varlığına karşı çıkmaktadır. Bu durum karşısında mahallî idareler. ohmularma göre çeşitli genişlikteki parkları şehir içine serpiştirerek oturanların, bir re için, çiçek ve ağaçlar arasında huzur ve sükûna kavuşma olanağını sağlamak zorundadır. Bu yönden bazı ayrıcalıklı ve ileriye gören şehirlerin iyi bir yeşil alan alt ; vardır. Bu alanlara kesinlikle dokunulmamak, oradaki ağaçların keşilmesi önlenmeli, yine bu alanlarda bina yapılması ve c te i yolları açılması söz konusu olmamalı, buna karşılık yeşil alanlar için yasak bölgeleri elden geldiği kadar daraltarak, en geniş biçimde kamu yararına açık tutulmalıdır.

Dinlenme parkları bir veya birkaç mahallenin yararlanabileceği kadar genişse bu alanlardan tabiatın tanıtılması için de yararlanılabilir. Şayet bitki

türlerinin çoğaltılması bazı karakteristik ağaç ve kuşların isim ve resimlerinin saptanması gibi tabiatı oluşturan öğelerin ortaya çıkarılması istenirse sorumlu makamlar, bilimsel yetkilerin görüşünü alarak bu parklardan anılan şekilde yararlanmak olanağına da sahiptirler.

Yeşil saha bulunmayan veya çok az olan bir şehrin komün ilgilileri çevre amenajmanı politikasına göre ve oldukça uzun süre içinde şehrin bazı kesimlerini değiştirme çabası gösterilmeli ve bu süre içinde komün ilgilileri özel mülklerin kamulaştırılması, sağlığa aykırı mahallelerin yerlerinin değiştirilmesi, komün araziyle diğerleri üzerinde kurulmuş hapisanelerin, düşkünler evlerinin, hâllerin yerlerinin bir dâire içinde merkezden çevreye doğru değiştirme girişimlerinde bulunulmalıdır. Bu tür amenajmanı-

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

mn vatandaşların gerçek ihtiyacını karşılayacak şekilde olabilmesi için biyolojist, mimar, ressam gibi konu ile ilgili uzmanların görüşlerinin alınması zorunludur.

Şehir Dışı Parkları

Çoğu kez şehirlerin çevresinde «yeşil kuşakların» gerçekleştirilmesi ileri sürülür. Böyle bir politika uygulanması özlenen bir durum olmakla birlikte, şehir dışındaki büyük parklar da aynı rolü oynayabilirler. Burada söz konusu olan şehir dışında var olan ormanlar ile amenajmanı yapılacak ve korunması zorunlu olan ge niş tabiat alanlarıdır. Yine bu alanlardaki eski kültür merkezleri ile şayet olanak varsa, nehir ve göllerin de eski haline getirilmesine çalışılmalıdır. Ancak bu tür parkların orman işletmeciliğine ters düşmemesi gereklidir. Bu nedenle bazı kesimleri otomobillerin girişine yasaklanmalı, bazı kesimleri de binicilik ve gezintiye açık bırakılmalıdır. Kuşkusuz, ormanlar, şehir dışı parklarının en güzel örneğini verirler. Bu itibarla, mahallî idâreler, ormanın yönetimi ile ilgili idâre veya özel mülk söz konusu ise, mülk sahipleri ile anlaşarak şehir dışı

ormanlarından yararlanmak olanaklarını araştırmalıdır. Bir Şehir dışı parkı, «geniş bir Şekilde halkın yararlanmasına aÇık doğal bir kaynak» olarak düŐünülmeli ve bu alanların amenajmanı biyolog, pedagoğ ve turizm uzmanlarının da gürüŐleri alındıktan sonra programlaŐtırılmalıdır. Aynı zaman da bu alanlardaki tahribedilmiş manzaraların yeniden canlandırılabilmesi için bazı kesimlerine bir kaÇ yıl süre ile mahallî idarelerce girilmesi yasaklanmalı ve konuya ilişkin bir tüzük hazırlanmalıdır.

Bir Şehir dışı parkı ile oturlan yerler arasında kalan alanlar, sportif tesislere ayrılmalıdır. Diğer yandan sorumlu makamlar bu parklarda, ticari reklamlar ve gürültü yaratan öğeler gibi estetik ve huzur bozucu girişimleri engellenmeli ve halkın ihtiyacını giderecek lokanta, mağaza ve turistik eşyalar satıŐını yapan yerlerin aŐılmasını sağlamalıdır. Yine tabiat sinesinde yeri iyi düŐünü

TÜRK İDARE DERĐİSİ

müŐ bir orman evi ve çevresi çocuklara tabiatı tanıtmada büyük yararlar sağlayabilir. Komün makamları, bu konuda daha geniş bir yarar sağlamak isterse, parka komşu olan tarım alanlarının sâhipleri ile de anlaŐabilir ve bu çiftliklerden bilhassa Şehir çocukları için tabiatı tanıtmak için yararlanabilir.

Ulaşım Yolları

Şehirde oturanlar evlerinden iş yerlerine kadar yeŐilliiĐi bulabilmelidir. Şehirde oturan bir kimsenin sabahleyin sokakla ilk ilişkisi evinin penceresi vasıtasıyla olur. Bu nedenle evinin penceresinden başka bir kişinin çevrede yeşil bir alan veya ağaçları görebilmesi özenli bir durumdur. Bu itibarla komün makamları, olanağı varsa, yol boyunca kaldırımlara ağaç dikmeli, ancak bu çalıŐmalarla insanların hareketlerini zorlaŐtıracak biçimde yolların daraltılmasından kaçınılmalıdır. Şehirlerde oturanlar gittikçe tatil günlerini banliyölerde geçirmek için Őehirden ayrılmaktadırlar. Diğer yandan Şehir merkezinde çalışan fakat Şehir

dışında oturanlar ile bunun karşıtı durumda olanların sayısı oldukça fazladır. Bunların şehire giriş ve çıkışları geniş ve rahat yollarla sağlanmalı ve aynı zamanda bu yollar boyunca yayaların rahatça geçişlerini sağlamak amacıyla komün makamları tarafından otomobillerin akışının kesilmesi önleneneği gibi yayaların can güvenliği de sağlanmış olur. Yine yol boyunca yetiştirilecek ağaçlar, havanın kirlenmesi ve gürültünün önlenmesinde de önemli rol oynarlar. Bu konular düzenli bir şekilde, şehir yollarının yapımı ve bakımı ile yükümlü makamlarca göz önünde tutulmalıdır.

Motorlu araçlara yasaklanmış yollar

Günümüzde motorlu araçların sürekli olarak artışı nedeniyle şehirde oturanlar motorlu araçlara kapatılmış bazı yollarda rahatça dolaşmanın özlemi içindedirler. Bu tür uygulama bazı Avrupa şehirlerinde başarıyla yürütülmektedir. Bu itibarla mahalli idareler bazı caddeleri, ambulans, mal taşıyan araçlara belirli saatlerde geçiş izini vermek suretiyle trafiğe kapatabilirler. Bu yasaklama günün belirli saatlerinde veya tatile günlerinde uygulanabilir. Aynı zamanda bu tür yolları yaz aylarında akşamları sadece ya

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

yalara tahsis edebilirler. Trafiğe kapatılmış yollar, kültürel ve pitoresk karakterdeki mahallelerden seçilmelidir. Denemeler, bu tür yolların bulunduğu bölgelerde ticaretin geliştiğini göstermektedir. Çünkü özel girişim, ticarethaneleri nedeniyle, bu kesimlerde süsleme ve reklâm çalışmaları yapmakta, bu şekilde hem kendisine hem de şehrin süslenmesine hizmet etmektedir.

Çevrenin İyileştirilmesi

Esasen şehir, şehirde oturanlara aittir. Bunun için komün makamları onlarla sıkı bir işbirliği kurmalı, şehiri sevdirmek ve saydırmak için gerekli girişimlerde bulunmalıdır. Yani halkın yaşadığı ortamı iyileştirme yönünde yararlı olmasını, bu olmasa bile ilgisinin harekete geçirilmesine çalışılmalıdır.

Temizlik

Bir şehir hakkında her şeyden önce temizliği ile hüküm verilir. Mahallî idareler bu amaçla, sokakların, yeşil alanların temiz tutulması, çöplerin toplanması için belirli bir personelden yararlanırlar. Bununla birlikte mahallî idarelerin şehrin temizliği ile ilgili çalışmalarına şehir halkı katılmaz, iyi organize edilmiş bir temizlik kampanyası ile duygulandırılmazlarsa şehir yine temiz olamaz. Komün makamları sürekli olarak şehir hakkında bu duyguyu koruyabilirse amacına ulaşmakta başarılı olur. Çiçeklendin me, yeşil alanların tesisi, yollar boyunca ağaç dikimi kampanyaları, tüccarlar arasında vitrin yarışmaları, yapıların dış görünümünün güzelleştirilmesi çalışmaları bu amaca yardımcı olacak örnekleri oluşturur.

Şehirde oturanlar için eski karyola, çamaşır makinası ve benzerleri gibi geniş hacimli madeni eşyalar zorluklar yaratır. Bu nedenle Federal Almanya ve İtalya'da olduğu gibi komün makamları yılda bir veya iki defa bu tür eşyaların toplatılması için girişimlerde bulunmalıdır. Ayrıca bu eşyaların rastgele atılmalarını önlemek için, bunların atılacakları yerlerin halka iyi tanıtılması gereklidir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Şehir mobilyası

Bir şehir yapılarının biçimi, anıtları, temizliği ile olduğu kadar, bu hususlardan ayrı olarak «şehir mobilyası» diye adlandırılması uygun olan, çevresi ve dekorunun karakteristik öğeleriyle de ortaya çıkar. Şehir ve yol işaretleri, kapalı otobüs durakları, çöp sepetleri, sokak fenerleri, gazete kioskuları, bankalar, afiş yerleri, mektup kutuları, telefon kabinleri söz konusu mobilyanın örneklerindedir. Bu öğeler arasındaki uyumsuzluk ve farklılık aynı görevin çeşitli biçimlerdeki araçlarla giderilmesinden ileri gelmektedir. Bu nedenle, komün makamlarının şehir alanındaki mobilyanın durumu, çevre güzelliğinin bozulmasını önlemek amacı ile çevreye göre öğelerinin şeklini ve renklerini incelemeleri yararlı olur. Genellikle şehir mobilyalarının çirkin bir biçimde düzenlendiği izlenmektedir. Diğer yandan bu öğelerin bazen biçim ve estetik yönleri dışında, kaldırımlar boyunca rastgele sıralanması, yerlerinin önceden

düşünülmezsizin şehir hizmetleri birimine dâhil edilmesi de aynı derecede sakıncalıdır.

Çiçeklendirme kampanyası

Mahallî idareler, sokakların, balkonların, komün hizmet bürolarının çiçeklendirilmesi için her türlü girişimde bulunmalı ve bu konuda şehirde oturanlardan iyi bir sonuç alabilmek için, yarı resmi komiteler kurarak veya bir derneğe dayanarak, çiçeklendirme yarışmaları düzenlenmeli ve ayrıca bu çalışmalara uzman kişilerin katılmaları sağlanmalıdır. Şehrin giriş noktalarına, olumlu bir izlenim bırakmak için, çiçeklendirme yönünden daha da özel bir itina gösterilmeli ve bu noktalardaki servis istasyonları ile özel mülk sahiplerinin desteği sağlanmalıdır. Bir kanal veya nehrin geçtiği komünlerde, bunların kıyıları ağaçlandırılmak, çimlendirilmek ayrıca bazı kuşların yaşantısına uygun düşecek bitkiler yetiştirilmelidir.

Esasen bir şehrin güzelleştirilmesi ve temizliğinin mahallî idareler ve yöneticilerinin inanç ve dinamizmi ile yaratılacağına şüphe yoktur.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Yayınlar

Şehirlerin temizliğini, güzelliğini ve estetik görünümünü çoğu kez yayın araçları zamanla azaltır. Bazan da ışıklı gece reklamları, sesli yayınlar şehrin sâkinlerinin huzurunu ciddi bir şekilde bozabilir. Bu nedenle, mahallî idareler kendi alanlarındaki yayın araçlarının yapımına, yer ve renklerinin saptanmasına özel bir itina göstermelidir. Şayet bir târihî anıt söz konusu olursa denetim daha da sıkı tutulmalı ve mahallî idareler bu konuda tam amaca ulaşabilmek için elindeki tüm yasalardan yararlanmalıdır. Bununla birlikte, bu alanda, özel kişiler ve guruplar tarafından mesleki olmayan girişimlerin de tam olarak denetimine olanak bulunamamakta ve ayrıca bu duruma, seçimler sırasında sokaklara, duvarlara ve anıtlara yazılan sloganlar da eklenmektedir. Bu durumlarda bir «şehir çevre komitesi» kirletilmiş yerleri eski haline getirmekle yükümlü kılınmalıdır.

Yararlanılmayan arsalar

Yararlanılmayan arsalar, bir palisada (*) kapalı olsalar bile ağaçlar ve arbüstlerle korunmaları gerekir. Aksi takdirde, gizlice çöp deposu haline dönüşebileceği gibi arsaya oynamak için gelen çocuklar için de tehlikeli olurlar. Bu nedenle, komün makamları, geçici olarak bile yararlanılmayan arsaların, amenajmanını yaparken sağlığa zararlı yığınların oluşmasını önlemeğe dikkat etmeli ve bu yerlere otopark ve otomobil iskeletlerinin bırakılmasını da engellemelidir.

Mahallî idâreler yararlanılmayan arsaların sahipleri ile geçici olarak anlaşma yaparak ve büyük masraflara girişmeksizin bu alanları çocuklar için oyun ve spor yerleri veya terk edilmiş köpekler için barınak haline getirebilirler.

(*) **Palisad** : genellikle estetikle bağdaşmayan yayınlara ve el yazılarına hizmet eden yerler.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Çitler ve duvarlar

Kuzey Amerika şehirlerinin çoğunda, çit sorunu çözümlenmiştir. Tüm konutlar, masiflerin ayırdığı geniş bir bahçe üzerine kurulmuş gibi bir görünüme sahiptir. Bu çözüm yolu, ev sahiplerinden büyük bir bahçecilik çabası istemekle birlikte, yüksek ve tasa verici ve çoğu kez ilânlara hizmet eden beton ve briket duvarlardan çok daha zevklidir. Masifi oluşturan bitkiler demir parmaklıkları ve telieri kolaylıkla gizler. Bu tür çitler, çevre manzarasını zenginleştirecek olan kuşlar için barınak olurlar ve fazla masraflı olmadıkları gibi hem koruyucu hem de mahalleyi güzelleştirici niteliktedirler. Kırsal alanlarda ise çitlerin rastgele düzenlenmesi çevrenin doğal manzarasını olumsuz yönde daha da çok etkiler. Şehirdeki kuşlar

Yeşil alanları iyi düzenlenmiş bir şehir, çeşitli kuşlara barınak olabilir. Söz

konusu olan kuşlara şehirde yaşamak olanaklarının sağlanmasıdır. Her ne kadar serçe ve güvercin gibi bazı kuşlar en ağır şehir koşullarına uysalar da yeterli sayıdaki diğer tür kuşlarsa, iyi hayat koşullarının, rahatlığın ve yeşil alanların bulunduğu şehirlere gelirler.

Komün makamları kuşlar için beslenme, kuluçka, küçük ağaçlıkların tesisi gibi işleri ornitolojist (*) guruplarına tevdi etmelidir. Bu tür amenajmanlar, genellikle küçük masrafları gerektirir. Aynı zamanda bu alanlar, çocuklar ve yetişkinlerin tabiatı tanımaları için doğal bir müzeyi oluşturur.

Yeni Mahalleler

Şehirlerin nüfusunun hızla artışı komün makamlarını yeni konut bölgeleri yaratmağa zorlar. Bu yaratma önceden yapılacak hesaplara dayanılarak özenle gerçekleştirilmeli ve rastlantıya bırakılmamalıdır.

Genel olarak, mahallî idâreler, yeni bir mahallenin amenajmanını gerçekleştirirken, tabiatın mevcut durumu aleyhine bir du

(*) Omitologie : Zoolojinin kuşlarla ilgilenen bölümü.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

rum yaratmamalı, bilhassa onun bütünlüğünün samimi olarak korunmasını gözetmelidir. Aynı zamanda yeni kurulacak bir mahalle, geleneksel mahallelerin açığa çıkmış bazı sakıncalarını ortadan kaldırmak fırsatını vereceğinden yeni bir çevre yaratma olanağını da sağlamış olur.

Manzaranın bütünlüğü

Şehircilik konusundaki yasalar ve yetkiler ülkelere göre farklılıklar gösterir. Mahallî idarelerin yasa ve yetkilerden tam olarak yararlanabilmesi için konuya ilişkin yasa ve yetkilerin kendilerince iyi bilinmesi gerekir. Ayrıca yeni bir mahallenin amenajmanını gerçekleştirirken tabiatın gerçek durumunu

bozmamağa ve bütünlüğüne zarar vermemeğe özen göstermelidir. Bununla birlikte halen bu konuların plâncılar, mimarlar ve şehircilerin incelemesi hususu ekoloji biliminde henüz yerleşmemiştir. Bu hususun gerçekleştirilmesi manzaraların bütünlüğünün korunmasında yararlı olacaktır.

Yeşil alanlar ve inşaat permileri

Bazı ülkelerde inşaat permilerinin verilmesi, diğer yükümlülükler arasında, bina çevresindeki yeşil alanın da düzenlenmesi yükümlülüğüne bağlıdır. Komün makamları ise bu yükümlülüğün gerçekleştirilmesini özenle izlemelidir. Çoğu kez buralardaki yeşil alanlar rastgele serpiştirilmiş bakımsız çimenlikler veya sararmış ve bakımsız kavaklıklar şeklinde ortaya çıkar. Burada da mahallî idarelerin gözetimi büyük önem taşır. Bu gözetim ise halkın gerçek ihtiyaçlarına cevap verecek bir yeşil alan programının hazırlanması ve bunun gerçekleştirilmesi şeklinde tezahür eder.

Fransa yeşil alanlar tesis edeceği yerleri satın almak için bir finansman kaynağı bulmuştur. Buna göre, bazı deniz kıyısı illerinde her yeni inşaat için belirli miktarda vergi alınmakta ve bu paralar bir fonda toplanarak yeşil alanlar ve hatta küçük göller satın alınmaktadır.

Hollanda ise başka bir yöntem uygulamaktadır. Buna göre tabiat dilimlerinin 1/3 veya yarısının olduğu gibi korunması ilke-

TÜRK İDARE DERGİSİ

si uygulanmaktadır. Bu ilkeye göre, bazı büyük göl kıyıları ile deniz kıyılarının korunması olanağı yaratılmaktadır. Ancak bunun uygulanabilmesi boş tabiat parçalarının yoğunluğu oranında mümkün olabilmektedir.

Çevrenin yayalara göre düşünülmesi

Yeni bir mahalle ve onun sakinlerine, özellikle ev kadınlarına ve yaşlılara, motorlu araçları hatırlatmaksızın, günlük işlerini mümkün olduğu kadar rahat bir biçimde yürütmelerine olanak verecek şekilde tasarlanmış olmalıdır.

Ayrıca yeni mahalleler, kişilere otomobiller için öngörülmüş alanlar dışında, rahatça kamu ve ticari işlerini yürütebilecek yeri sağlayacak bir alt

yapıyada sahip olmalıdır. Bu ticari merkezlerin çiçek tarhları ve arbüstlerle süslenmesine özellikle gayret gösterilmelidir. Ayrıca yayalar için bahçeler ve yeşil alanlar arasında mümkün olursa asfalt olmayan ve onların geliş gidişini her türlü korkudan uzak olarak sağlayabilecek yollar açılmalıdır.

Gençlere göre çevrenin düzenlenmesi

Gençler çevre hayatında gittikçe önem kazanmaktadır. Yeni bir mahallede gençlerin yaşlarına uygun faaliyetleri için spor ve oyun alanları, beton olmayan yeşillik için de gezinti ve dinlenme bahçeleri, geniş ölçüde yararlanılabilen çimlik alanlarının düzenlenmesi öngörülmediği takdirde o mahallenin tanzimi noksan olur.

Gençlerin sosyal ve kültürel, yaşantıları konferans ve toplantılarla geliştirilmelidir. Konferans ve toplantıların yapılması mahallî idârelerce teşvik edilmeli ve bu tür çalışmalara gençlerin aktif olarak katılmaları sağlanmalıdır.

Spor yerleri

Bir çevrede spor yerlerinin gerekliliği açıktır. Bu yerler çoğu kez, boş alanlar ve bazan da binalar arasında gerçekleştirilebilir. Ancak bu uygulama ile yeşil alanlar zararına bir durum yaratılma-

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

ması gerekir. Ayrıca bir spor alanının çevresinde, korunması okul çocuklarına bırakılmak kaydı ile fidanlık tesisi için yararlanılabilir. Ve burada yetiştirilen fidanlar diğerleri arasında sokak boyunca yapılacak dikimler için kullanılır. Diğer yandan her doğum mevcut veya yeni tesis edilen yeşil alanda bir ağaç dikimine yol açmalıdır.

Ulaşım yollarına göre çevrenin düşünülmesi

Yeni kurulan bir mahalle şehre bitişik olmamalı, hiç olmazsa belirli amenajmanlara, özellikle, ulaşım yollarının amenajmanına olanak verecek bir alanda ondan ayrılmalıdır. Tamamen yeni bir şehir konsntrasyonu, şehri sabahleyin terkedip akşam geriye dönecek olan yeni bir otomobil yoğunluğuna

tekabül eder. Şayet giriş yolları şehrin çeşitli faaliyet bölgelerine doğru bu konsntras- yon değişikliğine uyarak amenaje edilmemişse, çoğu kez o güne kadar alışılmış araçlar için yeterli olan yollarda tıkanıklıklar olur. Bu durum yeni hizmete girecek müşterek ulaştırma araçları ile daha da kötüleşmiş olacaktır.

Yeni mahalle, belirli sayıdaki binalara tahsis edilmiş basit ve yeknesak bir görünümü de yansıtmamalıdır. Bunun için, mahallî idâreler yeni bir mahalle kurarken onun menşei ve yayılması nedeni olan anaşehir ile uyum halinde olmasını gözetmelidir.

Çağımızda, otomobil gittikçe çözümü zor sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birisi de estetikle ilgilidir. Binaların çev resinde sıralanmış otomobiller, bir metal yığımı halinde, evlerinin penceresinden bakan kişilerin tüm diğer manzaralardan önce gözüne batır. Bu sakıncayı ideal çözüm yolu, bahçelerin düz taşlarla kaplı kısımlarında yeraltı garajlarının yapılmasıdır. Bununla birlikte bu çözüm yolunun çok masraflı olması nedeniyle, çevre manzarasını bozmayacak biçimde park yerlerinin kurulması ve bu yerlerin yeşilliklerle gözlerden gizlenecek bir şekle getirilmesi daha uygun olur.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Yeşil endüstriyel alanlar

Kirlenmeye yol açmayacak olan bazı küçük endüstriyel girişimlerin şehirde kurulmasında sakınca yoktur. Fakat bunların şehir çevresini çirkinleştirecek yüksek ve hüzün verici duvarlarla çevrilmesi gibi girişimlerin önlenmesi gerekir. Daha önemli endüstriyel tesislerin kurulması halinde, endüstriyel girişimlerin çeşitlerine göre guruplaştırılması tercih edilmelidir. Bu guruplaştır- ma kirlenme ve endüstriyel artıkların denetim altına alınmasını sağlar. Şehrin genişlemesi halinde mahallî idâreler fabrikaların gürültü ve diğer zarar verici etkilerini azaltmak için amenajman plânlarını incelemeleri gerekir. Bu şekilde binaların estetiğe uygun olmayan görünümleri önlenir ve gerekirse binaların mümkün olduğu kadar ağaçlarla kapatılması cihetine gidilir. Bunun için de fabrika inşaat

permileri verilirken, doğal güzelliklerin bozulmaması ve belirli genişlikteki bir yeşil alanın tesis edilmesi hususunda ilgililer müeyyideli olarak yükümlü kılınmalıdır.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

İKİNCİ BÖLÜM

Kırsal Alanlar

«Batı bolluk toplumuna doğru değil, fakat büyük bir kıtlık dönemine doğru gitmektedir. Őehircilięin gelişmesi ve nüfusun hızla ve sürekli olarak çoğalmasıyla ortaya çıkan arazi yetersizliği geleceğimiz için önemli bir sorun olmaktadır. Endüstriyel ve tarımsal ürünler, hizmetler, boş vakitlerin değerlendirilmesi sürekli olarak artarken, herkes arazi yönünden daha da fakirleşmektedir.»

Philippe Saint-Marc

Kırsal Çevrenin Amenajmanı İnkeleri

Kırsal alanların amenajmanı asırlar boyunca, tarımsal ihtiyaçlarındaki yavaş gelişimi izlemiştir. Bununla birlikte şimdi kırsal alan bir yandan toprağın iyi bir biçimde işlenmesi, el emeğinin asgariye indirilmesi, diğeryandan bu alanlara turizmin gelmesi, yeni binaların yapılması, endüstriyel tesislerin kurulması ile üretim imkânlarında ortaya çıkan derin değışikliklere uyarak hızlı bir gelişim için girmiştir. Kırsal alanların amenajmanı çoğuk kez küçük ve orta büyüklükteki havzaların olanaklarını aşan, geniş bilgi isteyen bir program hazırlanmasını, uzmanları ve mâlî olanakları zorunlu kılar. Bu nedenle, gelecek için doğruya en yakın bir seçme zorunluluğuy karşısında bulunan komşu ve bölge komünlerinin aktif işbirliğı anlayışı içinde kararlarına yön vermeleri gerekir.

Komünlerin Gruplaşması

Komünler ya çok küçük veya iyi bir şekilde sahip değildir. Târihte komünler için kabul edilen ve asırlar boyunca değışmeyen model, bugünkü çevre sorunlarını çözümlenebilecek nitelikte değildir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Günümüzde, bir manzaranın korunması, bir su havzasının düzenlenmesi, çöplerin toplanması ve benzeri konularda olsun komünlerin yeniden gruplaşmaları zorunludur. Komünler dinamik bir politika içinde gruplaşarak tabiatın korunması ve modern bir şekilde amenajmanı bakımından yapacakları çalışmalar, gelecek nesiller için bu yönden bir teminat olabilir.

Halkın Katılması

Bu konuda halkla yoğun ilişkisi olan komün düzeyi çok önemlidir. Komün yetkilileri idare edilenlerle sürekli olarak diyalog kurmalı ve onların haklı isteklerine karşı çıkmamalı, aksine onların katkılarını sağlamalıdır. Çünkü, halkın katkısı ekonomik gelişim ve çevre sorunları hakkında komün

makamlarının bilgi edinmesini sağlar. Böylece komünler bazı boş sözlerin ve peşin hükümlerin ortadan kalkmasını sağlayacak olan kolektif bir şuru oluşturmuş olurlar.

Yeni Kuruluşların noksansız oluşturulması

Komünler ve komünler arası gelişmelerde geçmişteki hatâları ortaya koymaktan ziyade, onun târihi gelişimi içindeki sürekliliği ve gücü göz önünde tutularak yeniden şekillendirilmeleri gerekir. Bu konuda eski kuruluşların ortadan kaldırmak ve sıfırdan başlamak söz konusu olmamakla birlikte yeni kuruluşların tamami- yetinin sağlanması gerekir. Bu tamamiyet plânlı ve olumlu bir kalkınma politikasına ulaşacak olan bir düşüncenin eseri olmalıdır. Hemen hemen her zaman komünler için iyi sonuçlar vermiye- cek olan acelecilikten kaçınmalıdır. Söz konusu olan, yaklaşık hiç gerçekleştirme değil, bir plân çevresinde düşünülerek ve tam olarak şekillendirilmez. Böylece komün makamları manzaralarının ve kırlarının geleneksel güzelliğini koruyabilme olanağını elde eder.

Komünlerin gelişimi geçen asırlarda yavaş olmuşsada, bugün bu gelişim, büyük bir özenle yön verilmesi ve denetlenmesini gerektiren bir hızlanma içindedir.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Kültürel patrimuanın ve kırsal manzaraların korunması

Kırsal alanlar, Avrupanın en büyük zenginliğini teşkil eden bir medeniyet tipinin garantisi altındadır. Şayet bu alanlar mutsuz bir rastlantı ile tahrip edilselerdi, tekrar yaratılması olanak dışı olurdu. Kırsal alanlar yarımın üstün değerini teşkil eder ve yakın gelecekte kamu oyu onun korunmasını sağlıyanları minnetle anacaktır. Komün makamları, gelecek nesillere karşı, görevinin devamı süresince bu hususun sorumluluğunu tüm olarak idrak etmelidir. Aynı zamanda, komün makamları kendisine tevdi edilen manzalar kadar, gelecek nesillere karşı, kültürel patrimuanın korunmasından da sorumludur.

Bu zenginlikler kıskanç bir şekilde değil, pedagojik ve turistik bir incelekle kullanılmalıdır. Anıtların, sanat eserlerinin, halk geleneğinin, canlı varlık ve bitkilerin değerlendirilmesi için çeşitli yöntemler vardır. Fakat bu değerlendirmeler yapılırken olumsuz sonuçlar verebilecek şekilde yetkili uzmanların işine karışıl- mamalıdır.

Göl ve deniz kıyıları

Günümüzde, çok sayıdaki deniz ve göl kıyıları çaresizlik içinde manzaralarını kaybetmişlerdir. Deniz ve göl kıyıları ayrıcalıklı bölgelerdir. Her yıl çok sayıda boş vakitlerini değerlendiren kişileri kendilerine çekerler. Bu nedenle bu kıyılarda sürekli olarak tâti.l evleri, bungalovlar, kulüpler kurulur ve buna paralel olarak kıyı manzaraları bozulur ve belirli kişilerin yararlanabileceği bir şekle girer bunun için kıyı manzaralarının bozulma ve değiştirilmesini önlemek amacıyla şehir plânları kesin ve emredici biçimde hazırlanmalıdır. Hollanda da kabul edildiği gibi kıyılardaki arazi lerin üçte birinin boş bırakılması ilkesi çoğu kez yetersizdir. Deniz ve göl kıyıları başıboş bırakıldığı takdirde, buralara gelecek olan turistlerin, denizden yararlanmak özelliikle tabiat güzellikleri bulmak ümidiyle gelenlerin sayısını azaltır. Mahallî idareler çeşitli şekillerde kıyıların kirlenmesini önlemek için özel bir gayret göstermelidir. Çünkü bir gölün kirlenme yoluyla dolması için bir kaç yıl yeterli olmaktadır. Kanalizasyonların doğrudan doğruya deni-

TÜRK İDARE DERGİSİ

ze boşalmasının hem bu yönden hem de insan sağlığı yönünden yarattığı sakıncalar ortadadır. Bu nedenle, banyo alanlarının mutlaka temizleme istasyonları ile donatılması gerekir. Ayrıca mahallî idâreler, kıyıları boyunca yapıların rastgele serpiştirilmesini önlemeli bunun yerine bu alanlardaki yapılar yeni köyler biçiminde planlanmalıdır. Bir inceleme sonucunda kurulursa bu köyler, bir manzara üzerine çeşitli stilde dağılmış yapılardan daha iyi olacağına şüphe yoktur. Yine bu alanlarda kıyı boyunca yol yapımı (korniş yollar) kıyıların doğal durumunun bozulmasına neden olmaktadır. Bunun için bu tür yollar yerine plajların yakınma kadar dik olarak uzanan iç yollar tercih edilmelidir. Diğer yandan, mahallî idâreler bölgelerindeki ormanlık alanlarda, bilhassa tâtil

dönemlerinde her türlü olanaklarla yangına karşı gerekli tedbirleri almalıdır. Ayrıca karavan ve kamp alanlarındaki yerleşmelerin orman örtüsüne zarar vermesi engellenmelidir. Çünkü, orman örtüsünün kaybolması, çamların bir kaç yıl sonra ölümüne neden olur. Mahallî idâreler, plaj olarak yararlanılabilecek alanların geniş kitlelerin hizmetine sunmak için buraların büyük bir kesimini kapatan özel mülk sâhiplerinin süstümâliini önlemeli aynı zaman da denize girilen alanlarda, her türlü kurtarma ve yardım önlemleri almalıdır.

Dağ bölgeleri

Dağ bölgeleri özellik gösteren sorunlarla karşı karşıyadır. Çığ tehlikeleri, manzaraların korunması bunların en azını oluşturur. Bir dağ bölgesinde kurulacak bir spor veya sağlık tesisi projelerinin önceden titizlikle incelemeye tabi tutulması gerekir. Örneğin; bir dağ manzarasında kurulan sanatoryum manzaranın bozulmasına yol açabilir. Mekanik tesisler ve yeni inşaatlarla ormanlar sürekli olarak azalmaktadır. Bu bakımdan, dağlık alanlardan sorumlu mahallî idâreleri yeniden ağaç dikme, bölgenin çekiciliğini artıran unsurları, bitkileri ve hayvanları, manzaraları koruma yönünden esaslı bir politikaya sahip olmalıdırlar. Günümüzde yeni yol yapımları ve turistik helikopterlerden yararlanma nedenleriyle dağ manzaraları tehdit altında bulunmaktadır. Mahallî idâreler, bölgelerdeki tüm hayvan ve bitkilerin korunması için yasaklanmış küçük rezervlerin tesisi suretiyle gerekli önlemleri almalıdır.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Dağcılıkla uğraşanların çeşitli nedenlerle kazaya uğramaları halinde, mahallî idareler, bunların kurtarılmasıyla da yükümlü olmalıdırlar. Gezi veya tırmanma amacıyla dağa çıkanlardan mahallî idareler bir beyanname almalıdır. Bu vesile ile dağcılara gidecekleri yerler hakkında sözlü ve yazılı tanıtma bilgileri de verilebilecek ve dağcıların donatım kontrolü de yapılmış olacaktır.

Bitki örtüsünün kemirilmesi

Hayvan yetiştirilmesi toprakları fakirleşmesinin ciddi bir orjini olabilir. Söz konusu olan sürpoturaj yâni bitkisel örtünün kemirilmesi dünyanın her yerinde

bilhassa akdeniz bölgesinde daha çok görülen bir husustur. Hayvanlar çoğaldıkça toprak çıplaklaşır ve bu ise erozyona yol açar. Hayvanların bitkisel örtüyü kemirmelerinin yarattığı hasara çığnemelerden ileri gelen hasar da katılır.

Gerçeği söylemek gerekirse, keçi, toprak ürünlerine zarar veren bir kız ve aynı zamanda erozyonu çabuklaştıran bir anadır. Tırmadıkları ağaçların yapraklarına kadar uzanan ve devam eden bu tahrip keçilerin dişlerine daha fazla dayanamaz. Keçilerin açlıktan öldükleri gün artık hiç bir şey kalmayacak, insan da kendi hatası nedeniyle onlarla birlikte ölecektir.

Tabiatın Amenajmam ve Korunması

İnsanlar, tabiat ve unsurlarını, hayat organizasyonunun sürekli değişikliği ile birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlarına uydurur. Bu uydurma rastlantı eseri olmamalı, aksine derin bir düşünce ve incelemeye dayandırılmak, tabiat ve kaynaklarının toplumsal bir amenajmam olmalıdır. Yoksa insanlar hayati ortamlarının yıkımını hazırlıyacaktırlar. Bu büyük ölçüde karmaşık bir sorun olup şe- hirci, ekolojist ve sosyolog gibi yetkili uzmanların biraraya gelmesi ile çözüm yolu bulunabilir.

Ormanlar ve ağaçlandırmalar

Günümüzde ağaç yetiştirme ve ormanların restorasyonunda koza-

TÜRK İDARE DERGİSİ

lıklı ağaçlar geniş yapraklı ağaçlardan çok daha uygun görülmektedir. Çünkü bunlar hızla çoğalır ve daha önemli derecede verim sağlarlar (kâğıtçılık vs.) Bundan dolayı kozalıklı ağaçlardan, ağaçlandırma ve aynı zamanda geniş yapraklı geleneksel ormanların yerini alması konusunda yararlanır. Bu durum endişe vericidir. Çünkü bu tür ormanlar kendi alanlarındaki toprağa bitki ve hayvanlara zarar verir aynı zamanda manzaranın karakterini değiştirir. Ormanların sadece ekonomik görevi yoktur. Fiziki, biyolojik ve hatta sosyal görevinin ekonomik görevinden bir kat daha fazla olduğunun yetkililer ve halk tarafından bilinmesi gereklidir. Geleneksel ormanlar erozyona karşı en etkin

biçimde düzenleyici bir fonksiyona sahiptir. Buna biyolojik değerinin de eklenmesi gerekir. Bu ormanlar yabancı hayvan ve bitkiler için en iyi bir sığınak teşkil ederler. Bu tür hayvan ve bitkiler kozalaklı ağaç ormanlarında bulunanlardan daha zengindir.

Halen, sosyal ve turistik ihtiyaçlar yönünden ormanın modern hayattaki değeri hiç azalmamıştır. Yalnızlık, huzur ve sükûn limanları olan orman bölgeleri gezinti ve dinlenme için en uygun ortam olup doğal karakteri korunduğu takdirde, tabiat dengesi ve olaylarının izlenebileceği yegâne yerdir. Kozalak ormanları humus oluşumunu ve toprağın hayatietini azaltır. Genel olarak humus geniş yapraklı ağaçların altında zengindir. Kozalaklı ağaçların entansif kültürü ister boş arazilerde ister geniş yapraklı ormanlar bölgesinde olsun manzaranın derin bir şekilde değişmesine neden olur ve çok ender halde bir avantaj teşkil ederler. Her- nekadar manzaraların estetiği kişisel bir zevk olup kamu oyunu ilgilendirse de resmi makamlar, hiç olmazsa geniş yapraklı ağaçların oluşturduğu müstesna manzaranın korunmasına bigâne kalmamalıdır. Bu ise geniş yapraklı ağaç ormanlarının emredici biçimde amenajmanı ile mümkün olabilir ve geniş yapraklı ağaçların vadi yamaçlarında, pitoresk manzaraların çevresinde, vadiler boyunca ve değişik manzarada olanların korunması ile gerçekleştirilebilir. Ayrıca yollar boyunca ve orman çevrelerindeki monoton görünümü gidermek için geniş yapraklı ağaç kordonları tesis edilebilir. Bazı ülkelerin orman idâreleri, mahallî şartlara göre, ülkesinde hem kozalaklı hem de geniş yapraklı ağaçlardan oluşan bir ağaçlandırma politikasını izlerler. Bu yabancı hayvanlarla bitkilerin ve manzaranın korunmasını sağlar. Bu durum özel

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

ormanlara da uygulanarak ağaçlandırma ve monokültürün yaratacağı sakıncaları ortadan kaldırır.

Akarsuların ve kıyıların düzenlenmesi

Akar sular canlı ortama benzer. Onların ilk şekillerinin değiştirilmesi ekonomik plânda olduğu kadar, ilmi plân da da bir çok sakıncalar yaratır. Akar suların yatak ve kıyılarında yapılacak değişiklik ve düzenlemeler mutlaka mühendis ve

biyolojistlerin müşterek çalışmaları ile gerçekleştirilmelidir.

Nehir ve dereler manzarasının bir kısmını teşkil ederler. Onların yönlerinin değiştirilmesi, dirseklerinin kaldırılması geçtikleri bölgelerin manzarasını belirli bir şekilde bozar. Akar sulardan sulama işlerinde yararlanılması için, çoğu kez kıyıların betonlanması su ile doğal çevreyi birbirinden ayıracağından ormanda yaşayan büyük baş hayvanların derenin bir kıyısından diğer kıyısına geçmesini engeller. Ve geçme girişiminde bulunanların ölümüne yol açabilir.

Nemli bölgelerin korunması

«Yerinde patates yetiştirmek üzere tüm zenginlikleri haiz Chartes Katedralinin yıkılması ne kadar abes ise Marimás Guadalquivir bataklıklarının da pirinç yetiştirmek için kurutmak o kadar abes olur»

L. Lippens

Son incelemelere göre, bataklıklar bazı canlı varlıklara çeşitli yararlar sağlayan doğal bir ortamı oluştururlar. Örneğin; bataklıklar balıklara, bazı memeli hayvanlara, çeşitli kuşlara muhtaç oldukları gıda maddeleri ile gerekli hayat şartlarını sağlarlar. Göçmen kuşlar, bahardan sonbahara kadar gıdalarını ve göçleri süresinde dinlenme yerlerini bataklıklarda bulurlar. Nihayet, bataklıklar ve gölcükler balıkların yumurtlaması veya yeniden üretilmeleri için ideal ortamı oluşturur.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Diğer yandan, bataklıklar araştırma ve eğitim için eşsiz olanakları sağlayan yerlerdir. Gerçekte bu canlı müzeler, geniş bir müşahade, araştırma ve uygulama alanlarıdır. Her bataklığın bizi çevreleyen âlemin küçük bir modelini teşkil ettiği söylenebilir. Ekoloji, zooloji ve botanik elemanlarının bir arada bulunmasını sağlayan komple bir ortamdır.

Orta ve yüksek öğrenim öğrencilerinin bilim adamlarının ve hatta

amatörlerin bu tür canlı doğal ortamlara ihtiyaçları vardır. On yüzyıl içinde sığ bataklıkların draneje edilmesi bir gelişme gibi düşünülmüştür. Bu davranış büyükbaş hayvanların beslenmesi, tahılın artırılması açısından haklı görülyordu. Oysa günümüzdeki şartlara göre nemli bölgelerden bu yönde en iyi biçimde yararlanılabileceğinden şüphelidir. Kısaca, bataklıklar bol bir tatlı su kaynağı bir milletin sahip olabileceği en değerli sermayelerden biridir. Günümüzün büyük sorunu, endüstrinin, tarımın ve ev hizmetlerinin sürekli olarak artan ihtiyaçlarına cevap verecek olan suyun korunmasıdır. Çünkü nemli bölgeler, yağış döneminde suyu emerler kuraklık dönemlerinde de onu yavaş yavaş geri vererek bir regilâtör rolünü oynarlar. Nemli bölgelerdeki yeraltı su depolarının sistematikman seviyelerinin düşmesine veya çevreye yayılmasını sağlar. Çevre ekonomisi düşünülürken, sadece bataklıkların kurutulması hususu gözönünde tutulmamalı, ayrılan finansmanın turistik işletmeye, balıkçılık veya az zenginliklerinin geliştirilmesine yararlı olup olmayacağı hususlarının da incelenmesi gerekir.

Hayat düzeyi gelişmiş ülkelerde nemli bölgelerin ekonomik değeri, ilmi, eğitim, eğlence ve estetik değerine oranla ikinci derecede kalır. Eğlence ve hoş vakit geçirmek yaşantımızın önemli bir unsuru olmuştur. Bataklıklar bu hususların en popüler ve exi değişik olan bir kısmının bize verebilirler. Balık ve kara avcılığı milyonlarca insanı ilgilendirmekle ve sayıları da sürekli olarak artmaktadır. Nemli bölgeler çeşitli kuşlar, ördekler ve bitkiler içinde barınak olduğu için buraların estetiğini artıran bu unsurları korumak amacı ile bazı bölgelerinde rezervlerin tesis edilmesi uygun olur.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Sivrisineklerin imhası

Sivrisinekler turistik amenajmanı yapılan bölgelerde, mahallî idâreler için yersiz bir endişe değildir. Mahallî idarelerin bu konudaki ilk girişimi toprak ürünlerindeki diğer zararlı haşaratın yok edilmesi için kullanılan gaz ve likit halindeki ilaçlar ile sivrisineklerin sistematik bir şekilde yok edilmesinden ibaret

kalmaktadır.

Oysa bu yöntem, önceden ciddi olarak incelenmez ve sürekli olarak uygulanmazsa bazı sakıncalar yaratır. Hangi silahın kullanılacağına bilinmesi için düşmanın iyice tanınması gereklidir. Sivrisinekler cinslerine göre az veya çok tehlikeli olabilirler ve onların imhası için ekolojik durumlarının ve imha edilme yöntemlerinin bilinmesi zorunludur. Savaş hem kurtlara hem de ergin sivrisineklere karşı olmalıdır. Bataklıkların kurutulması geniş ölçüde bir imhayı sağlamakla birlikte, küçük ölçüdeki su birikintileri de sivrisinek kurtçuklarının çoğalması için yeterli ortamı yaratabilir. Bu itibarla, atılan konserve kutuları, su olukları, sarnıçlar bunlar için iyi bir barınak oluştururlar. Bu nedenle sivrisineklere karşı savaşta, süreklilik ve kitle eğitimi zorunludur. Bataklıkların direnaj, ağaç dikilmesi suretiyle kurutulması, çukurların doldurulması, sağlık kuruluşlarının çalışmalarının dışında sivrisineklere karşı savaşın diğer şekillerini oluşturur.

Kimyasal ilaçlarla yapılan savaş ise şüphesiz en çok başvurulan yoldur. Bu yöntemde göre sivrisineklerin imhası için petrol ve sentetik ilaçlar kullanılmakla birlikte, bu etkili ilaçlar kullanılırken gerekli tedbirler alınmazsa, insanlar ve hayvanlar için büyük sakıncalar ve hatta tehlikeler ortaya çıkabilir.

Esasen bu konuda başka yöntemlerde vardır. Bunlardan birisi biyolojik yöntemdir. Buna göre sivrisinek kurtçuklarını yiyen balıklar kanal, dere ve gölcüklere bırakılır bu itibarla sivrisineklere karşı savaşta, kimyasal olanaklar kadar biyolojik, ekolojik olanaklardan da yararlanılmalıdır.

Bu işlemler, düşmana ve yaşadığı ortama uzak veya yakın çevredeki canlı varlıklara zarar vermeyecek şekilde uygulanmalıdır.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Hayvan ve bitki türlerinin korunması

Komünlerin çoğu, kendi alanlarındaki, ilmi değerleri, tabiat dengesinde oynadıkları rolleri ve türlerinin azlığı nedeniyle korunması gereken hayvan ve bitkiler hakkında çoğu kez esaslı koruma tedbirleri almazlar. Turistik amaçlarla bir göl kıyısının amenaj- man suretiyle şeklinin değiştirilmesi ile buradaki bitki

türlerinin ortadan kalkmasının yaratacağı sonuçlar küçümsenmemelidir. Bu nedenle komün makamları biyolojistlerle donatılmalı ve ame- najman işleri doğal zenginlikleri koruyacak biçimde gerçekleştirilmelidir. Bunun için, her komün kendi arazisindeki benzer yerlerin envanterini yapmalı ve envanter sonucunda korunması zorunlu olan alanları koruma cihetine gitmelidir.

Kara ve deniz avcılığı

Kara ve deniz avcılığının orijini insan kadar eskidir. Târihten önceki çağlarda, insanın hayatını sürdürmesinin tek yolu tabiatta doğal olarak bulunan maddelerden doğrudan doğruya yararlanmaktı. Fakat bu dönem, tabiatın hayvanlar yönünden en zengin, insanlar yönünden ise önemli sayıda az olduğu bir dönemdi. Bu dönemde, insanlar için tabiattan yararlanırken hayvan sayısının, bazı istisnalar dışında korunması endişesi söz konusu değildi. Hâlen günümüzde bu durum önemli derecede değişmiş, tabiatın her köşesi nehri, gölü ve denizi ile avcılar tarafından tanınmıştır. Ayrıca, hâlen av ve avlanma tekniğinin çok daha etkili biçimde gelişmesi tehlikeyi daha da artırmaktadır. Evcil hayvanlar için böyle bir tehlike söz konusu değildir. Avcılık göçmen olsun veya olmasın evcil olmayan hayvanlar için tehlikeli olmaktadır. Bu nedenle komün makamları, türleri tükenmek üzere olan yabancı hayvanları korumak için gerekli önlemleri almalı, onların kitle halinde imhasını önlemeli ve yaşadıkları ortamı hayatlarını sürdürebilecek şartlarla donatmalıdır.

Zoolojik parklar

İyi sayıda turist çeken özel hayvanat bahçelerinin çoğalmasına her yerde az çok yardımcı olunmaktadır. Bu konuda önuemli olan

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

husus bu tür girişimlerin büyük bir özenle gerçekleştirilmesidir. Yani buralarda teşhir edilen hayvanlara ihtiyaçları olan hayat şartları sağlanarak ölümlerinin önlenmesidir. Fakat çoğu kez bu hususa özen gösterilmediği için hayvanların ölümüne ve türlerinin yok olmasına yol açılmaktadır. Diğer yandan özel hayvanat bahçesi sahipleri bu gibi hayvanları izinsiz temin ederler ve böylece usulsüz bir avcılığa girişmiş olurlar. Bu nedenle türleri tükenmek üzere olan

hayvanların bunların eline geçmesini engellemek amacı ile bazı ülkelerde kanunlar hazırlanmaktadır.

Millî, bölgesel parklar doğal rezervler

Doğal alanların korunması formülleri bir ülkenin diğerine farklılıklar gösterir. Bununla birlikte bu formüllerin tümünde üçlü bir amaç vardır veya olmalıdır.

Bu amaçlar :

1. Ekonomik
2. Tabiatın korunması
3. Tabiattaki ilmi potansiyelin rezervidir.

Aşağı yukarı şu veya bu şekil altında bu uygulamanın en yaygın şeklini millî parklar, doğal rezervler, dinlenme ormanları ve turistik ormanlar oluşturmaktadır. Arazinin perspektif amenajmanı yapılırken bu uygulamanın sağlanması emredici biçimde kaydedilmelidir. Bu ise her zaman kolay olmamaktadır. Komplike menfaatler, çoğu kez buna karşı olanlar bu tür girişimleri engellemektedir. Çeşitli ülkelerde gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilecek olan bu «rezerv alanları» koordine bir zinciri teşkil edecek ve aynı zamanda tabiatın canlı bir şahidi olabileceklerine şüphe yoktur. Bu alanlar, aynı zamanda, gelecekte kıta'nın karakteristiğini teşkil edeceklerdir.

Şehirler için geniş ölçüde bir açık hava politikasının uygulanması için büyük sitelerin yakınlarında büyük koruma alanlarının ihdası kaçınılmaz bir durumdur. Şehir merkezlerinin uzağın-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

da bulunan büyük parklar, şehirde oturanlara dinlenme, gezinti ve tabiatı izlemek olanaklarını sağlarlar. Şehirlerin gelişmesi ya da yeni yeni sınıai alanların ihdası ile halkın gittikçe daha çok ihtiyaç duyacağı temiz hava ve yeşillik, mevcut doğal alanların korunması ve ıslâhı ile sağlanmalıdır.

Kırsal alanların sakinleri içinse, bu tür geniş alanlar korunurken, onların

sürdürdükleri mahallî yaşantının bozulmamasına özen gösterilmelidir.

Turizm

Kırsal ortamdaki faaliyet aşağı yukarı tarımsaldır. Şu halde, kırsal alanlarda, ekonomik kalkınma çerçevesinde tüm faaliyetlerin işbirliğini sağlayacak yöntemlerin araştırılması gerekir. Bunu sağlamak için de turizm empoze edilir. Çünkü turizm, kırsal mahallî idareler için önemli bir ilgi kaynağı oluşturur veya oluşturabilir. Nüfusun bazı öğelerinin aynı yerde kalmasını sağlar. Bu nedenle, mahallî idarelerce, bir yandan doğal, târihi, kültürel zenginliklerin envanteri yapılmalı, diğer yandan onların korunma veya amelî- najmanları bir programa bağlanmalıdır. Bu hususu gerçekleştirirken de turistlerin ilgisini çekmek amacıyla doğal ve kültürel bir değeri tehlikeye düşürmemeğe ve mübalâğalı bir biçimde değiştirmemeğe büyük bir özen gösterilmelidir. Mahallî idâreler, bölgelerin töreleri, tarihi geçmişi ve manzaraları konusunda turistleri aydınlatmalıdır. Bu amaçla komünler arasında işbirliği yapılması büyük yararlar sağlar.

Karavan ve kamp alanları

Kamp ve karavan alanlarının tabiata zarar verecek biçimde tesis edilmelerinden kaçınılmalı, tesis edildikten sonra da bu alanların hemen ağaçlandırılması sağlanmalıdır. Buna olanak bulunmazsa, alandaki mevcut ağaçların altındaki bitki örtüsünün yeniden büyümesini sağlamak için ayrılan yerin her yıl devri olarak 1/3 nün kullanılmaması öngörülmelidir. Mahallî idareler bu tür alanları seçerken kesin olarak yol kenarlarında olmıyan yerleri tercih etmelidir. Bu uygulama ile hem kazalar önlenir hem de çadırların,

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

otomobillerin ve karavanların daha iyi bir biçimde gizlenmesi sağlanmış olur. Bu alanlardaki sağlık tesisleri ile mağaza gibi diğer yapılar kesinlikle bitki örtüleri arasında gizlenmelidir.

Büyük özel mülkler

Şehir içinde olduğu kadar, bilhassa kırsal alanlarda da kişiler bahçe, tarımsal işletme ve su alanları gibi büyük mülkleri tasarruf etmek olanağına sahiptirler. Çoğu kez, tatil, dönemlerinde bu mülkler kamp kurmak, piknik yapmak ve diğer nedenlerle istilaya uğrarlar. Bazı mülk sahiplerinin bir yandan bu girişleri denetim altına almak, diğer yandan da mülkünü toplumun yararına sunacak girişimlerde bulunmaları yararlı olur. Bu tür büyük bahçeler kuşlar için bir barınak olabilir. Bu itibarla mülk sahibinin mahallî idâreler veya bir dernekle işbirliği yaparak tesis edeceği kuş yuvalarında toplanacak kuşlar gençlerin ve çocukların incelemesine sunulabilir. Aynı şekilde büyük bir çiftlikte toprağın işlenmesi, hayvancılık ve tarım ürünleri konusunda gençlere bilgi verebilecek önemli bir kaynaktır. Bu hususların gerçekleştirilmesiyle komün hayatı ile büyük mülk ve işletmesinin kamu yararına bütünleşmesi sağlanmış olur.

Bu tür mülkleri çevreleyen duvarlar genellikle iyi bir görünüme sahip olmadığından bunların yerine parmaklık veya bitkilerden oluşmuş bölmelerin kullanılması daha uygun olur.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

ÜÇÜNCÜ BOLÜM

Kirlenmeler

Tatlı Suların Kirlenmesi

6 Mayıs 1968 tarihinde Avrupa Konseyi, su kaynaklarını korumak ve suların kirlenmelerine karşı savaşmak için her ülke vatandaşının bu çalışmalara katılmaya çağırın bir Beyanname'yi Strasburg'da ilân ederek büyük bir kampanya açtı. Genellikle su sorunları ile uğraşın kongre ve konferanslar ilgiyle izlenmektedir. Dünyanın şu veya bu kesiminde hızlı nüfus artışı içindeki endüstriyel medeniyetimizi tehdit eden iki tehlikeden birisi had safhadaki kıtlık, diğeri ise daha ılımlı oluşın ve seyrinin değiştirilmesi olanak dışı olan canlı ortam suyun azalmasıdır. Bu durumun idraki içinde bulunan hükümetler ve vatandaşları Dünyanın şu veya bu ülkesinde toplantılar düzenlemektedirler. Konuyla ilgilenen herkesin açıkça müşahade edebileceği gibi çözüm yollarının bulunması, mahallî idârelerin doğrudan doğruya katılacağı geniş ölçüdeki ortaklaşa ve koordine bir çabayı gerektirmektedir.

Suyun kalitesi

Su, tabiatta kirlenmesi tehlikeli canlı bir ortamdır. Şayet suyun kirlenmesi, onun ekolojik ve biyolojik tamamîyetine zarar verirse kendi kendini yenilemesi gibi mükemmel özellikleri vardır. Kısaca, insan tarafından kirlenilen suyun kendi kendini yenilemesi ve temizlemesinden başka çâre yoktur. Suyun kalitesinin gerçek kriteri onun korunması veya doğal özelliğine tekrar kavuşmasıdır. Suda yaşayan hayvan ve bitkilerin gelişmesi bir rastlantı eseri değildir. Onların bu ortamda yaşantılarını sürdürmeleri sıcaklık, ışık, ortamın hareketliliği, organik ve madeni tuzların sudaki oranları, gazların bilhassa oksijenin dağılım yoğunluğu gibi fizi- ko-şimik faktörlerle sınırlıdır. Şu halde suyun kalitesi sorunu ekolojik bir düzendir ve canlı varlıklar ile onların yaşadıkları su ortamı arasındaki karşılıklı etkilerin incelenmesi zorunludur. Böyle bir inceleme suyun alterasyonunun oluşumunun anlaşılmasını sağlar. Buna göre suyun kirlenmesi, onun kalitesinin garantisini teşkil eden biyolojik ve fizikoşimik dengesinin önemli derecede değişmesi ile ilgili bulunmaktadır.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Suyun devri ve su rezervleri

Tabiattaki su kaynakları değişmediği halde, su ihtiyacı sürekli olarak artmaktadır. Tüm sular okyanuslardan gelir ve geç aynı yere dönerler. Suyun yerel devri toprak üzerinde buharlaşması ve bitkilerin terlemesi ile oluşur.

Atmosferdeki süspansiyon halindeki su, topraktaki su koplmasının yüzbinde birini gösterir. Basit bir lâhana günde bir litre su çıkartır. Bir ağacın ise günde çıkardığı su tutarı 200 litre civarındadır. Toprak altındaki geniş su rezervleri genel devire, nehirlere, göllere veya doğrudan doğruya denizlere boşalmak suretiyle katılır.

Toprak üstündeki suların % 98 kirlidir, (deniz sularının toplamı 1.3 milyar m3 tutarındadır). Geriye kalan % 2 tutarındaki tatlı suyun, yaklaşık olarak 25 milyon km3, nü yararlanılması olanak dışı buzullar oluşturur. Bu portreye 350 bin km3 olduğu tahmin edilen göl, nehir ve dere suları; 150 bin km3 olduğu tahmin edilen yer altı suları ile nazarı itibare alınmaması tercih edilebilecek 13 bin km3 kadar atmosfer suları dahil değildir.

Esasen buharlaşma yolu ile meydana gelmiş tortulaşma nazarı itibare alınsa bile, toprak üzerinde 400 bin km3 ulaşan bu tortulaşma fazal bir şeyi ifade etmez. Zaten bütün sular ne tamamen ne de hemen elde edilemez ve yeraltı su kaynaklarının sonsuz bir şekilde işletilmesi de düşünülemez. Şayet mevcut kaynaklar, kuyular ve diğerlerinden her yıl onların kapasitelerinin % 10, dan fazla bir verim sağlanabilirse elde edilecek su hacmi 15 bin km3 veya 15.000 milyar m3 olacaktır.

Şayet mevcut yer altı sularının yarısı, ortalama % 40. doğal olarak devreden yer üstü sularının bu oran dışında kalan kısımlarının işletilebileceği düşünülürse yılda 20 milyon km3 den fazla su elde edilmesi mümkün olur.

Fakir ülkelerin kırsal alanlarında kişi başına, yaşamak ve arınmak için, günde 40 litre bir yılda ise 10 ton suya ihtiyaç vardır. Batı Avrupada yılda kişi basma düşen su tüketimi 500 tona yükselmiştir. A.B.D. de kişi basma düşen bir yıllık su tüketimi 1300 tonu geçmektedir. Bu rakamlar, özel ve kamu ihtiyaçları ile en

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

düstri ve tarım alanlarındaki tüketimi ifade eder. Bu kesimlerse hızlı bir gelişim içinde bulunmaktadır.

Yer üstü sularının kirlenmesi

Dünyanın her yerinde yer üstü suları, toplumsal veya endüstriyel tortu ve artıkların boşaldığı yerler halindedir. Bu durumu, nüfus patlaması ve onun sonucu olan ekonomik, teknik ve bilimsel çalışmaların yoğunlaşması daha ciddi bir hale getirmektedir.

Endüstri, kıyıları kirletir. Modern sağlığın ve tarımın gerektirdiği kimyasal üretimlerin artıkları ile kanalizasyonlar, akarsular ve denizlere dökülür. Her yıl Fransa kıyılarından 180 milyon m³ bu tür boşalma olur ve bu da kuru tonajı 600 tonluk 10.000 trene tekabül eden 6 milyar m³ lük kirli maddeleri ihtiva eder.

Bu nedenle Morat, Baldegg, Halwill, Zoug gibi bazı merkezi Avrupa gölleri biyoşimik değişikliklere uğramıştır. Bu ise göl ve nehirlerde yetişen balıkların hayatları yönünden korkunç bir durum yaratmaktadır.

Yeraltı sularının kirlenmesi

Yeraltında su, bölmeler içinde değildir. Filtrasyon suretiyle yağmur, sulama işlerinde kullanılan su toprağa nüfus eder ve toprak altındaki akıntılar ile derelerde, ırmaklarda ve nihayet denizlerde birleşirler. Şu halde yeraltı suları sızıntı sonucu toksik maddelerle kirlendikleri takdirde çok tehlikelidirler.

Dünyanın bütün suları, sel suları ve doğrudan doğruya derelere düşen yağmur suları hariç, şu veya bu anda mutlaka toprak altındadır. Yer altındaki su örtülerinin kirlenmesi ise genel bir kirlenmeye yol açar. Parazitlere karşı kullanılan ilaçlar, böcek öldürücüler ve tarımda kullanılan diğer ilaçların yer altı sularına karışmaları sonucunda doğan zararlar da iyice bilinmektedir. Bu itibarla şehirde, endüstri ve tarımsal alanlarda kullanılan çeşitli kimyasal maddeler yer altı sularının kirlenmesinin önemli bir orijinini oluşturmaktadır.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Başlıca Kirletme Tipleri ve Sonuçları

Kirletmenin gerçek tehlikesi, ağır bir şekilde zehirlenmenin küçük dozda ve

fakat sürekli olarak zehirlenmeden daha az zararlı olmasında bulunmaktadır.

Kimyasal kirlenme

Sudan soğutma, ulaştırma, yıkama ve bir çok maddeleri eritmek için yararlanılan endüstri sektörü suların kirlenmesi yönünden sorumluluğun ağır bir kısmını yüklenmektedir.

Deterjanlar

Dünyanın diğer kesimlerinde olduğu gibi Avrupa'da da binlerce ton deterjan üretilmektedir. Deterjanlardan çamaşır yıkama ve- sair temizlik, işleri için yararlanıldığı gibi çeşitli parazitleri öldürecek ilaçların, ecza ve kosmetik müstahzarların üretimi ve diğer bir çok endüstri dallarında, maden, petrol, dokumada yararlanılır. Bu maddeler akar suların yüzeyinde köpük halinde görünürler. Millî yasalar gitgide bu tür zarar verici deterjanların ticaretini ortadan kaldırma eğilimindedirler.

Sinek ve benzerlerini öldürücü sentetik ilaçlar

Sentetik, haşarat öldürücü ilaçlar son yıllarda önemli derecede çoğalmıştır. Bu müstahzarlar çoğu kez hemen değil zamanla tabiatta bir dengesizliğe neden olmaktadır. Bunlar, spesifik olmadığı ve organizma üzerinde tedavisi saptanmamış beklenmedik etkilere sahip olduğu için bu dengesizliğe yol açmaktadır. Tarım alanında ısrarla kullanılan bu ilaçlar genel olarak bitkiler için çok zehirleyici olup toprağın da kirlenmesine neden olmaktadır. Nihayet bu kirlenme sulara intikal eder. Nitekim Antartik'te yakalanan balıkların etlerinde D.T.T. tortuları bulunmuştur.

Termik kirlenme

Termik kirlenmenin de önemine burada değinilmesi gereklidir. Termik kirlenme, termo-elektrik tesislerinin soğutulması için ya-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

rarlanılan suların bir kıyıya boşalması ve oradaki suların ısınmasına neden olarak bitki ve hayvanlar için hayati önemi bulunan oksijenin suda azalmasıdır.

Çöplerle kirlenme

Mahallî idâreler, çöpler için konulan depoların yerlerine büyük bir özen göstermelidir. Şayet bu depolar yağmura maruz kalırsa, buralarda akan sular çeşitli madeni tuzları da sürükler. Toprak altındaki su ile birleşerek kirlenmelere yol açar. Bu itibarla çöpler ister eski bir taş ocağında toplansın isterse doğal bir çukurda toplansın açık yerlerde depolanırsa suların kirlenmesi yönünden büyük bir tehlike oluştururlar.

Mekanik kirlenmeler

Çeşitli maden ve maden cevherlerinin işlenmesi, inşaat artıkları yıkama atelyeleri ve inşaat artıklarının şekil değiştirmeleri sonucu ortaya çıkan mineral maddeler derelerin yataklarına sürüklenirler. Özellikle bu sulardaki balıkların, solungaçlarının onların ölümüne yol açacak biçimde bu mineral maddelerle dolu olması bu tür kirlenmenin kanıtıdır.

Radyoaktif kirlenme

Radyoaktif endüstri çağımızda tam olarak gelişmiş bir durumdadır. Bu nedenle bir kısım radyoaktif kalıntılar sulara her zaman karışabilir. Tedbir alınmazsa, bunun yaratabileceği tehlikelerin giderilmesi olanakları ortadan kalkabilir. Çünkü suların taşıdığı radyoaktif kalıntılar, tarım alanındaki bitkileri, dolayısıyla da insanları etkiler. Bu kalıntılar sızıntı ile yer altı sularına ulaşabilecekleri gibi yer altında yapılan nükleer denemeler de suları kirlitebilir.

Hidrokarbürle kirlenme

Bir pipe-line'nin kırılması veya onda küçük bir delik açılması hidrokarbürle çok ciddi kirlenmelerin ortaya çıkmasına neden ola

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

bilir. Bunlar suya oranla toprağa daha çabuk nüfuz eder. Örneğin; benzin suya oranla 10 defa daha çabuk toprağa nüfuz eder. Al- manyada her yıl 250 m³ lük benzin ve mazot yer altı sularına karışır ve bu ise bir yıllık su tüketiminin % 5

ine karşılık olan 250 milyon m3 suyun kirlenmesine yol açar.

Akaryakıt tankerlerinin boşaltılması veya deniz kazaları da yukarıda anılan tehlikelere neden olur. Bunun için, bu tür önemli bir deniz kirlenmesi olursa, kirli alanın temizlenmesi sonucunda elde edilecek petrol iyice tecrit edilmemiş bir çukur veya bataklığa boşaltılmamalıdır.

Denetim ve Çözüm Yolları

İnsanlar gittikçe artan su kirlenmesinin tehlikelerine karşı çeşitli çözüm yolları aramaktadır. Bununla birlikte, ortaya çıkan tüm su temizleme yöntemleri, hastalığın orijini ile ilgilenmekten ziya de arazları üzerinde durmaktan ibaret kalmaktadır.

Burada söz konusu olan, suların uzun vadede korunması ve temiz tutulması için insanların suları kirlenmesini önlemek amacı ile davranışlarının düzenlenmesi ve bu konuda başlıca koşullara uymalarını sağlayacak olan bir politikanın saptanması ve izlenmesi zorunluluğudur.

Suyun kendi kendini temizlemesi

Çoğu kez sular, hiç bir müdahaleye bağlı kalmaksızın kıyılara dökülür ve bu şekilde onlar bir çok yabancı maddeler için de iletim aracı görevini yaparlar. Şu halde su, kullanılmış suların temizlenmesini (yenilenmesini) sağlayan organizmaları içinde bulunduran canlı bir ortamdır. Bu suyun kendi kendini temizlemesini sağlar. Şayet su içindeki yabancı maddeler, kirlenmeyi belirli bir düzeye ulaştırırsa, su kendi kendini temizleme özelliğini kaybeder ve ölür.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Biyolojik, fiziksel ve kimyasal analizler

Kıyı manzaralarının izlenmesi, suyun kirlenme durumunun değerlendirilmesinde

önemli bir yardımcıdır. Alabalıkların görüldüğü berrak sulu kıyılar ile tüm hayatın kaybolduğu kıyılar arasındaki kirlenme farkı, bu sulara yaşayan bitki ve hayvanların envanterinin yapılması ile belirli bir ölçüde ortaya konulabilir.

Biyolojik analiz zor olmakla birlikte kirlenici maddelerin aralıklı olarak sulara boşalması halinde bir kimyasal analizde gözden kaçabilecek olan bilgilerin toplanmasını sağlar. Örneğin; suyun hafif bir şekilde asidite derecesinin değişmesi sonucunda orada beslenen veya çoğalan bazı cins hayvanlar çok olabilir.

Fiziksel ve kimyasal analiz, sulara erimiş ve süspansiyon halindeki maddelerin incelenmesini, asidite ve oksidasyon derecesini azot ve oksijen ölçülerinin bulanmasını sağlar. Temizlemeye ilişkin bu tür analizlerin hepsi de özel laboratuvarlarda yapılır.

Temizleme istasyonları

Mahallî idarelerin suların temizlenmesinde önemli rolleri vardır. Genellikle mevcut temizleme istasyonları yetersiz sayıdadır. Temizleme istasyonları insanlar, bitkiler, hayvanlar ve kıyıların korunması için gerekli bir kamu donatımıdır. Ev işleri veya endüstride kullanılan sular, önceden bir temizleme işlemine tabi tutulmadan kıyılara dökülmemelidir. Kirli suların pasajlarında ve yeni şehir merkezleri plânların hazırlanmasında bu temizleme istasyonları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sorun, için de akar suyu bulunan ve modernize edilmiş şehirler dışındaki geleneksel şehirlerde çoğu kez daha ciddidir. Temizleme işlemi, kirlenici maddelerin tabiatındaki değişikliklere göre iki kategoride toplanabilir. Bunlardan birincisi kirli suların kıyılara dökülmeden temizlenmesi diğeri ise tüketime ayrılmış yer üstü sularının temizlenmesidir.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Bölgelerinden kirli olarak gelen sular

Bölgelerinden kirlenmiş olarak gelen suların temizlenmesi insan ve tabiat için önemli sorunlar yaratır. Günümüzde dahi doğrudan doğruya bir kıyıya veya plaj yakınına açılan kanalizasyonlara rastlamak olanak dışı değildir. Bu kirli sular içindeki parçalar veya süsapsiyon halindeki maddelerin, suyun doğal devrine girmesinden önce temizlenmesi gerekir. Bölgelerden kirli gelen suların temizlenmesi sonucu elde edilen tortular, kurtulmak suretiyle gübre olarak kullanılabilir. Nitekim İngiltere ve Almanya'da kirli suların temizlenmesi sonucu elde edilen maddeler bu amaçla işlenmektedir.

İçilebilir su elde etme yöntemleri

Çoğu kez yerüstü suları tüketime sunulmadan önce bazı işlemlere tabî tutulur. İçme suyu ihtiyacının gittikçe artması hızlı bir filt- rasyon sistemini gerektirmektedir. Burada söz konusu olan filt- rasyon önce dondurulmak suretiyle suyun tortusunu bırakmasını sağlamak bundan sonra temizlemek amacı ile klor, karbondioksit, ozon ile işleme tâbi tutulduktan sonra tortusundan ayırmak için yavaş yavaş başka bir kaba aktarılmasıdır. Suyun klorlanması çok yararlı olmakla birlikte dozunun ayarlanması sıkı kontrolü gerektiren bir husustur.

Diğer bir yöntem ise suyu ozon ile temas ettirerek sterilize etmektir. Çünkü süper oksijen türü, suda normal oksijenden daha iyi erir. Sözü edilen ozonlama işlemi eskiden çok pahalıya mal oluyordu. Şimdi ise önemli derecede maliyeti düşürülmüştür. Bu yöntemin, deterjanlara, fenollere, kanser yapan hidrokarburlere ve virüslere karşı daha etkili olduğu düşünülmektedir.

Havza ajans ve komiteleri

Bazı ülkeler havza, yani coğrafi ünitenin girişimlerini yeniden gruplaştırmak gereğini duymuştur. Havza komitesi, hidrografik havzayı teşkil eden bir birim düzeyinde çözüm ve koordinasyon rolü oynamaktadır.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Fransada havzanın mâlî ajansı mâlî otonomiye sahip bir devlet kuruluşudur.

Sözü geçen kuruluş bir eser sahibi olmamakla birlikte :

—Bilhassa toprak altı su tabakaları ile ilgili sorunlarla uğraşan araştırma kuruluşlarının çalışmalarını teşvik etmek;

—Kış sularının stokajı için yapılacak koruyucu büyük baraj tesislerine iştirak etmek; gibi misyonları vardır.

Bu ajansların gelir kaynaklarını yaptıkları hizmetler karşılığında aldıkları resimler, özel veya tüzel kişilere ajansın sağladığı avantajlar dolayısıyla aldığı paralar teşkil eder.

Bitki örtüsünün korunması

Bitki örtüsünün korunması bir denge unsurudur. Bir orman örtüsü yağmur mevsiminde, suyu filtre ederek korur. Kuraklık dönemlerinde ise onları geri verir. Bitkisel örtü su baskınlarına karşı da koruyucu bir rol oynar.

Su kaynaklarının çoğaltılması

Su kaynaklarının çoğaltılması için deniz suyunun temizlenmesi teorik ve pratik alanda bir çözüm yolu olarak düşünülebilir. Bununla birlikte bu yoldan suyun varlığının bir hayat memet konusu olduğu an yararlanılabılır. Bu ise gelecek için büyük bir umut kaynağıdır.

Su kaynaklarının artırılmasında diğer bir yol, yağmur yağdırılmasıdır. Çorak araziler üzerinden büyük bulutların geçtiğini görmek seyrek olaylardan değildir. Bu, bulutların geçişi anında üstlerine uçakla gümüş iyodür atılması suretiyle gerçekleştirilir. Bununla birlikte her zaman kesin olarak olumlu sonuçlar da alınmamaktadır

Nihayet sulama işleri için tuzlu ve acı sulardan başarı ile yararlanabilmektedir. Bu tür denemeler Neguev'in güney bölgesinde

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

olumlu sonuçları vermiştir. Çorak ve yarı çorak bölgeleri ilgilen- ren bu

denemelerle kavun, domates, ıspanak ile okaliptüs, palmiye ve hurma ağaçları yetiştirilmesi başarı ile yürütülmektedir.

Hidrokarbür İfe Deniz Sularının Kirlenmesi

Okyanuslar yavaş yavaş ölmekte, onlar adeta can çekişme halindedir.

Nedenleri ve etkileri

Hâlen mazot ile deniz kirlenmesinin ortaya koyduğu ciddi durum iyice bilinmemektedir. Plajlardan yararlanan binlerce kişi, denizdeki bu yağ örtüsünden şikâyetçidir. Bu nedenle yat ve benzerleri deniz ağaçlarının sık sık iyi bir şekilde temizlenmeleri gerekir. Mazotla kirlenme önlenmezse, deniz bitki ve hayvanları büyük ölçüde hasara uğrar. Plankton zenginliği azalır, yosunlar yararlanıl- mıyacak hale gelir. Gerçekten sorun eski olmakla birlikte yaşadığımız çağın başlarında kendisini daha çok hissettirmeye başlamış ve günümüzdeki petrol üretim ve tüketiminin artışı tehlikeyi daha da ciddileştirmiştir.

Tankerlerin temizlenmesi, deniz kazaları ve benzeri olaylarla petrolün denizlere sirayeti bu ortamdaki hidrokarbür kirlenmeyi geniş ölçüde artıran etkenlerdir.

Bu tür boşalmalar birbirine eklenerek beher tonu 1200 hektarlık alanı ince bir örtü şeklinde kaplayabilecek binlerce tonluk petrol kitlesini meydana getirmektedir.

Bir deniz kazası sonunda, sulara karışan hidrokarbürün temizlenmesi hükümetlere ait bir görev olmakla birlikte genellikle bu konuya kayıtsız kalınmaktadır. Bunun için kıyı bölgelerindeki sorumlu mahalli idâreler, ergeç kendi kıyılarına kadar ulaşacak bu tür kirlenmeleri önlemek amacıyla gerekli girişimlerde bulunmalıdır. Böylece bölgelerinin önemli doğal ve turistik kapitalini korumuş ve kurtarmış olacaklardır.

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

Hava Kirlenmesi

Günümüzde, hava kirlenmesinin ciddi bir sorun olarak ortaya çıkması, bir asırdan beri modern ülkelerin bir gelişim işareti sayılan şehirsel nüfus ile endüstriyel kuruluş yoğunluğunun artışı gibi iki nedene dayanmaktadır. Günümüzde şehir merkezi ve fabrika alanlarının çoğu kez birbirine yaklaşmaları ve hatta birbiri içine girmeleri nedeniyle şehir alanı endüstriyel alandan ayırdedilememektedir.

Fabrikalar ise kullandıkları ilkel maddelerle ve yüksek fırınların ölçüsüne göre, yoğunluğu ve özelliği değişen gaz, toz, duman ve kurum çıkartmaktadırlar.

Bunun yanında şehir alanları da sürekli olarak yayılmakta ve gelişmektedir. Şehirde oturanların hayat düzeyindeki gelişme, özellikle iklimin zorunlu kıldığı, kalorisi, toksikiği fazla kömür yataklarına sahip ülkelerde ısıtma araçları hızla gelişmektedir.

Diğer yandan Dünya nüfusu sürekli olarak çoğalmakta ve bilhassa şehir merkezlerine göç artmaktadır.

1800 - 1900 yılları arasında, 187 milyon olan Avrupa nüfusu bugün diğer kıtalara vaki göçler göz önünde tutulmaksızın 400 milyonu geçmiştir.

Kirletme Kaynakları

Hava kirlenmesinin başlıca üç kaynağı vardır.

Ev bacalarının çıkarttığı duman, kurum, toz ve çeşitli gazlar

Ev bacalarından çıkan duman ve diğer elemanların şehir havasının kirlenmesinde geniş etkileri vardır. Merkezî, ortaklaşa ve kişisel ısıtma tesisleri, kömür kullanan mutfak araçları ve sobaların sayıları gittikçe çoğalmaktadır. Sadece evlerde, 200 ısıtma gününe göre, yılda bir ton kömür kullanıldığı düşünülse, bu iki milyon ocak için yılda 2 milyon tonluk kömür yakıldığını gösterir. Bu ise kış boyunca 10.000 ton kül ve bilhassa dumana dönüşmüş artığa tekabül eder ve bu artıklar diğer zararlı maddeler arasında 200 tonda kükürt ihtiva eder.

TABİAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Fabrika bacalarının çıkarttığı duman, gaz ve tozlar

Paris merkezinde meydana gelen kükürtün % 30 endüstriyel kuruluşların bacaları, demiryolu araçları ve termik istasyonlardan oluşmaktadır. Bunun başlıca nedenleri filtre yönünden çoğu bacaların yetersiz olması, temizleme işleminin sık yapılmaması ve iyi nitelikte yakıt kullanılmamasıdır.

Otomobil motorlarının çıkarttığı gazlar

Motorlu araçların sürekli olarak çoğalmasına paralel olarak, son yıllarda bu kirletme kaynağı da daha zararlı olmaya başlamıştır. Motorlarda yanan benzin, yakıtın ihtiva ettiği hidrojen nisbetine göre az veya çok karbon dioksit çıkarır. Aynı zamanda motor benzinin ihtiva ettiği kurşun müstakları da kirli gazlarla birleşerek ciddi tehlikeler meydana getirir.

Dakikada kırkbin devir yapan bir otomobil motoru bu süre içinde benzin buharına karışmış bir milyon cm³ hava emer

11 beygirlik bir motor bir saatte 9 m³ karbon dioksit hasil eder. Şu halde yol kenarlarındaki evlerde oturan kimselerin teneffüs ettikleri havanın bir kısmını otomobil motorlarından geçmiş hava teşkil etmektedir. Motorlu araçların sık sık durup hareket etmesi, bazan motor düzeninin bozukluğundan benzinin iyi yanmaması gibi nedenlerle şehir merkezlerinin kalabalık yerlerinde motorlu araçlar insanları zehirliyecek derecede karbon dioksit çıkarırlar. Kandaki hemoglobini tahrip eden karbon dioksit baş ağrısı, sersemlik ve sempatik sistemin düzensizliği gibi arazlara yol açar. Trafik ajanları, bir yolun iki yanında oturanlar ve motorlu araç sürücüleri bu tür zehirlenmeğe karşı kronik bir bağışıklık kazanırlar.

Etkileri

Kaliforniya'da Los Angeles atmosfer kirlenmesinin rekor düzeye ulaştığı bir yerdir. Hava kirlenmesinin etkileri küçümsemeyecek derecede ciddidir, insanlar üzerinde görme bozuklukları, boğaz ağrısı v.s. gibi çok zararlı etkileri vardır. Endüstri bölgelerinde bronşitten ölüm sayısı gözle görülür şekilde çoğalmaktadır.

Bazı

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

doktorlara göre çalışan motorların çıkarttıkları gazlar şehirlerde akciğer kanserinin artış nedenlerinden birini teşkil etmektedir. Şehirlerdeki kanser olayı kırsal bölgelere oranla beş kat daha fazladır.

Hava kirlenmesinin hayvanlar üzerinde de zararlı etkileri izlenmektedir. Fluor gazı ile kirlenmiş çayırlardan gelen otlarla beslenen hayvanlar büyük zararlara uğrar.

Bitkiler üzerinde ise hava kirlenmesinin etkileri gözle görülebilir biçimdedir. Büyük caddelerdeki ağaç yapraklarının kirli hava nedeniyle onların ölümünü çabuklaştıran katranlı bir madde ile örtülü olduğu görülür. Oysa, atmosferin temizlenmesi söz konusu olduğu vakit ağaçların görevi önemlidir. Çünkü hasta ve yapraksız ağaçlar havadaki karbon dioksidi emerek oksijene çevirme olayı olan fotosentezi sağlayamaz. Bu nedenle geçen asırda, bazı büyük şehirlerde, yüz yıl yaşayabilen ağaçlar bugün otuz seneden daha kısa bir sürede kurumaktadır.

Hava kirlenmesinin binalar üzerinde zararlı etkileri vardır. Kirli havada süspansiyon halinde bulunan asitler binalardaki taşlara yapışarak onların kalterini toz haline getirir ve bilinen «anıt cüzzamma» yol açar. Bunun gözle görülebilen örneğini Paris'deki Nötre Dame kilisesi vermektedir. Bu tür tahribattan çimento ile yapılmış modern binalar bile zarar görmekte, özellikle, çatılarının çinko kısımları bozulmaktadır.

Hava Kirlenmesine Karşı Savaş

Pratik olarak kirlenmiş havanın temizlenmesi olanak dışıdır. Şu halde elden geldiği kadar kirlenme kaynaklarının ortadan kaldırılmasına çalışılmalıdır.

Isıtma araçlarının ayarlanması

Bunun için kişisel veya ortaklaşa kullanılan ısıtma araçlarında kullanılan yakıtların en iyi biçimde yanmasını sağlamak amacıyla mahallî idârelerin ilgilileri eğitmesi ve uyarması gerekir.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Yakıtların seçilmesi

Hava kirlenmesinde yakıtın seçilmesi önemlidir. Bu nedenle yandığı zamanda büyük oranda zehirli gaz çıkartan ve tortulu dumanlar oluşturan yakıtların kullanılmasından kaçınılmalıdır. Külü ve dumanı az yavan kömürler yağlı kömürlere tercih edilmelidir. Bu önlem Londra ve A.B.D. nin Pittsburg şehrinde başarı ile uygulanmaktadır.

Gazların zararsız hale getirilmesi

Endüstriyel yeni komplekslerin tesisi halinde, mahallî idareler hemen başlangıçta müdahale ederek, tesislerin bu tür zararlarını izale edecek araçlarla donatılmasını sağlamalıdır. Halen, Suni sis bulutları ve süzme araçlarıyla gazların zararları giderilebilmektedir.

Endüstriyel alanların seçimi

Endüstriyel alanların yerinin saptanması ciddi bir inceleme konusu olmalıdır. Bu inceleme, manzaranın bozulması, bölge sakinlerine zarar verilmemesi, tabiat ve çevrenin korunması gibi hususları kapsamalıdır. Bu itibarla mahallî idareler, endüstriyel tesislere ait global plânları büyük bir dikkatle izlemelidir.

Bitkiler ve yeşil alanlar

Yeşil alanlar ve bitkiler hava kirlenmesine karşı doğal bir reçete teşkil ederler. Bitki örtüleri büyük ölçüde karbon, kükürt ve flüor gazını emerek bunların zararlarını nisbeten ortadan kaldırır. Aynı zamanda ağaç yaprakları çok küçük toz zerrecikleri ve katranları tutarlar. Bitkilerin bu yararları göz önünde bulundurularak kirlenmeyi önleyici nitelikteki ağaçların incelenerek geştirilmesine çalışılmalıdır.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Gürültü

«Sessizlik, içinde büyük şeylerin yaratıldığı bir unsurdur.»

Günümüzde insanların faaliyetlerine paralel olarak gürültüler de artmakta ve gürültü medeniyetimiz için gerçek bir zarar teşkil etmekte, hava veya su kirlenmesine benzer bir durum yaratmaktadır.

Çalışma yerleri

Bir iş yerinde gürültünün zararlı olabilmesi için gürültünün zarar verici düzeyini (100 deci-bels) aşması zorunlu olmayıp, bir daktilonun bütün gün boyunca çıkarttığı sesler organizmayı etkilemek için yeterli olabilir. Gürültünün azami dereceye ulaştığı iş kesimleri havacılığa ve kazan endüstrisine aittir. Bu mesleklerde çalışan personelde işitme kaybı % 20 ye ulaşmaktadır.

Boş vakitlerin değerlendirilmesi

Boş vakitlerin değerlendirilmesi arımda bile gürültünün önlenmesi zor olup aşağı yukarı şehir merkezlerindeki benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Plaj ve ormanlarda transistörlerin suis- timal edilmesi, çeşitli eğlence organizasyonlarının arabalarda hoparlörle reklâm yapmaları, kıyı dışında seyreden deniz motorlarının gürültüleri bu durumun örneklerini oluşturur. Bu itibarla buralarda benzeri gürültülerin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması zorunludur.

Sokak

Sokaklarda motorlu araçlar, gençlerin eksoz patlamaları, polis düdüklü başlı başına gürültü kaynağıdır. Kuşkusuz sokak her zaman gürültülü olmakla birlikte kara motorlu araçları ile deniz ve hava yolları araçları, yol yapımı çalışmaları, inşaatların ve fuar alanlarının yarattığı gürültüler günümüzde çoğu kez dayanılmaz bir hâl almaktadır.

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Havacılık

Şüphesiz uçaklar en çok gürültü yapan ulaştırma aracı olup, bu durum uçakların geliştirilmesi ile daha da kötüleşmiştir. Pervaneli uçaklarla türbolar arasında gürültü yönünden büyük fark bulunmaktadır. Oysa yakında uçaklar supersonik olacak ve bununla birlikte gürültü bütünü artacaktır. Bu yüzden hava alanları yer personeli gürültüye karşı özel kasklarla korunmaktadır. Oysa herhangi bir hava alanı yakınında oturan kişiler için bu gürültüden korunma olanağı aşağı yukarı yoktur.

İnsanlar üzerinde gürültünün etkileri

İnsan organizmasının çok çeşitli kısımlarını etkileyen gürültü insan üzerinde tartışılması olanak dışı tehlikeler yaratmaktadır. M. Tamboise'in ifade ettiği gibi gürültü tüm sinir sistemimizi tahrip eder, kalp atışları ve nefes alma sistemlerinde değişikliğe neden olabilir. Baş ağrısı ve yorgunluk yaratarak çalışma hızını azaltır, dolayısıyla ekonomik alanda olumsuz etkiler yaratır. Daktilo hatalarının % 52 si gürültüden ileri gelmekte ve gürültü ortadan kalktığı zaman daktilo veriminin % 4,3 nisbetinde arttığı görülmektedir. Ayrıca gürültünün, insan organizması üzerinde metabolizma değişmesi, sindirim bozukluğu, gelişme gecikmesi gibi etkileri de vardır.

Önlemler

Mahalli idarelerin gürültüye karşı savaşı sürekli bir görev olarak yürütmesi zorunludur. Bunun içinde bir yandan izlenecek politikanın ortaya konulması diğer yandan da özellik arzeden durumları önceden saptayarak nötralize etmek için gerekli önlemler alınmalıdır.

Gürültüden korunmak için binalarda yapı malzemelerinin seçimi önemli olmakla birlikte, yapı plânlarında izolasyon işinin de düşünülmesi aynı derecede önemlidir. İzolasyon işi bina mâliyetinin % 1 - 4 tekabül etmektedir. Şayet bu iş plânlama döneminde düşünülmeyip inşaat tamamlandıktan sonra yapılırsa 2 - 3 mis-

TÜRK İDÂRE DERGİSİ

li daha pahalıya mâl olmaktadır. Fabrika ve atölyelerde buna ayrı bir özen gösterilmelidir. Bunun için de bir yandan makina dâiresi seçilirken makinaların amartisörlerle donatılması, diğ er yandan ses titreşimlerinin azami derecede azaltılması için maki nanın ses geçirmez ayrı bir odada izole edilmesi gerekir.

Sokaktaki gürültü yol boyunca dikilen ağaç ve arbüstlerle azaltılabilir. Kaldırım taşları ile döş eli sokaklar asfaltlanarak titreş im önlenebilir. Otomobil ve motosiklet eksozlarının iyi bir şekilde çalışmalarının sağ lanması bu araçların fazla gürültü yapmasını ö nler.

Avrupa ülkelerinde Almanya ve İngiltere dışında (bu ülkelerde gürültü ile savaş polisi ihdas edilmiştir), gürültü ile savaş mevzuatı geliştirilmemiştir. Millî plânda ilgili yasaların çıkmasına ve denetimlerin yapılması sağ lanıncaya kadar, mahallî idâreler kendi olanakları ile bu konuda gerekli önlemleri almalıdır.

Diğ er Zarar Vericiler

Ç evrenin ç irkinleştirilmesinin önlenmesi

Mahallî idârelerin, genellikle, yapı izini vermeleri, örnek değ erde olan şehircilik çalışmalarını ve sosyal yardım donatımları, kamu yapıları yapımı öncüleri olmaları nedeniyle komünlerini güzelleştirmek ve onların doğ al güzelliğini korumak olanağı vardır. Burada söz konusu olan husus bir bina, mağaza, atölye yapan veya onun şeklini değ iş tiren kişilere, Dünya'da yalnız olmadıklarının yapılarının başkaları tarafından da görüleceğ inin ve başkalarının da yaşadığı ortamın bir parçasını oluşturduğ unun anlatılmasıdır.

Köylerin genişlemesinde alınacak önlemler

Komün makamları köylerin genişlemesi zorunluluğ u sonucunda yapılacak yeni konutların, manzaraların doğ al durumunun bozulmaması için gerekli tedbirleri almalı ve önceden hazırlanacak plânlarda bazı pitoresk bölgelerin iş gali önlenmelidir. Aynı za'

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

manda bu alanlarda yapılacak inşaatlar için, malzeme, kaplama ve renk gibi koşullar önceden saptanmalı, elektrik ve telefon hatlarına yapılacak ilâveler bir düzene baēlanmalı, nehir, göller ve deniz kıyılarının kirlenmesini önlemek amacıyla kirli suların boşalmaları denetim altına alınmalıdır. Köyler de yayılmak ihtiya- cındadır. Ancak bu yayılmanın köylerin karakterini bozmayacak şekilde oluşmasını mahallî idareler denetlemekle yükümlüdür. Bu itibarla iyi bir inceleme sonucunda, köy çekirdeēini ezmeden eski yapılarla bir armoni teşkil edecek şekilde köy çevresinde modern yapıların sıralanması yeni bir mahallenin kurulmasına tercih edilmelidir.

Çöplerin toplanması

Gerçek illet, insanların gereken ilgiyi göstermemesi nedeniyle, çöplerin tabiatta oradan oraya daēılmasıdır. Diēer yandan, mahallî idareler bu konuda daha da sorumludur. Çünkü onlar her Şeyden önce çöplerin boşaltılması için uygun bir yerin tesbiti ile bu yer hakkında halka gerekli bilgiyi vererek çöplerin rastgele atılmasını önlemek zorundadır. Ayrıca çöplerin boşaltılacaēı alanların mümkün olduēu kadar Şehire uzak mesafede olmalarına ve geniş giriş ve çıkış yerlerinin bulunmasına bu alanların çevresinin çitler ve aēaçlarla kapatılmasına dikkat edilmelidir. Bundan sonra mahallî idareler çöp yığınlarının imhası için toz haline getirme ve benzeri diēer işlemleri düzenli bir Şekilde yürütmelidir.

Yine çöplerin boşaltılması için Őeçilen alanların nehirlerden ve yeraltı sularının beslenme bölgelerinden uzak olmalarına özen gösterilerek bu Şekilde suların kirlenme tehlikesi önlenmelidir. Çöplerin yakılarak kül haline getirilmesi yangın tehlikesi yaratabileceēinden boşaltma yerleri ormanlık alanlardan uzak olmalıdır. Çöplerin topraēa gömülmek suretiyle imhası halinde üstü 30 cm. lik toprak tabakası ile örtülmeli ve bitki yetiştirmelidir. Bu Şekilde tabiat, bunlardan kendisine yararlı olanları alacak ve bitkiler altında çabuk kaybolmasını saēlayacaktır. Mahallî idareler çöpleri evlerden toplamakla yükümlüdür. Ancak bu toplama içinde bazı kriterlere uyulması gerekir. Çöplerin evlerden toplama işi günlük olarak ve gürültü yapmayacak kapalı bidonlarla yerine getir

TÜRK İDARE DERGİSİ

meli, gürlütüyü önlemek için metâl kaplar yerine plâstik kaplar kullanılmalıdır. Diğer yandan çöp toplanırken bazı günler sadece şişe, kaba madde ve metal eşya kalıntılarının toplanmasına ayrılmalıdır. Mahallî idâreler, evlerden çöplerin alınmasını bizzat yapabileceği gibi isterlerse bu işi özel sektöre de devredebilirler.

Çöp sorununu çözmek için çöpleri işleyecek bir fabrika kurulabilir. Böyle bir tesisi gerçekleştirmek için bazı kırsal komünler sendika hâlinde biraraya gelebilirler. Bunun örnekleri vardır ve olumlu sonuçlar da alınmaktadır.

Taş ocakları

Bir taşocağın açılması tabiat ve manzaranın korunması bakımından çok önem taşır. Bu nedenle taşocakları açılmadan önce biyolojistlerin görüşlerinin alınması gereklidir. Ayrıca taşocağı alanının, işletme tamamlandıktan sonra, ilgililerce yerinin yeniden düzenlenmesi zorunlu olmalıdır. Çünkü işletme tamamlandıktan sonra terkedilmiş bir taşocağı çoğu kez kısa bir süre sonra çöplük hâline gelebileceği gibi çevredeki çocuklar için de büyük bir tehlikeyi oluşturur. Aynı zamanda, bir taş ocağının çöplük hâline gelmesi yeraltı sularının kirlenmesine de yol açar ve çevredeki kaynakları yararlanılmaz hale getirir. İşte bu nedenlerle bir taş- ocağın işletilmesi sona erdiği zaman manzara içinde eski hâline getirilmelidir.

Araba mezarlıkları ve iskeletler

Günümüzde otomobil ve hizmet dışı kalmış diğer ulaştırma araçları sorunu gittikçe önem kazanmakta ve sorun için sürekli çözüm yolu aranmaktadır. Özellikle araba iskeletleri denize atılarak balıkların çoğalabileceği balık evleri yapılmaktadır. Bu konuda A.B.D. ve Japonya'da denemelere girişilmiştir. Bununla birlikte bu uygulamanın bazı sakıncaları vardır. Bu sakıncaları gidermek için araba iskeletlerinin kıyılarına tekrar gelmesi önlenmeli ve ayrıca bazı balık avlama yöntemleri bu alanlarda yasaklanmalıdır. Bu konudaki en iyi çözüm yolunun, Fransa ve İtalya'da olduğu gibi araba iskeletlerinin kırılarak metal kısımlarını ayıracak olan

TABIAT VE ÇEVRENİN KORUNMASI

bir fabrikanın kurulmasıdır. Mahallî idareler arabaların rastgele terkedilmesi ile savaşıırken diğfer yandan araba mezarlıkları tesis etmelidir. Kullanılmıyacak durumdaki bir arabanın doğal manzara içine veya yol kenarına terkedildiğinde yaratacağı çirkinliğı izaha gerek yoktur. Bu durumlarda araba iskeleti en seri şekilde bulunduğı yerden alınmalı ve yasal gereğinin yapılması için mal sahibinin araştırılması cihetine gidilmelidir. Ancak bu araştırma lar çok zor olmakta ve genellikle sonuç alınmamaktadır. Terkedilmiş bir araba kısa sürede küflenir, reklamlar için yararlanılmağı başlanır bu ise mevcut manzaranın daha da bozulmasına yol açar. Bu sakıncaları önlemek için mahallî idareler yol kenarlarından uzakta, bu tür arabaları bırakmak için izinli depo yerleri saptayarak bu alanları bitki örtüsü ile gizlemelidir.

Kırsal alanlardaki reklâmlar

Mahallî idâreler köylerin giriş yerleri ve yol kenarlarının doğal manzaralarının çeşitli reklâm afişleri ile bozulmasını önlemek için gerekli önlemleri almalıdır. Esasen bunu yapmayan bir komün kısa bir süre sonra çeşitli çirkin reklâmaların av yeri olur. Şayet bu alanlardan reklâm için yararlanılması söz konusu olursa durumun uzmanlar ve komün makamlarınca incelenmesi gerekir.

Yollar

Yeni bir yolun açılması söz konusu olursa, manzaranın ve tabiatın korunması için, gerekli önlemler ilgili uzmanlarca alındıktan sonra gerçekleştirilmelidir. Güzergâhı iyi tesbit edilmemiş bir yol ilerde düzeltilmesi olanaksız bir biçimde manzaranın bozulmasına yol açabilir. Şayet bir yolun ormanın çevresinden geçirilmesi olanağı varken, yol için ormanın ikiye bölünmesi doğru bir davranış olamaz.

Deniz kıyısı yolları veya kornişleri bölge kıyısının arkasından yararlanılmasını engeller. Oysa turistler sirkülasyonun iç bölgelerdeki manzaralardan da yararlanılacak biçimde düzenlenmesini ister. Bu ise iç bölgelerden geçerse, manzarayı güzelleştirmek için iki yanı ağaçlandırılmak ve otomobillerin rastgele park yapmalarını önlemek amacıyla da bir park alanında son bulmalıdır.

TÜRK İDARE DERGİSİ

Mahallî idârelerin bilgi verme rolleri

Teknik yenilikler, modern ihtiyaçlar, kitledeki değişimler karşısında komünlerin evrimi, o yer halkını doğrudan doğruya ilgilendiren konularda, mahallî idâre sorumlularınca onlara bilgi verilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bilgi verme işi metropol alanda ve diğer büyük şehirlerde olduğu kadar, kırsal komünlerde de yerine getirilmelidir. Kırsal komünler için yeni bir zorunluluk ortaya çıkmaktadır. Bu bölgesel amenajman plânlarının evriminin tamamlanmasıdır. Günümüzde kırsal bir komünün tek başına varlığını sürdürmesine olanak yoktur. Çünkü komün çok daha geniş bir kompleksin bir kısmını oluşturur. Yeter derecede revolüsyoner olan bu deyimim çoğu kez komün sakinlerine anlatılması kolay değildir. Bu nedenle inandırıcı bir kampanya açılmalı ve bu arada belediye meclisi üyeleri gibi komünün çeşitli sorumluları da aydınlatılmalıdır. Daha köklü bir şekilde hareket edilmek isteniyorsa geleneksel araçlardan yararlanılmalıdır. Bunlar arasında en etkililerinden biri yeter derecede aydınlatıcı ve resimli olarak hazırlanmış komün bültenleridir. Okullar, belediye salonları ve benzeri yerlerde düzenlenecek toplantılardaki açıklamalar da aynı derecede yararlı olur. Bununla ağaç dikme günü, çiçeklendirme kampanyası şeklinde olabilir. Bu konulardaki uyarıcı ve aydınlatıcı çalışmaların derneklere istinat ettirilebilir. Bu iş için mahallî idareler derneklemlerle anlaşarak bu tür kampanyayı kendi adına yürütmeyebilir. Dernekler, halkın kültürel ve geleneksel zenginliklerinin, manzaraların korunması, suların kirlenmesine karşı savaş, yırtıcı kuşların ve nemli bölgelerin korunması gibi kampanyaları sürdürebilir.

Dizgi, Kapak ve Baskı :

FON Matbaası

Hacıbayram Cad. No. 6 Tel : 11 26 95

Ulus — ANKARA

**KAPAK KOMPOZİSYONU :
GRAFİK STÜDYO - ANKARA**